

حق بالیقین بزرگوار شیری محفوظ ہے۔

کوئی صاحب کتاب ہذا کو جزاً یا کلاً چھپوانے کا قصد نہ کرے۔

پانچواں حصہ
فی ذلک ذکرہا واولادہا

کیا ہی پیارا یہ نام احمد ہے
میرا بستان کلام احمد ہے

درستوں

المعروف

کلام احمد

معنی جری الشرفی حلال الانبیاء حضرت میرزا غلام احمد صلیح مودود کھلمسعودی
علیہ الصلوٰۃ والسلام کا وہ پر معارف منظوم کلام جو حضور دعویٰ سے پیشتر ہی قلم لایا

بمختار و مفصل و تامل
در حضور رضوان اللہ علیہ
۱۹۱۶ء

۱۳۳۵ھ

کاشی رام (سابقہ نولکشور) پریس لٹڈ لاہور
پہلیں باہتمام کاشی رام نے طبع ہوا
تعداد

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بِحَمْدِهِ وَنُصَلِّي عَلَى رَسُولِهِ الْكَرِيمِ

حمد بار تعالیٰ

ہمہ حمدت مرتراشایان ہمہ را پروری ز راہ کرم پاسبانی بخواب و بیداری اے براہت فدا دل و جانم ہمہ شے را بکلمت قیام منظہر ہر وجود نینز توئی ہمہ عالم گرفت رحمت تو رحمتے راز عنف گشت لباس رحمتے بہت لیک جورنا جز خداوند اعظم و اکبر ناگہان لطف او ندا دادہ در رحمت بروش بکشاید	اے خداوند خلق و عالمیان ہمہ را آنسریدہ ز عدم ہمہ را از بلا نگہداری رہ نما سوئے کوئے پاکام ہمہ عالم ز تو گرفت نظام مرج جملہ شخص و چیز توئی کس برون نیست از مشیت تو رحمتے راز علم گشت اساس جس دیوانہ کہ نابینا من ندیدم و فانیچ بشر بود پاتم بدوزخ افتادہ ہر کہ یکسر بسوئے او آید
--	--

مناجات

ایسجد او بند خلق و عالمیان
 چه مہیباست شان و شوکت تو
 گردش آسمان ز تست مہم
 نام تو پاک و شان تو صمدی است
 دلبر اسوئے خویش را ہم وہ
 بر با ہم چنان ز خویش تنم
 دل من رشک در دناکان کن
 زان نمط کم بعشق خویش کم کن
 شور و جنون بریز در جانم
 دستانی و دلربائی کن
 جان بشویم ز رنگ ہستی خویش
 آتشے بر فروز در دل من
 ہر چہ غیر از تو زان نفوس کن
 از ہمہ ما و من خلاصم کن
 و از دلم دور ہر بلندی کن
 بسجد او بندیت کہ پر وہ ہوش
 آنچه دانم و ز آنچه بے خبرم

خلق و عالم ز قدرت حیران
 چه عجیب است کار و صنعت تو
 کورہ ما را بہ تست است حکام
 بادشاہی و سلطنت ابدی است
 در حریم تقدس پناہم وہ
 کہ نیامم خبر ز خود کہ منم
 سر من خاک کورے پاکان کن
 کہ نماںد ز من نہ شاخ نہ بن
 مست و مجذوب خود بگردانم
 گم کن و باز رہنمائی کن
 وارہانم ز خود پرستی خویش
 کہ از و در پیش قدم ہمہ تن
 غرق در لہجہ ہائے نورم کن
 مہبط فیض نور خالصم کن
 خاک در چشم خود پسندی کن
 برانم ز سر رعونت و جوش
 از ہمہ در گذر بلطف و کرم

آن نگهبان خلق و یار عزیز
 آن خدائیکه از دو قطره آب
 دل نهان ماند و یار را از دست
 اے خداوند اے نگهبانم
 سوخت از درد و بجز سینه من
 جانم از غم لفضل خود بریان
 رحم من را که زار و بیزورم
 کر کے ام نہ آدمی ز آدم
 گاہ ہستم بر وقتادہ ز درد
 بے تو دیگر کسے منے دارم
 میں غم دست پانیسا ہم راہ
 گزر من بر دلت درشت آید
 غم دنیا مخور کہ یہ ہودہ است
 بے تو دیگر کسے منیہ دارم
 کوشش من کہ در قفای تو ہست
 گر ترا با تو میگذارم باز
 ہمہ دارند درد و محنت و غم
 فکر آن دار ہر دم و ہر آن
 در نہالی بحق رجوع خود آ

کہ ز حکمش پدید شد ہمہ چیز
 میکند روتے خوب و در خوشا
 دست رحمت کہ کار را از دست
 رحم کن بر و چشم گریبانم
 ریزہ ریزہ شد آب گینہ من
 اے تو اہل تفضل و احسان
 ناتوان و ضعیف چون مخرم
 و از سگان تو بدتر افتادم
 گاہ بر خاکستہ و لم چون گرد
 آیکہ کردی حوالتم کارم
 ز آنچه بر من رو و تونی آگاہ
 از سنائی شنو چہ منہ ماید
 ہیچکس در جہان نیاسودا
 بکہ تفریح منی کنی کارم
 نہ برائے خود از برائے تو ہست
 می شوی گھرہ از طریق نیاز
 کم کسے در جہان بود خرم
 کہ بدست آوری دل جانان
 وز برون شو بدیدہ اغیار

تفصیلات

هر که پوشیده با خدا سازد
 ربط دل را ز دلستان بگسل
 خونی مردم چو عاشق آزاری است
 باز جو نفس را بوقت عمل
 هیچ خلقی چو خلق مسکین نیست
 لطف تو ترک طالبان نکند
 تا چشم تو قدر اهل غنا است
 هر که چشم دلش شود در یار
 چیست دنیا که منصب دنیا
 ای خداوند خلق و عالمیان
 هر که بکسیر بسوزد او آید
 دل و جانم ز دور و بجز تو خست

این روش آشکار بنوازد
 همه جای داد او بدار بدل
 عشق پنهان طریق عیاری است
 تا نه کردار باشدت بخل
 هیچ راهی قریب تر زین نیست
 کس بکار رهت زیان نکند
 دل تنگت هنوز در دنیا است
 خلق از چشمش او فتد یکبار
 و در و در و چشم مرد خدا
 حاجت بنده را روا گردان
 در رحمت بروش بکشاید
 و از غم اندر دل آتش افروخت

حال اولیاء اللہ و انبیاء کرام علیہم السلام

بگفتند راه مولی را
 دل ز آرائش جهان بردا
 هست دنیا رفیق خدایت
 بجوانی کنسید خدمت یار
 کورے آمد نشان استدراج

پشت پائے زوند دنیا را
 عمر خود چون سگان کو بگذا
 نه تو یار کس نه کس یارت
 که به پیری نمی شود این کار
 غفلت از عیب نفس سو مزاج

ترک دنیاے دون بگلی کن
 عاشق زار در گفتار
 بے توشوق گریستن دارم
 بر زبان گفتگوئے زهد و عفا
 سالک اول بود بخامی کار
 باز نام شود ز شستی دین
 مختلف حال باشی اول کار
 ناگهان فضل حق پدید آید

بیخ نفس شقی برار از بن
 سخن خود کشد بجانب یار
 اینچنین شغل زیتن دارم
 کار با جمله بدتر از اجلاف
 گاه غرق و گهی فتنه کنار
 عهد بند و برائے هر آئین
 گاه غرق و گهی رسی بکنار
 هر چه نکشود از تو بک شاید

بر نفس شیطان ز دست برین راه

هوش کن هوش تخم کذب مپاش
 هر که از معرفت بدارد گنج
 هر که را کام صدق بیشتر است
 راه مردان ره رضا خداست
 خوشتر از وقت درد و قنیت
 اینچنان دل بیا و انداز
 یکسر از دست تو عنان برود
 لطف تو ترک طالبان نکند
 مست گردی ز جام عشق نگار
 دوست دوست بگیر می دوست

هر زمان صدق را ملازم باش
 خلق او بیشتر بود در رنج
 از همه ما بخلق بیشتر است
 عز دنیا و آخرت به خداست
 تا توانی بر راه درو بایست
 که ترا یاد ناید از دل باز
 و از دولت میسل این آن برود
 کس بکار رست زبان نکند
 فارغ از خویش و غافل از غیا
 دشمنست آن بود که دشمن است

خنجر خویش بر میان آویز
 دلبرم کشت و نیست کس آگاه
 بنده آن به بود که مانند پست
 چون خلیش ببر جان فرمان
 بنده را بندگی سزاوار است
 هر که حق یافت مال را چه کند
 مهربان یافتیم جانان را
 این زبانم بوصف او نرسد
 سینه دارم بر از شتاء نگار
 همه وقت خوشم افشارش باد
 زین عجب تر کجا بود سخن
 هست دنیا بسان خواب و خیال
 شمع ایمان خود بدار نگاه
 لائق آمد بحال عاشق زار
 یار جانی چو مهر بان باشد
 ادب یار را بدار نگاه
 تان به بر جان تو وبال آید

هر که او دشمن است خویش ریز
 زو به شمشیر زلف و تیر نگاه
 آرزوی صفات حق کهر است
 که برایش کنی پس قربان
 جاه جوئی طریق کف است
 این سر از وال را چه کند
 باز خوانید بدگمانان را
 کس بمهر و وفا بدوزد
 که نگنجد بعبودت گفتار
 دل و جانم فدای کارش باد
 نظر او بجانب چو من
 غم و شادیش هست رنج و وبال
 تان با دوس بر دوزد ناگاه
 که تیرسد ز بے نیازی یار
 خوف آزدگی بجان باشد
 تان ز نخدزد دست تو ناگاه
 شادی وصل را زوال آید

ملک دلبران را شنیده ام بسیار

رو و او امن از تو در یکش

سرکش تان یار سر یکشد

بازمانی چومرودہ بھجان
 کبر در عشق ہست بی دینی
 عاشقانرا بعزت و جاہ چہ کار
 تخم و فتنہ بر بختی در کشت
 در بلایا بگو بہ تو بہ پناہ
 گر تو مانی انصیب گردانی
 ہرچہ در پیش چشم تست مجال
 در مے خار را نماید گل
 چون بامرے قرار یابد رائے
 تانہ بر آسمان شود فرمان
 چیت حاصل ز لذت گذران
 آنکہ وار و بیا رخوش نظر
 بے رخس اندرون بغم شدہ ام
 تا دل از طلعت تو ذوق گرفت
 تا بجایم خمبہ ز عشق فتاد

از جدائی در آتش سوزان
 نشود جمع عشق و خود بینی
 عزت عاشق ہست عزت یار
 باز بستی طمع بباغ بہشت
 دفع آفت شود بہ ترک گناہ
 باز گرد و قضاے ربانی
 ہست آسان بہ بارگاہ جلال
 می سراید بر گان بلبل
 میشود بے توقف و ابطاء
 نشود ہیچ شر و خعیسار
 وقت عقیبہ ندامت و خسار
 مدح و ذمّش یکے شود زدگر
 ہمہ تن سوزش و الم شدہ ام
 جملہ اندام در دوشوق گرفت
 دل من رو بکوئے یار نہاد

محمد حق نقالی

ہر کرا می کنند ز در بیرون
 مفسد کرا کہ راندہ ہست زجا

دیدش ہر مراد دل افزون
 می پذیرد و دعا حرص و ہوا

قدآت الہی

سلوک

<p>ہمچو میخون سو گواری کن غالبش راندہ ست از در خویش فقر بے شرح ہست بیوہ بیخ کہ برون آید از شریعت دین فضل اورا بہ بین بہرہ کا تا توانی مرخ از پئے آن من تبرسم از ان کہ شاد شوم چون شدی خوش بدم اقتاد</p>	<p>گر بہ بینی مراد زاری کن چون مراد کسے فرستد پیش ہرزبان حال خود شرح بسج کا ذبے ہست آن خطا آئین خویش تن را جو کمنہ مقدار نیست دنیا مگر دمے گذران خلق ترسند از تالم و غم دل بمیرد ز کثرت شادی</p>
--	---

۱۷ گریہ بانی دگر کج برونم

<p>آنکہ فرمان بردومی ترسد بردرت ہم بمیرم از زاری</p>	<p>نوکرے عاقل است آن اسعد گر گناہ مرا تو نگذاری</p>
---	--

تعریف سالک

<p>فقر و درویشی اش تمنائے است در غم و درد عشق لذت او در غم دین خویش و فقرت او ترک دنیا و آخرت گویند</p>	<p>خنگ آن کس کہ خلوتش جاہست یاد و ادار پاک حرفت او آخرت مدعائے ہمت او کاملان در رضا حق پویند</p>
--	---

۱۸ دل بھی گردو از یقین پر نور

<p>ہر تنفس دو صد خطر وارد</p>	<p>نفس صد گونہ شور و شر وارد</p>
-------------------------------	----------------------------------

مع
 یکتا

نفس

لاجرم از خیال زان ہمیشہ
 گر تمنا کنی دل پاکان
 گر نباشد عنایت حق یار
 مخلصی زان عمل شود بزار
 در سحر با بخیز و کن زاری
 ابله را نیست هیچ خوف خدا
 اینجهان جائے عیش و شادی نیست
 بگسل از عمر وزید پیوندت
 سر زمان گر یکن بماقم مرگ
 هیچ جائے ضائے او منشین
 ہر کہ رنجاند او دل مردان
 نیست از حکم او برون چیز
 نتوان کرد نش خلق قیاس
 نتوان گفتش کہ در چیز است
 بہت نزدیک او بدوری خیز

ہر کہ عارف تراست ترسان تر
 واجب آمد سخت حفظ لسان
 بیچ سووے نمی و بداین کار
 کہ کنندش ثنا بدان کردار
 مگر آید عنایت باری
 ہر کہ عارف ترست ترسان تر
 آخرش جز بنا مرادی نیست
 تا بخوردہ و بد خداوندت
 باز دار در سنت غم مرگ
 بیچ چیزے بغیر او گلزین
 آن بہ بنید کہ دیدش نتوان
 نہ نہ چیز لیست او نہ چون چیز
 بر ترش از خیال خود شناس
 نہ گمانے چنین کہ بر چیز است
 دور ہست او بقرب از حدیش

۲۔ نتوان گفت تحت او چیز است

ہر کہ کس را بسوے حق خواند
 یارب آن یار را بزود یار
 عہد کن تا ہر آنچہ میگوئی

بر زبانش سخن خدا راند
 بیچ صبرم نمازہ است از یار
 یا ہر مسکے کہ سے پوئی

<p>نبود نخوتی دران گفتار</p>	<p>نه تکبر بود دران کردار</p>
<p>بے زین روشها به بیج جانرسی</p>	
<p>هر که گرد و بخواب شهر و دیار از خطاها شیم یکبار وقف کن جان خود براه خدا با خداوند خود بکن پیمان جان و بی در ره خدا کریم دل من برو یار زیبا تم همه در عشق او نهان شده ام بنده خالص است آن بنده دور افتاده ام از زینت و زیبای</p>	<p>هم در آنجا است چون شود بیدار گذاوری کن بکار ما ای یار پیش از مردنت بگور در آن که اگر تو بت رسد بر جان نکمی از بلائی دنیا هم خبر نیست از سرو پا تم آنچه نماند بوی هم آن شده ام که ز دل غیر حق بیفکنده بیج و تم زیارت شکیب</p>
<p>در تصدیق قلبی</p>	
<p>همه داری بگشتم آهنگ هر که از لب بگوید استغفار زان انابت رخسار سیه نشود</p>	<p>که بصلح کشی و گاه به جنگ واز درون است بریدی طیار عذر او بدتر از گناه نشود</p>
<p>بے شوخی و جرات است ترک ادب</p>	
<p>توبه و لاف بجمعیت دل هر که از صدق چاشنی دارو</p>	<p>میکند آنکه ز دست دیو خجل کبر و اعجاب نفس بگذارد</p>

شرح حال خود

این جهانست جنت کفار | محبس مومنان نیکوکار

هرگزش سود نیست از پسدم

فاسقان در سیاه کاری اند
هر که در کوه یار رخت افکند
یارب آن کن که آشنا آید
رحم فرما اگر گناه بشود
هر که خپد بخوف حق غمناک
وررسد در کمال خشیت و بیم
هر که روتابد از خدا به شباب
ای خداوند خار من گل کن
دیدم ام واکشا بجان خویش
هر که زود در هست چو تنو نگار
هر که چون خاک گشت از غم و در
گر نه حلم خدا به بخشاید

عارفان در دعا و زاری اند
وقت خوش دارد و دل خورند
تا دم جان من بیا ساید
تا نه کارم از ان تباه بشود
خواب او باشد از وساوس پاک
خواب بنید صفا چو در تیمم
وقت پیری شود و لیل و خواب
برگدائے چو من تقضیل کن
خبرم ده ز منزل پس و پیش
چون بود خاطرش بصبر و قرا
خاک از ره می تواند کرد
آسمان بر زمین فرو آید

در تر و دید شرک

بنده را ساختن خدای جهان
خوشتن بر امکش بترک حیا
آنکه مخلوق هست و هم فانی

سخت جرمی است زو بخوانان
بخدا بنده زاده نیست خدا
حیف باشد گرش خدا خوانی

سوئے شهوت و لاش بسی مائل
زان طرف دم ز نمد عیسائی
چون نه مولی نمود این تلقین

راوش گشت در میان حائل
خود نماید جمل و رسوائی
گره همین بود اصل نهیب و دین

مناظره با میندو

میندو پیش عارفی دیندار
باز گو از حقیقت عرفان
گفت کای در خیال خود ای
آن خدای که بنده اش ستم
یا خدای که در تحسین است
گفت من گر چه اندک دامم
شرح این نکتہ را تمام بگو
گفت آن کس که برگزیده تو
چند شخصے گذشته و مرده
رام را بر تر از همه دانی
ہست در شان آن خدای ہنود
پہلوانی ز بس حر لیس شکار
بود جہرت بر او ر کچھمن
چون بہ سیتا چنین بود کارش

گفت کای از علوم پر خور دار
وانہ خدا پیش من بیاریان
از کہ امین خدا بیان خواہی
روز و شب در تصورش مستم
صاف گو تا شود جواب بست
در دو عالم خدایکے دامم
آن کہ ام است این کہ دام بگو
نیست جز نقش تو کشیدہ تو
در دل خود خدای بشمرہ
کہ سریر ام ہر دمش خوانی
درج را مان این صفت موجود
بر زن خود و بجان خویش نثار
در فن تیرا دستا در من
خود چہ باشد خبر ز اغیارش

پر غم و پر ملال چون من و تو
 دل و سینہ ز ہجر یار کجباب
 گشت اور اسپر بحالت ار
 بنگر این خالقے و خلاقے
 اینچنین سخت پائے بملال
 تن برہنہ بعضو معلومے

پائے بند عیال چون من و تو
 چون من و تو اسپر خوردن خواب
 یا بسر جنگ کردہ شد پیکار
 استخوانے نماند ز و باقی
 الا مان از جہالت جہال
 بینی اش چیست بست خرطومے

یا شکم او بر آبدہ بیرون

کہ از انم بخاست دوز سر
 اول و آخرش فنا است فنا
 کس نداند مرا فسون و علاج
 راست پر سی ہجان گرو بہ اند
 پیش از وقت موت می میرند
 نہ غم از غم نہ شادی از شادی
 زیر کان دور تر بریدہ ز دم
 کئے بیابی ز درد دل آرام
 گر بخواندی دو صد کتاب چہ
 نے پُران نہ بسید و نہ گیتا
 فصل خود را بہانہ می جویند
 گاہ گوید کہ خلق بیچ و فنا است

مار نفسم گزیدہ است جگر
 بہت دنیا مقام در دو عننا
 کس مرا پے نمے برد و مزاج
 آن کسانے کہ دل بہا ر دہ
 رنگ دلدار خویش میگیرند
 کندہ دل نین مقام بر بادوی
 کامیابان و رین جہان ناکام
 تمانہ نفس حرون بگرد درم
 تمانہ نقش خودی شود نابود
 نے کرشن و نہ رام و نہ ستیا
 سخن عارفانہ میگویند
 گاہ گوید کہ بہر چیست خدا است

تا بفهر کسے ازین کلمات
 از معارف سخن ہی راند
 اے خردمند این معارف نیست
 تا نگردد بنور حق جان جفت
 گاہ باشد کہ قصبہ طنت از
 ہر کہ چون شمع بہت صفا حال
 غرض اے نیک مرد وسا کہ راہ
 آنکہ روشن بود دل و جان
 جان بحسبم زبان نبود
 از زبان صاحب گمان گرانہ
 قصبہ گر ہزارہ خوش باشد
 نشود پاکدامن از صورت
 ہچو آواز خوش بود سخن
 گر با خلاص دل نہ مقرون است
 سخن قصبگان طرب آرد
 قصبہ گر خوش سخن زر و غنا است
 مرد باشد کہ سیکہ صدق درو
 صد سخن بر زبان رسوز و گدا
 بر زبان حرف عشق جانانہ

عارف باللہ

معرفت

کہ روشن پاک بہت و نیکو
 گمیش خلق عارفی خواند
 این سخنہا بجز زخارف نیست
 سخن پاک صاف نتوان گفت
 دل مردم برد بخوش آواز
 خانہ روشن شود از ان خوشحال
 کردہ باید بسوی حال نگاہ
 خادمی باش ہچو مردانش
 نور ایمانیاں نہان نبود
 سوختہ اندرون جان دگر اند
 فی المثل گر چہ پاہوش باشد
 تا نہ باشد باطنش عفت
 کہ بچسب حق آید از دینے
 چون غنا کا قصبہ دون است
 سخن مرد خوف رب آرد
 کس نگوید و لغو مرد خدا است
 رنگ دلبر عیان بصورت او
 دل بکار صرا حیان و مساز
 کار دیگر کنند در خانہ

دل سیه جان سیه درون سیه
 چون نه در دل مؤثر و شانی است
 سو ختم اندرین تأسف و درد
 هر کجا خرقه و زبان یابند
 ادب دین و شرع بگذارند
 هر که عارف نمایدت ایجان
 گر قدم افتدش بصدق نیاید
 کیمیایست دانش گذار
 مرد را هیچ دان علامت دین
 پنج گنج اندر این پنهان
 علم آید سخت در انسان
 از عمل نشود یقین کامل
 خیر و از صدق درد سوز و گداز
 زان پس حال او بنمیدم
 جهد آن کن که یار او باشی
 همه کار از بر او بکنی
 ای که نا دیده جرم بر مینمی
 هر که نفسش بنزد او عزیز
 هر که به قدر شد عزیز یافت

بر زبان کافیاست شاه
 اینچه کافی است خام و ناکافی است
 که ندانند خلق مسخ از زرد
 سوئے او جا بلان بشتابند
 بلکه خود دشمنان و نیدار اند
 قدم او برین نه سوئے زبان
 خاک رخش بدیدگان انداز
 روئے خویش خبر و هداز یا
 عمل صدق و سوز و علم و یقین
 اندک میکند بر تو بیان
 چون بکارش به بست عالم
 و از یقین صدق آید اندر دل
 عاشق زار گشت و محرم راز
 یار باند را الم بمی برانم
 از دل و جان نثار او باشی
 ابتغاء رضائے او بکنی
 چه شود گر بسوئے من بینی
 زهد و خیرش تمام نیست بجز
 هر که ناخیر گشت بجز یافت

ہر کہ آن مئی بخورد چون خم شد
 آن نہ بینی کہ جذبہٴ قرآن
 از رہہ فہم آن خوریکتسا
 از سر فہم آن گرش خوانی
 ہر کہ قرآن بخواند از اخلاص
 نیست ممکن کہ ہیبت باری
 ہم بدبہشت فرورد کافر
 ہیچکس را دلے سیاہ مبار
 چون رہے باز دار و از دلدا
 از زراعت زمین خالی دار
 عشق شد از مزاج ماکتوم
 ہر طرف بوحش پارسائی ہاست
 در در اور و منہ میداند
 دل روشن بہ بخش و پاک الفاس
 چون ترا شور و شر بینی گارند
 گرز و داز دل تو شور و شرے
 حال خود را تباہ میداری
 اینہما از فساد ایمان است
 خواب تو بہت بازی شیطا

در نشان وجود خود گم شد
 زندہ کردہست یک گروہ جهان
 صد ہزار ان شدند مرد خدا
 بر تو افتد جلال ربانی
 از سر ہمیشہ چو اخلاص
 نشود بر خیال او طاری
 لیک دارد سیاہی وافر
 سوئے کفر و فساد راہ مباد
 خود نشستن بہ آرزین رفتار
 لیکن امر و کار خار مکار
 ساختن بہت سوختن معدوم
 لیکن دوست این حدیث جدا
 غیبے خند و سخن راند
 کہ منم نجس تر ز حیض و نفاس
 خواب ہم بردلت بشوراند
 خواب تو ہم بود حق خبرے
 خویشتن بہ گواہ میداری
 کار و بار تو زان پریشان است
 ہچو بیدارت خیال فگمان

خواب پاکان بود یکی الهام
 اے دود سنگ در بہت افتاد
 نام خود را کھادہ دیندار
 نہ آنچه باز آمدی مرو بہر ش
 نفس آخر جو میرسد کس را
 از دو چشم روان شد انہا
 آن سہرا نیکہ رفت زان جانان
 یک شہم بارہ من بگفت آیار
 دوست چون نمودت الفت دوست
 خوشیتن را بر اندہی نہ برار
 بنگر این بد حواس مجنون را
 شرک را ترک کن مسلمان باش

کہ نہ شور و شر اند پاک اندام
 ہیچت از جرم خود نیاید باد
 ہم بنام است نازت آطرار
 گرچہ میری بحال تلخ و ترش
 یاد آرد گذشتہ پس را
 خشک چونت مزاج مانند آیار
 مینماید چو خانہ ویران
 وجد و عالم گرفت زان گشتا
 جان بر آمد بشادیت از پوست
 ستر و کتمان طریق خویش بد
 شیر را ریختہ خورد خون را
 دیدہ روشن بنور ایمان باش

ع۱ چون خدا چشم لطف داری

ہرگز اے جان من خیال مند
 ہر کہ او غرق شد بلجہ ذات
 مرد گر سوئے ذلتے پوید
 لیک نامرد و خوف بردارو
 آن ندانی کہ در ہمہ حال
 رفیق و احسان طریق و پیشہ گیر

کہ رود تلخیت بجز این قند
 در بیار و اگر بیافت نجات
 بہ ندامت تدارکش جوید
 صد خطا را یکے نینگارد
 بہتر آمد تو سطر احوال
 راہ لطف و کرم ہمیشہ گیر

۱۸

خاکساری بفقیر شرط بدان
 بر تعیین که بگذرد خیال
 ذات بیچون و چند اقتاد است
 گر نباشد ترا طهارت قلب
 در حدیث آمده نه خیر بشر
 هر که تنها و منفی ماند
 هر که تنها بماند از دلدار
 هر که از خالق انفراد بخت
 اختلاط فزون ز حد بعوام
 در چه خوشنودی تو هست ایچا
 از کدامی لیسے تو بر رسم
 باشد آن روز روز خرم ما
 مرد این کار نیست آن نامرد
 حرقت و سوز و درد نعمت ما
 یار آمد بفضل بے غایات
 مرد در این عکالتیست که مر
 کوشد از جان بر آن بیچون
 تا نیاید صراط حضرت رب
 اینکه از رو کمال هر از جان است

نیز ترک دعاوی و کتمان
 بر ترا از قید دوست نور جلال
 و از حدود و قیود آزاد است
 ترسم آخر نگر و دایمان سلب
 که در و در خدا بر آن طهر
 گرگ بر و دمان بجنب باند
 گریه افتد بر و چو ابر بهار
 از دو صد فتنه و فساد برست
 غفلت آرد هم آورد آتام
 تا همان کار گیرم از دل جان
 خدمت چیت تا بد و برسم
 که شود خوش نگار هم مردم
 که تیر سوز و حرقت آورد
 حرقت سوز و درد در است
 نه با حیا شب از صدقات
 سر نه بچید زره بی باعث گرد
 در خیالش همی شود چون
 نه نشیند و در پائین طلب
 نیست ایمان که رسم ایمان است

دار و ایمان بہار و بوسے دگر
 ہر کہ یک ذرہ دار و آن ایمان
 کین بھی خیز و از نیش خویش
 آفرین ہست یار شاطر را
 گر بمانی تو گمترے ز جسے
 ہمہ جنگ از کشاکش خیند
 بر سر این سراسر آب بنیاد
 ہر کہ جوید تبول مردم را
 کاش با باد و زنگش دلدار
 آسمان زمین بنا کرد است
 دل خلق است در تصرف آن
 ہیچ چیز نیاید از طلبم
 در خصوصت بنفش خویش بیان
 آنچه در قسب اجرب الناس است
 اتے غم من از تو بزارم

خبر سے میدہد ز کونے دگر
 گر یہ از گریہ اش زمین و زمان
 کہ یک از دیگرے نشیند پیش
 کہ رہ باید غبار خاطر را
 چون نقاری فست در آب کے
 نفس ہر کس بہد کہ خون ریزد
 طرفہ عقلے است خاستن بفساد
 قطرہ نیست آن تہی جسم
 لب با قرار و دل پر از انکار
 کس کند آنچه یار ما کرد است
 بچہ کار آیدت بت بحبان
 گر چہ جان آید از طلب بلیم
 تا نگر دانت ز راہ یگان
 حفظ اوقات و پاس نفاس است
 ولے الم با تو کار ما دارم

غزل

چو یار زان لب شیرین بخواند شعار
 بجاک کو چو دلبر کہ روز و شب تم

حد کند لب من بر نصیب گفنام
 اگر چہ در نظر کم شناس ہشمارم

نه وصل با رنجوا هم نه بوسه و نه کنار
نه من ز خود روم آنجا چنانکه میدانی
من آدمی بچنین صورته نمیدانم

بگیرم که ز عشقش چه مطلبه دارم
که رو دلبر شیرین بر و با حیا م
فرشته است که نورش افتد لبام

جذبہ عشق

عاشق زار است نو آئین
عاشق دلبرست مستش
لیکن این دولت بجز دین نیست
کفر و دین خیزد از اراده خویش
هر که مهر رسول در دل اوست
ور تقاری بدارد و کیست
بنه از خویشتن بران گامی
هر که ناکام ماند کام بیافت
صحبت خود بدار با مارے
یا بر بدے بود ز مار بتر
کافر است آن که گوید این سخن
ذات خود را بلند تر خواند است
هیچ شک نیست کان حد اجهان
ورنه قطع نظر ترک ادب

در ره عاشقی نه کفر و نه دین
بر کشش می زده نه از دستش
غیر از دخل رسم و آئین نیست
عشق جذب حق است نیک اندیش
لائق بارگاه عزت اوست
دو زخ آمدت ام بے دین
زندگی کن دلا چوناکامے
هر که بے نام ماند نام بیافت
لیک یکسو برو ز بد کاسے
از چنین صحبته چه کار بتر
که خدا شد فرود در بدنے
کارها کرد و همچنان ماند است
خود محیط است هر زمین زمان
نیست جائے تہی ز جلوہ رب

بر تعین که بندش انسان
ایزد از هر تعین پاک است

هست یک بنده خداش مخوان
بسته بند خاکی و خاک است

حقیقت بنده

بنده را نام بنده شد زین بند
بنده در قید جسم بند بود
بنده هم بسته خورد خواب است
تیز هم بسته زن و اطفال
هر تنفس که آیدش بند است
بسته قید را خدای بگیر
عادت پاک ابدان هم پاک
آنکه این بند با پات نهاد
هر تنفس که آیدت بند است
ای که داری هزار بند پیا
زنده را گو که شد در گور
هر کس و ناکش بزیر نگاه
چون ننگه میکنم خروج و قدم
نه لبشوق خود آمدیم سران
چون قدر لطف پدر برجم

واز همه بندهاست خدا بلند
حق ازین قیدها بلند بود
نیز در قید جا و اسباب است
صد سلاسل بیافکر عیال
گر بقید حیات یک چند است
کس بیای خود فگند زنجیر
عادت ما هست خوردن خاک
از همه قید و بند هست آزاد
بنده شو چون به بند افگند است
و عوی دیگر است ترکیت
تانه بنیفته ات بداند کور
آسمانها بداشت است نگاه
بنده بودن ہی شود معلوم
نه برون رفتن است از خود باز
جان نیفتد در وهم از ان دم

تانہ گرو و بشر تمام و کمال
 بنگر اکنون کہ قالبش کہ بست
 آنکہ قالب بد او جان داد است
 مگس و مور و کرم زخم مگس
 همچو انسان یک از خلائق او است
 کہ بہر جائے خود خدا آید
 گر خط نیست در عقاید تو
 اگر این ماجرا مے تو برو
 یعنی از خوانمت سگ مردا
 یا بگویم یک شغال حقیر
 چون بر بچی ز ما بدین گفتار
 غرض از کیش و دین عمل باشد
 نیز بنگر کہ آن تناسخ تو
 چون بہر قالبے خدا است خدا است
 بے سزا استنش بسے و شوا
 گاہ گرگ و گہے شغال حقیر
 گاہ موشے شود گہے مارے
 آفرین بر چنین خدائے ہنود
 نتواند رہا شدن از بند

خدا سے ہنود

نکند زندہ اش رب متعال
 چون ہمیشہ در دست جان اندا
 ظن دیگر حماقت افتاد است
 بول و پشیا بے تار و پودورگی
 داند آنرا کہ آن حقیقت جوست
 خود ہی میرد و خود او زاید
 چون برنجی چومے رویم برو
 خود نگہ کن خوش آیت یابد
 یا بنحو انیم دیو بد کردار
 یا بنحو انیم بچہ سخنزیر
 آخرت این عقایدت آیار
 چون عمل نیست صد خللی باشد
 نیز لعنت کند بندہ بے تو
 پس تناسخ چہ بر خدات بلا است
 و بدشن شویش سزانا چا
 گاہ از زشتے عمل خنزیر
 صد سزانا بروز کردارے
 آنکہ جانشن بچم ما فرسود
 عمل بد بصد تنشن افگند

<p>خود بمیری اگر ترا نظر است چاره دیگران چه میداند این خدا را بکن ز دور سلام</p>	<p>عمل بد از و بزرگت است آنکه خود را ز بند نرماند عمل تو خدایست ای خام</p>
<p>آنکه او خاف سر و نوب بود</p>	
<p>از خودی دور شو خدایست بین در دور و دور بر وید آنچه بکاشت زین موت بخواندش یزدان میزند راه خیر هموان ز دور وید هر آنچه می کارد صبر را چون لباس برتن دار</p>	<p>پرده ات نیست آسمان زمین هر که از نفس خویش دست بدست نفس خود بین فدا ده همچو زمان رهزن نشست نفس اتان آنکه صدق سخن همه دارد خشم را چون طعام خور هر با</p>
<p>علا صدق کن پیشه در همه احوال</p>	
<p>موت بر روی رو چگونه بود خوشتن را به تیغ بپارد دست از جان خود بیاید شست عشق بر زشت خوش نمی آید رسمانی است رشته زن تو رگ جان پیش او فراشیده که برون را ندست چو بیگانه خشت از خشت خانه باز کند</p>	<p>آنکه خود مرده را حیات دهد هر که انگار بر شاهان دارد گر ترا نیست مهر شاه در دست عاشقی را ز خجسته باید چیت ز نار تا رهزن تو چیت بت سنگ خود تراشیده بوی آن آیدم از بیخسانه گردشی چون تو درم نگرند</p>

نفس اماده

<p>روئے لیسے ہی کند مجنون فرقت یار میکند مجنون تنگدل چون شوی بنالی زار من در آتش بهشت را بنعم وصل یار است و غم و مادوم پیش ورنه از طور دیگر آید باز</p>		<p>سخن عشق دل کند پر خون می فتد در دل از جدائی خون گریه گزنا بدت بمان بیدار اینچه زار نیست اے نگار نیم دل سوزان ز عشق و یار به پیش خود غنیمت بدان چنین اعزاز</p>
<h2>تفصیل بنده</h2>		
<p>ز آنکه بند است بند در چون چند بند در سردی است نه خود کام</p>		<p>بنده را نام بنده شد از بند آب هم بنده است ز نیکه دم</p>
<p>علا نتواند که گرم گردد و حار</p>		
<p>میشود نیست چونکه گشت تمام ز آنکه گردد بیک طریق دم گرمی او ز حکم جاری است گره پیش گم نگرود دائمی است بسته حکم بادشاه بلند</p>		<p>ماه هم بنده است ز نیکه دم آفتاب است نیز بنده و دم نیز آتش مطیع قهاری است گر بر آری به پیش او فریاد بنده هست و در حرارت بند</p>
<p>علا سنگ بند است در صلابت خویش</p>		
<p>سخت در پاس سلاسل انگند است لاجرم است تریز هر است است</p>		<p>پائے شجر در زمین بند است سنگ را حکم زبان بست است</p>

<p>سزنگون افتد چو پالنگے کہ بلند آمدن مرا چه مجال هست از بندگے دنیا پاک کہ خدا هست پاک از بہر بند نہ گہے خوردنہ تندنہ خفت</p>	<p>چون بسبب الایفگی سزنگے نالہ نامیکند بدیدہ حال آن خداوند و خالق افلاک زین سبب پاک نام او خوند نہ مر اور اپسرنہ ماور و حفت</p>
<p>ع نہ چوانسان بزاد نمر و است ع ہر کہ بندے پائے او بسینی ع حق شناسیدہ شد ز بے بندی</p>	
<p>ہیچ بند کردنیقتا و است رانداز قہر نیز ہم خواند پاک از ہر چہ بر خدا نشرد</p>	<p>در ہمہ کار و بار آزاوست زندہ گرداند و ہمیسہ راند قدرتش خارج از حساب عدد</p>
<p>ع ہیچ بندے بہ فعل و کاوش نیست</p>	
<p>جان عاشق یگانہ عاشق کہ شریعت عیان بود ز منت نکند باطن تو تیسرہ تمام نفس را شوخی و شرآموزد کاہلی آرد و تغافل خواب بکمش انس و میل نگذارد نشوی سیر از تصور نمان</p>	<p>اے بہار زمانہ ع عاشق آن چنان دار ظاہر بدنت چون خوری آچنان بخور کہ طعام نہ چنان خور کہ نور تو سوزد شام او فتد چوست شراب چون کس آن نگار رو آرد ذکر ظاہر تصور است گمان</p>

نه نشینند ز راه تو گردے
 رسد آنکه که لیشنوی آوا
 نیست دیگر نگاشتن را راه
 نتوان ریختن درویشی پاک
 نشومی پُر ز پر تو صبری
 آخر افتد که اوست در چاه
 نظرے دور بین بد دهان پاک
 سمر پیچ از تلمطف گفتار
 ترک فحش از شمار ویناری است
 دل پذیرد تا اثرش ناچار

تا نه پیداشود بدل در دے
 چون کلوخے بیگنی در چا
 کاغذے چونبسته است سیاه
 چون خمے پر بود سخت از خاک
 تا نه خود را هپی کنی ز خودی
 کوسے و شوخ رفتن اندر راه
 دور دار از طریقهایے بلاک
 بد ز بانی کن بکس ایے یار
 گفتگوئے بدی ز بدکاری است
 بر زبان هر چه آیدت گفتار

در معنی آدمی زمین و آسمان و غیره

بر سر جمله قاهریت نهان
 گرد مرکز بگردان از اجبار
 که دو شبرے فرو شود زمین
 که نه بد بر سر میر شرب پائے
 دشمن آب است هر حیوان
 هم خوف است بر خور روشن

همه این بستگان به بندگران
 همه چیز است همچو گاو و عصار
 آسمان را نه طاقت است و توان
 نیز خورشید رانه یارائے
 دشمن آتش است آب روان
 شب سلخ است ماه را دشمن

علا اینهمه چیز است دشمن دوست

در کف او چه اختیار بود
 دیگرے را کہ راحتے دارد
 را و تش گشت در میان نائل
 آسمان و زمین ز ہم پاشد
 تا یکے آہ رفت تا دلدار
 تا یکے قطره شد بحضرت او
 کار مردان بکن گرت خرد است
 زود اشرف بر خواطر کرد
 ہر دمے را دمے اخیر بدان
 چون نگہ میکنم شد متروک
 موہبت ہست کسب و کار کنیت
 ہمہ منزل ترا مبارک باد
 وار بر فضل حق و ثوق تمام
 منقطع شد ز خلق باطن ما
 شودش از عوام یا بس تمام
 تو ہمہ درو شود و این است
 تا پیرسند این چه شور افتاد

ہر کہ او خود اسیر وار بود
 آنکہ صد بند خود پسا دارد
 سوئے زن نفس او بسے نائل
 اینچنین اگر خدا باشد
 آہ کردم ز ہجر او صد بار
 آب از دیدہ ام برفت چو جو
 گوہر مردان با بلی ہی ہرست
 ہر کہ ہر دم نظر بحنا طر کرد
 خواب غفلت ز نفس خویش بران
 ہر دور ہے کہ جذبہ است و ساوک
 این ولایت با اختیارے نیست
 برواے یار سوگرت عباد
 اعتمادے مکن بشور عوام
 تا و خشد مہر روشن ما
 ہر کہ ادا و حق قیاس تمام
 تو ز خود نیست شو بقا این است
 بکن از درد بردرش فریاد

ولا اگر بگذری در کوئے جانان
 بیکبار از فراتش شور بردار
 صلے اللہ علیہ وسلم ۱۲

آنکہ نشتر سناقتش حق کرد
 مرد راہ است و سرور مران
 عشق او تا بدل نسرود را
 کار عشاق چیست وقت نماز
 گر چه این کارشان ہمیشہ بود
 لیکن آن وقت ہست رنگ و گر
 خوب و چون بنوشد از باوہ
 شاپہے چون لباس خمیہ پوشد
 صحبت اہل دل بصدق و نیاز
 واجب آند کہ ذکر آن جانی
 صد غم از کارست تا آن دم
 آنکہ از شکر حال شد ہیوش
 ہر کہ از خدمت نگار بماند
 ہنرے نیست ماندن از خدمت
 عشق ہر بال و پر فرو ریزد
 آتش عشق چون بیغور و زو
 دوست نزدیک تر بجا از ما
 آنکس از زندگی است برخوردار
 عاشق روئے خوب لب رباک

کہ رسد با محابد آن مرد
 گیر و خاک از پیش فلک گردان
 وصف احدیتش ربود مرا
 انکسار و خضوع و عجز و نیاز
 عادت و خلق و ورود و پیشہ بود
 مے فرائد از ان ہزار اثر
 سُرخ تر مے شود رخ سادہ
 قامت او بدل برے کوشد
 زود تر میکشد بلجہ راز
 لازم وقت خود بگردانی
 کہ نباشد ترا بصدق قدم
 پردہ اش تا تو نمیتوانی پوش
 از ہمہ سو و روزگار بماند
 خدمت است از وسائل و مز
 عشق و کار دگر نیامیزد
 ہر چه جز دلبر است مے سوزد
 ولئے بر حال ما و کوری ما
 کہ نہ خود محو شد بالفات یار
 وار و اندر رضا شل سہلاک

<p>باز ماند از ان رحیمِ قدیر سرو بالا و ماهِ خساری تا ز عشقت شوم چو دیوانه میکنم آرزو بد لبِ راه</p>	<p>آنکه در خویش تن بماند آسیر چون تو زیبا کجا بود یارے دردا در دلم بد خانه طبع خام بین که از یک آه</p>
<p>علا صالها خون دل بسپاید خورد</p>	
<p>طرفه تر این که هم به بجز انم عجز خود قدرت و جلال خدا ذلتِ نفسِ خویش و غت حق در ره یار هر زه می بوید پاک از کبر و عجب و مستی خویش باز مانی همه بحال تباه که بعد از پنج تن بیار و بار مے نماید چو مردم هم بسیار</p>	<p>از تو یکدم جدا نمے مانم عیب خود بنگر و کمال خدا ظلم نفس خود و عدالت حق پیر که نقش و نگار خود جوید تا نگر دی برون ز هستی خویش ندمندت بکوی جانان راه خرنکو تر ز آدمی بیکار آنکه او هست فارغ و بیکار</p>
<p>علا هر که معشوق را بسردارد</p>	
<p>گوش و چشم ز بان کار افتاد بگل و گلستان چه کار است رحم کن بر خونِ حالت من بدین نه و روی بریدی از من آیار که باشد خاطرت زین گونه بیدر</p>	<p>تا دلم دور تر ز یار افتاد پیر که ذوق و خوشی بیاثر است بنگر اندر رهت ضلالت من بیکبار از منت دل گشت بینا نداشتم بان در دلم خویش</p>

بندۀ حضرت کریم استیم
 زین بد روشی و بغیرت دل
 چون شهادت ہی دید صد مرد
 هر چه آن از خواص مکان است
 بر ترا ز قید لائے طبقه نفعت
 بنده شو بندگی همین دین است
 هیچ پرانی ز فقر حاصل چیست
 العبودیت العبودیت
 بندگی آن دے باید است
 منکره رو تا فتم ز خلق و جهان
 آنکه او سیر خورده از مرده
 همه تن فریب اش از ان بوده
 سرور ویش بخونش آلوده
 لیک چون بول آیدش ترسد
 حال این بد کن و خبیث رگے
 گر بگردار معده پر بکند
 سرور ویش بخونش آلوده

صنعت نیست آن قدیم استیم
 و از قصور و خطا خویش نخل
 قول یک کس قبول نتوان کرد
 زبان همه ناک بر ترش نشان است
 نه بجائے باید است و نرفت
 منتہائے مقامها این است
 این سفر را اخیر منزل چیست
 توبه از نخوت و انانیت
 که نخواهی بر آنچه حق خداست
 همه هست از برائے آن جانان
 سرور ویش بخونش آلوده
 سرور ویش بخونش آلوده
 شکم از خوردنش دہل بوده
 تا با پایش ز شاشه نرسد
 مانند رنجی بحال سگے
 همه مردار از هوس بخورد
 در نجاست تمام پُر بوده

توضیح در یک دنیا

مردکِ ناخوش است آن مردِ
 اینجهان است مثل مردِ
 ہر یک از حرص میزند و دندش
 آخر الامر میکند کنار
 ہمہ با جان ز نید خلق و جهان
 عمر ضائع برفت در اغیار
 اے فراموش کردہ حُبِ وطن
 سرگفتار ما مجازی نیست
 سالہا ما گداز جان دیدیم
 سالہا چون فلک بسر گشتیم
 سر پیوند من ندارد دوست
 چون بیاید مرا شکیب و تیرا
 ہمہ تن عییم و خباثت و شر
 شد سیمہ نفس بیج کارہ من
 اے بسا روز ہا کہ غم دیدم
 دل من خون شد و ز دید چکید
 میشود راہ دل بجانانے
 کس نداند غم و مصیبت من
 ہر چہ از چرخ تاثیر اے بینم

کہ تباہد سرا از محبت یار
 چون سگان ہر طرف طلبگارے
 چون سگان میخوردند یکچندش
 و از ہمہ باز ماند این مردار
 من بتوزندہ ہچو جسم بجان
 زمین پس دست ماؤد امن یار
 در گرفتہ بمعبرے مسکن
 باز کن دیدہ کہین بیازی نیست
 تا شبے روئے وستان دیدیم
 تا فلک وار دیدہ و گشتیم
 بغم و محنتم سپار و دوست
 کہ تیر ساندم بہ ہجر آن یار
 خود ندانم بہ نفس خویش سہز
 گز نہ بخشد کدام چارہ من
 تا شبے روئے آن صنم دیدم
 تا مرا بوئے زان نگار رسید
 لیک چون خون شود دل جانے
 و آنچه بر من رود ز الفت من
 ہمہ را روئے در خدا بینم

همه گویند از زبان حال
 لے خدا صنعت تو جمله نکو است
 چون مرا سو خود کشیدستی
 دیگرم از خطا بدار نگاه
 هر که در چو فتاد از سیر نام
 چند باشی بفکر قال و فعال
 فکر روزی کن که جان سوخت
 درد هجران نمی کنی معسام
 هر که بالوث شرک آلود است
 هر که بوسے ز معرفت دارد
 جهد آن کن که رفت رفت ترا
 غیر حق را بدل نماند جا
 خلق نعلین شود زور و دوا لم
 درو مندم از نیکه درو نمیت
 هر که خشود نیست زود ادا
 خواب شب را بر روز اندازم
 آتش افروز در دل و جانم

که بلند است خالق متعال
 آن توئی آنکه بر ترانه همه است
 جامه هستی ام در پیدستی
 تمانه از دور او فتم در چاه
 نه سیر او بماندنی اندام
 وقت مردن ز رفت با کس مال
 زیر کی از برائے این روز است
 که بستی همه شدی مسموم
 از جناب کریم مردود است
 لاجرم رو بسوی حق دارد
 دل بریده شود ز غم خیدا
 شودت دل سیرک او برت سیرا
 غم من ز آنکه بنغم است و لم
 همچو عشاق رو زارم نیست
 بتر است آن خبیث مردا
 تا همه شب بیار پروازم
 وز خلایق بدار پنهانم

۱. یا باکر ام ضعیف یا موریم
 ۲. همه مال و بضاعتم یا راست

کہ بسا زوز سنگ با معبود
 ہچو قجب ہزار بار گرفت
 مے ترا شد ز دل صفائش را
 مے شمار دور ایک از ارباب
 دست بستہ پیش روشن ہست
 نیز سو گند مے خورد زان نام
 بسہر حیرتہم در اندام است
 کس بنا را سن این کند ایما
 بستہ دارید از فضول زبان
 چون تواند شدن خدائے جہان
 بے زوال و بیک قرار مقیم
 خود نشان بیچ استخوانے نیست

طرفہ کیشے است کیش قوم ہنود
 ز خداوند خود کنار گرفت
 آن یکے پرستد آتش را
 و آن دگر سرنگون بجانب آب
 دیگرے ہست آفتاب پرست
 دیگرش گا و دوار راست غلام
 کس بگوید کہ درد من ام است
 کس بگوید کہ کشتن بہت خدا
 الحذر مردمان ازین ہذیان
 آنکہ مرد و از حوادث دوران
 آن خداوند برترست قدیم
 نہینہم در جہان نشانی نیست

حمد باری تعالیٰ

کہ ندارد جسم پابندی
 خبر بدین تو پہنچہ نتوان یافت
 زان علایات برترش شاست
 ساحت قدس او ازان برتر
 تو منہ زان حد و بیرون پا

مر کے را سز و خداوندی
 دیوراکو بکرو ریوشتافت
 ہرچہ از خاصہ ہائے امکان است
 ہرچہ پیا شد از خواص بشر
 ہرچہ کرد است شمع و صف خدا

تومنہ زان حدود بیرون پا
 پر خطر بہت دشت گوش بدار
 گیر دوش چون بہ بندش تنہا
 روشن و ثابت از نشان قومی
 کہ زاوصاف او شوی غافل
 کہ بچشم و جہت شوی تائل
 راہ خود گیر در رہ معبود
 گرد ہی شیر علت افزاید
 بر سلاحہ بوقت خویش برآ
 اگر گشتی انتقام در نکشتی

ہر چہ آمد بہلت عزا
 از رفیقان جدا مشو زینہار
 دیو گرگ است ابن آدم را
 نیست دینے چو دین مصطفوی
 نے بہ تترہیم شو چنان شاغل
 نے بہ تشبیہہ آسچنان بایل
 آن میانہ کہ مصطفیٰ بستود
 اندر آنجا کہ حنظلے باید
 موقع و وقت را نگہ میدار
 غرض از مایلیق سر نکشتی

یادداشت بسیار ضروری

این بیان درین کتاب ضروری خواهد بود کہ شریعت از مصطفوی از ہمہ
 شراخ کامل و مکمل است و درین بر اثبات این مطلب مثلاً اول در حکم
 بموجب تورات بیان خواهد شد بعد بموجب انجیل بودہ بموجب قرآن مجید
 تا مطالعہ کنندہ را بعد نظر در احکام ثلاثہ خود معلوم شود کہ حکم افضل و اعلیٰ
 ازین ہر سہ احکام کدام است۔ فقط غلام احمد۔ ۱۴ اکتوبر ۱۸۷۳ء بروز جمعہ
 قاری

در مصلحت ایزدی

گاہ باشد کہ نشترے بہنہند
 گزہر جا بیک نمط مانی
 کار دنیا تہ شدے ہار
 این شہادت تو ہم وہی ناچا
 نیست بروفق مصلحت دائم

ہر زمانے نہ مرتھے بہنہند
 اہلی ہست و جاہل و نادانی
 گرتہم بدی بہر کارے
 گر تعصب ہے نہی بکنار
 ہرچہ باشد بقید ما قائم

یا باہمہ ہست و از ہمہ کیسو

چشم دارو بمقتضائے صواب
 در جمیع الامور معتدل است
 بوسط رو بنہ زہر و طرف
 حکم خیر الامور و اسطہا
 رو نیابد بد وقتار و زوال
 در حیریم کمال را ہم دہ
 روزگار مہمے رو و چون باد
 در وطم ہست صد مواد فنا
 کار من گردوے رخ روشن
 پیش زان کز جہان بہ بنام با

مومن اکنون نمی دو و چو دو آب
 معتدل شو کہ ہر کہ اہل دل است
 وسط آمد محل عز و شرف
 ہم شنیدستے از رسول خدا
 بریکے حال ہست در ہمہ حال
 دستانا بخود پنا ہم دہ
 ہیچ کار مہمے رسد بمراد
 نیست بوے مرا صدق و سدا
 گرترا یک نظر فتد بر من
 یک نظر روے خود نمائے یا

در لغت حضرت محمد مصطفیٰ صلی اللہ علیہ وسلم

ہفت جنت بزیر پایش ہست

پایہ تاعرش کبریا پیش ہست

<p>بجزد بہتر از ہما کرد خاست یکبارگی خروش از من خلق و عالم گریست از دردم عالمی را غم بگر یانید اینقدر بس کہ در رہ افتادم ببج بدون برائے تو خوشتر</p>	<p>ہر کہ در سایہ اش نشد اگر دو فرقت یار برد ہوش از من از جدائی چونالہ ہا کردم چشمہ ہا از دو چشم من بکپید کے دران بارگہ کنی یادم از دو عالم رضائے تو خوشتر</p>
--	---

دیگر نعت رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم

<p>منعکس اندر وصفات خدا سہل دیدہ بغاوت و انکار کار بر کافران بگرد و سخت آسمان و زمین بعدل بہت</p>	<p>ہست آئینہ وار آن زیبا ہست امروز شوکت کفار چون نشیند بعدل صفا تخت چون ز مردم بغیر عدل نہایت</p>
---	---

ذکر اوتار

<p>و آن خدائے باخرا نجامید کار بازان ز موش منخواہند آہ گرد در دل نگار آید تا بدش نور کبریا بر سر ہر کجا یافتے بہو اورا</p>	<p>مرد و باو اجل برو بوزید عجب این مردمان گمراہ اند عیب از من کہ بار بار آید ہر کہ زین گل شد است باشن در بدر کو بکو بجو اورا</p>
--	--

زحمت آب و گل ز من نرسید
 و از زمین و زمان بروم برد
 رستم از خود بسیار پیوستم
 دولت صحبتت زبے قیمت
 بگذرا ز خلق جمله حق را باش
 بر رخ غیر چون نگاه کند
 کے پسند کسان ہی گرم
 نیت اے خیر خواہ چون شنوم
 کہ بگفتم ز گفتہ داوار
 کہ بسک سیرتان عصا بزند
 بدنگر و دزد بد کہ سیرت اوست
 گرگ مگذار تانہ درویش
 تانہ ہمایہ را دید آزار
 إِنَّ لِلنَّاسِ فِي الْقِصَاصِ حَيَاتٍ

کاش گامم بہ منزلے رسید
 یار و کشور جنوم برد
 از منے عشق بخود مستم
 و لبر اہست و دینت نعمت
 ہر چه خیر حق ز لوح دل تراش
 چون دے تا نگار راہ کند
 من کہ خود پسند ہر زن مردم
 من کہ صد شور از درون شنوم
 خود مرا در میان مبین آیار
 قدم اندر رہ صفا بزند
 نیکوی با بدان بدی بہ نکوست
 حلم باید و لے بموقع خویش
 دزد را چون گرفتہ مگذار
 از عبت نیست حکم تعزیرات

در بیان بیت پرستی

چون بفتد کند بناک مقام
 دیگرے را چه سود زو باشد
 تو چه چشم ہو س دروستی

سنگ اگر نہی تو بر لب بام
 آن بیتے را کہ تیشہ تراشد
 آنکہ خود ہست ما نل پستی

<p>ہمہ کو ہے اگر پرستد کس دل من بردیا رسم اندام یار دارد نظر بمباپنہان مرد باید کہ بردبار بود آنکہ آید ز حضرت عزت جان مال دل و جگر ہمہ زو است تیغ خود را چو داد گریکشد</p>	<p>نیست قدرش نیز و حق چو گسر گلرخ و لاله زو و سرو خرام گر ندارد ندو گیران چه زیان زودرنجی نہ مرد کار بود طاعت حکم اوز ہے قسمت پدر و مادر و پسر ہمہ زو است نابکار راست آنکہ سربکشد</p>
--	---

در بیان آنکہ خداوند تعالیٰ بزور دست خود ہدایت کند و
چنانچہ بزور دست دین اسلام منتشر کرده است همچنان ہر جا
زور دست او در دین داخل کند *

در بیان زور خداوندی

ع زور او مے رہاندت از بند

<p>تو اسیری بدست نفس جرون ہر کرا میکشد بزور کشد زور او ہست اینکہ خواہش دون گر نہ زورشش ترا بدارد باز مطرب آری بجانہ مے نوشی از دل و جان مراد میداری</p>	<p>زور او می کند ز قید برون گر بخواید برون ز گور کشد نشود بر مراد نفس حسرون بخت و دولت ترا شود و مساز شاہدان را کنی ہم آغوشی کہ زروسیم را بدست آری</p>
---	--

یا نشان از دینۀ یابی
 تا از آن مال مفت مینوشی
 هم بخواید دولت حکومت را
 دشمنان را بدار آویزی
 هر که اندک دید ترا دشنام
 جسم او هست اینکه زارت کرد
 گر گدائیت بے زرو بے سیم
 هر کس اندر مرادنا کام است
 پائے تو چون بنا سزا بچید
 ظالمے را نمی گذاروشاد
 از جهالت کن شکے در دین
 همه چیز بے زور قدرت است
 رسد و مبدم ز غیب ند
 گر گذار و نفس تو کارت
 زور او داروت نگه از شر
 زین دعا کرد سید الثقلین
 تانه زورش برون کند زیناک
 عاجز و ناتوان و بے زوری
 از ره حلم افگند در شر

یا بنا که خزنینہ یابی
 شاهدان را کنی هم آغوشی
 تا کشتی کینه خصومت را
 هر که خیزد بخون او خیزی
 آن زبان را برون کنی از گام
 کار بیرون ز اختیار کرد
 یا شه و بادشاه هفت اقلیم
 هست فی الجمله لیکن آن خام است
 بند بر پائے بخت تو نبند
 یک دور و زاست بعد از باد
 زور آور چشم عقل به بین
 هم هدایت بزور رحمت است
 فکر تو اندرین کجاست
 کثرت هم بکدم ادبارت
 تا نیفتی ز کار خویش بسر
 لَا تَكَلِّبْنِي بِنَفْسِي طَرَفَةً عَيْنٍ
 هر کس هست در مقام هلاک
 هست شیطان مطیع او کوری
 کس ندیش بدست تیغ و تبر

کار او علم یار او جسم است ز سر قاتل بیارو آن بیدین بادشہ را جلال پنهان نیست تینج حکمش رود بہر دو جہان گاہ از قہر حال ظاہر حال مرے میفرستد از سر زور گاہ آن زور را بطور پنهان منظر حق نمایش زور است آن شنیدی بتے کہ عجزی نام بود در ظن رائے باطل شان عزت و ذلت است از طرفش ہر کہ او را پرستد از دل جان ہمچو آن بُت کسے گرامی نیست او خود آید ز ہر کسے برتر ہفت تسلیم در تصرف است	رونی روزگار او جسم است ہمچو قوسے نماید ت شیرین زور آن بے ہمال پنهان نیست زور او ہست آشکار و عیان چون بہ بیند خلائی بقے بضلال تا کند حال سرکشان چون ہو مے نماید بمعجزات عیان کہ نشان خدایش زور است بود در عہد پاک خیر انام کہ ہمہ عزت است زان بجان ہمہ فیضان بر آید از طرفش دہش عزت آن بُت بجان راست است ایندیش خامی نیست بر سرش نیست حاکمے دیگر در دو عالم عطار و قبیح از و است
---	---

علاء چچین نام ٹاسے ایزد پاک

بنگر اکنون کہ گر خدائے قدیر
تمہوے بکافران تعزیر

علاء نشاندی بجاک آنان را
علاء لات و عرشے سنوختی بیکبار

که با تیر او سخن راندی
 تانہ عترتے شدی ذلیل و حقیر
 کار عزی می اگر بمباندی رست
 چون بتان را شد این بہر بندی
 الامان الامان ز غیرت حق
 بخدا مرسل کریم است این
 بخدا پیش از خدا دین است
 در چشم فتاد بیدینے
 منکر دین او قدر ز نار
 آشکارت شود بروز شمار
 سنگ از دست خود ترا شیدہ
 چون از ان یار توبہ بنمایم
 روئے آن دلستان ہی بنیم

کہ ز عترتے دو دست افشاندی
 چون شدی ثابتش علو کبیر
 چون بخواندی کشت کہ بے ہمتا
 جوش زد غیرت خدا وندی
 آسمان میشود از ان منشق
 پاک و ہم خرقہ کلیم است این
 بر ثبوتش دو صد براہین است
 کہ خلافتش گرفت آئینے
 رست آنکس کہ رست از اکام
 کہ بز نار خود شدی ذوالنار
 خاطر از ہرا و خرا شیدہ
 کہ بہر سو کہ دیدہ بکشایم
 نور او جان عالمے سینم

عقیدہ اور رسول ذیشان است
 کفر اور کفر با پروردگان است

در حال ہندو

عاصد کے را گرفتہ معبودے

گفت حق بہت سیرت کافر
 کفر گوید عبادت انگار
 کفر گوید عبادت انگار

کہ بود از طریق حق نافر
 نیکوئی خواهد بدی کار
 فسق و رزد صواب پسندار

<p> و از بنی آدم و خور و پروین که بود فیض بخش همواره متغیر همی شود کم و بیش گر نماید بیاد تو دو سال چون لغیر بد و نیاید راه </p>	<p> هر چه هست از زمین و صخره برین نیست آن راز صانع چاره گر نداری نظر بخسانه خویش سقف یا ناودان سقف سرا بشکر اکنون بسوی خاور ماه </p>
<p>چون نه فرسود می شود تن شان</p>	
<p> که شناسد صلاح راز فساد که نه بیند زبان در و گاه نیکتر را از نیک بشناسد چون کند یاد این دو متعال اول از ذکر خویش باید خاست ز سبقت است به بگوئے خدا لیک دل در محبت گذار بعضی سیر بعضی همچو پاشمال بعضی چون دیده بعضی چون گمان بعضی چون ناخن فرون بجا تا نگردی اسیر در هوای نه کس از تو نه تو ز کس خبر نشوی از ره خدا آگاه </p>	<p> عاقل آن است نزد اهل سدا از دور راه گزیند آن راه نه سبیل مشرور بهر اسد آنکه باشد دلش بصره مال گر کنی ذکر حق به نیت است تا نگردی ز نفس جوش جدا رحم بر هفت کشوری می داد هم عالم چون یک تنه انگار بعضی چون جسم بعضی چون جان بعضی چون دست و بازو و سر و پا به تعیین مبین بسوی که جهد آن کن که گم شوی کسیر تا نه این راه را بگیرد راه </p>

دل میگویند بخت دولت و جاه
 ماچو از صنعت خداوندیم
 غیر او چیست این تعین ما
 چون تعین نماند خاست و موی
 شکر باشد تعین اندر راه
 صد حجاب است این تعین قید
 چیست عزت گسستن این بند
 نه بخلوت گرفت منزل
 تمانه از خلق بگسلد پیوند
 آه اینچنان یک مرض باشد
 تا نگیرد ز فضل و احسان دست
 وقت پیری ترا شود غم مرگ
 اندران دم کنی خدارا یاز
 تر سم آندم نه فتح باب شود
 از بر دیده ام چو یار برفت
 کیدل و یک بان و یک جان باش
 تو چو ابله کنی زاری
 نالدا نکس که دور از یار است
 بخداوند خود بباید زیست

تا گردی برون ز دین ناگاه
 چون بغیر خدا به پیوندیم
 رخنه انداز در تدین ما
 چون تعین بود بحالت دوی
 دانند این را که او بود آگاه
 از بے نفس عشق خالد وزید
 خالصا با خدا خدای خود پیوند
 صد تعلق با این و آن در دل
 نکشاید از دل تو بسند
 هر طرف پا ز خار بجزاشد
 چه بر آید ز ما بهمت پست
 که دم رحلت آمده بے برگ
 که چو مرگ آمد و بدر است
 غم مرگت ز حق حجاب شود
 دل و جان و تنم ز کار برفت
 یک طرف از ره پریشان باش
 با چنین کام دل که تو دار
 همچو من او قناده در خار است
 چون خدا با تو هست بهم از کیست

ناگهان آمد آن پریزاوم چه خبر بود خلق را زین درد بود پنهان دل طپیده ما	من ز شادی بپایش تمام اشک ما را بخلق رسوا کرد پرده ما درید دیده ما
---	---

در تردیدت پرستی

ایکے یک چندت پرستیدی چند روزے خدائے را پرست کور چون کور را نماید راه	توئے صدق و سداوشمیدی بگر آن نور را که اینجا هست غرقه چون غرقه را بگیر دوست
--	--

یا بر در او کسے زبان نکند

باش زان سان کہ سر کر انگری	از خودش بہتر و نکوشمری
----------------------------	------------------------

یا رست ہم نکس کہ او سبک بارست

ہر چہ دارم برائے او بد ہم ہست در نفس عیب و عیب سی سالہا خون خورد کسے در راه شرط و دیگر بعزت این آمد گرچہ مانی سخلوستے جاوید عزالت گوش بہت کر ماندن قصہ ہائے زمانہ نشنیدن عزالت چشم بہت پوشیدن	تن و جانان رضائے او بد ہم کہ نگر و دعیمان بیک نفسے ما شود از عیوب خود آگاہ کہ دل تو بکج آسرا مد نکنی آرزو سے خالد و زید از فضولات دور تر ماندن بوسے او نام نجس نشنیدن ہر چہ نادیدنی است تا دیدن
--	--

عزالت

عزت آید همین برائے زبان
 جز بک ضرورت بین
 وائے برکن که عزت آموزم
 اللہ اللہ کجا ره آن باب
 بے تو پوشم برید و عقل نجاست
 چه دهم شرح در دو سوز و الم
 از تو لے یار در که رو آرم
 غم مرا به از ان نشاط و سرور
 غم حق چون بجا طے جا کرد
 هر که میرسد از خدای جهان
 گرچه او دوست کش شده مشهور
 هر چه بر تو گران ترے آید
 چون ز کف دامن تو بگذرم
 چون رضائش بغم همه بنم
 هست دشوار نیست هم دشوار
 سیرت خود کن همه خواری
 در مطاعم تقصص باید
 اشتها روغ را اعلام
 هر که از میل دل سخاقت آمیخت

که بجنابندش چو بے خردان
 نکند میل سوسے هیچ سخن
 بر خلافتش رو و شب و روزم
 تو هنوز می بصد هزار حجاب
 خود دانم که در دو سوز کمر است
 که ز خود رفت ام بکثرت غم
 من که اندر جهان ترا دارم
 که همی افکنند ز جانان دور
 حبت دنیا بسوزد آن غم و درد
 همه چیزے از او بود ترسان
 لیک بر گشته می نشانند نور
 گر کنی نوز جان بسینزاید
 من که اندر جهان ترا دارم
 غم او هست مذیب و دینم
 رو سخن آرد و دیگران بگذار
 بین که در خلق خود چه می آری
 تا به بنجے لبست نیا لاید
 یابی از عدم انضمام طعام
 هم تا کردنی بد و آسخت

<p>خدمت در دمنند باید کرد شب بطاعت گذار و استغفار</p>	<p>تا مگر ازوت به بخشد درد روز روشن بر آخدمت دار</p>
<p>برای نان هیتا برائے گرسنه کن</p>	
<p>هر که با غیر حق نپسروازد تا سر زلف خود کشا و نگار خدمت مانگار نپسزید نظر لطف خود بمانگند اصل درگاهت صبر و شکیب هر عمل تا تو میتوانی کن ناگهان از تو آید آن کرد همه آن کار ما کن که نکوست مگر از دست تو شود آن کار معنی آنچه طوطا سخن طر آرد چیت آنچه طوطا دست و پا زد چون گئی نیم شب بنال ازورد بزن از گریه جلفت و در او گر کسی بر در تو نالد زار تا از آن لقمه افکنی بر او</p>	<p>خود خداوند کار او سازد بند بر پائے ما نه ساز نگار بجوتے نیز بر منے گیرد مردم از درد او دو آنکنند بصبر و حیا و رعیت گیر و زریب بر عمل نیک پاسبانی کن که در انت بود کشتایش کار تا چه آید پسند خاطر دوست که از آن دست گیرت دلدار آنچه قران بد و نمود اشعار نقره از بهره رهنمائے زدن تا بگوید که رحم باید کرد تا شود جانب تو خاطر او بسکس و با مصیبت و بیچار که سگانت خورد بر در تو</p>
<p>تا چه برائی در آواز در خویش</p>	

چونکه معشوق را نهایت نیست

عشق را نیز حد و فایت نیست

بلا بر تراز بر تراست در غم و درد

چون بجای رسی و ترا میخوا
 آه زان کارها که از ما زاد
 فضل و لطف خدا بعلت نیست
 نیک بدگرد از محل و مقام
 اسپ گریخت میل رفت و بنام
 و در بدین قدر رفت طفلک خود
 پهلووانی اگر بنالد زار
 همه خندند بر چنین زاری
 همچنین زور و قوت انسان
 هر که پرمایه هست از انوار
 گنجه خود نهد از آنکه در آن
 آن مقامیکه اولیا خوانان
 آن چه خاصان و چه گمراه اند
 غفلت آمد دلیل باز زور
 تا رفتن روزه از عبادتها
 مارج نفس خود بود بدیش
 لیک هم او فتمد که مرد خدا

بر تراز بر تراست منزل را
 حق تعالی مگر بهوش نامد
 رحمتش جز بخص رحمت نیست
 گنجه خاص هست نیکی عام
 اسپ او را دگر نباید خواند
 قدم اندر ره یلان بسپرد
 زینکه بار است بر سرش خرد
 که تلف کرده دوسن خواری
 هست در اصل خویش بیایان
 از پئے بر ترش بنالد زار
 نیستش زان مقام برتر جا
 انبیاء زان مقام نالکنان
 عالمیان چون رسند بر راه اند
 هر که نزدیکتر به آسمان تر
 باز دار و ز صد سعادتها
 کار صدیقی نیست مدحت خویش
 مینماید ز فضل خویش ترا

مقام نشاء

تا از ان شکر لطف حق گوید
 آن بجز نور کبریا بی نیست
 آنکه داند سیاست سلطان
 گفت حق بنده را چو گیرم دست
 گوش او باشم و بمن شود
 همه قول از زبان من گوید
 دست او باشم و بمن گیرد
 کاشش دلبر مرا بدید و رفت
 ذکر دلبر غذا جان من است
 تا مرا دید و رفت از بر من
 هیچ طورم نظر منی آید

یا مگر گمراهی رهش جوید
 حق نمائے است خود نمائی نیست
 بیشتر باشدش غم فرمان
 کار من باشد آنچه کرده اوست
 چشم او باشم و بمن بیند
 همه ره ما ز پائے من پوید
 هر من زنده ماند و میرد
 سخنم نیز هم شنید و رفت
 طاقت جسم ناتوان من است
 آتش انداخت است در همه تن
 دمبدم درد و غم غم فزاید

گر چه در آتشم بسوزانند

در ترک نفس

اے رنج خود با این جان کرده
 پرده ات ادرین خواهش دون
 یکدم از محبس خودی بدر آئی
 خوشتن راز بند خود بران
 تا بفرمان نفس خود بروی

بر دولت از گناه صد پرده
 سرازین پرده ناوری برین
 دیده سوئے نگار خود بکشائی
 باشد این راه گردت آسان
 هرگز اے خام چیز کے نشوی

ہرگز اے خام چیز کے نشوی
 تماشنا سنا قدرت دادار
 خالی از نفس خویش و پرورد
 کہ تن زندہ ہست ہم درود
 نے زہر علمی و فنون دانی
 خانہ درگستان ایمان گیر
 طلب ہمتے ازیشان کن
 جہ بخوردن کجا شوی سیراب
 سر این رشتہ کے بدست افتد
 دہمدم حال دل و گرو گونہست

تا بدکان نفس در گروی
 عالم آورده است بچہ ہرا
 چنگ و وزن بدامن مردے
 مردہ ہست آنکہ زندہ دل نہ بود
 رہ دہندت ز خوف بہانی
 روشنی از چراغ قہر ان گیر
 روئے ہمت بپاک کیشان کن
 گر چہ میسری ز تشنگی در آب
 تانہ در نفس تو شکست افتد
 دل ما از غم تو پر خون ہست

علا از من سوختہ گریزی چون

مناجات

از من سوختہ گریزی چون
 وائے بر من اگر تو ہم زانی
 موت زین زندگی نکو صد بار
 صدق را ز نیت ز بانم کن
 بر دل من وزان نسیم گرم
 کو ریم را بسیر سہ ما

اے زاندوہ تو دلم پر خون
 راندہ خلق ہستم اے جانی
 بر در خود اگر تو ندہی بار
 یا و خود نور بخش جاغم کن
 چشم بنیابہ بخش از کریم
 بر دلم باب معرفت بکش

راست پر سی بغیب داورت
 چون بمیری جدا شود کارت
 ہمہ خویش و برادر و پیوند
 چون بمردی تمام شد کارت
 یار ناپا ندارد دوست مدار
 حبّ اللہ بود محبتِ راست
 پشتیم باش و روئے من بخود آ
 گر بفضل خودم بگیرد دست
 سخن پاک لطف داور است
 من کی خجالت زده ز تقصیرم
 عمل من ہمہ چون خاک انگار
 نشدم کار بن گفت تو
 ہر دم از ہفت پر وہ آوار است
 بر فلک این ہزار ماخہم
 اینہمہ است صنعت رحمان
 یک شبے سو شان نگاہ بکن
 چند زان شاہ بچیب ماندن
 آن دلے دہ کہ راہ تو گیرد
 گیر راھے کسے کہ آگاہ است

نہ تو یار کسے نہ کس یارت
 نہ تو یار کسے نہ کس یارت
 مونس و ہمدم اندر زور کے چند
 نہ تو یار کسے نہ کس یارت
 دوستی را نشاید این خدار
 حبّ مائے دگر دروغ و دغا است
 و از دلم تیر گئے فسق برار
 نیست در کائنات چون من نیست
 آدمے آدمے ز گفت راست
 پردہ ام را پوش چون میرم
 کار با من بفضل وجود بدار
 نسپر دم قدم براہ نکو
 کہ پس پردہ یک نواسا است
 شب فروکش چو شکر عظم
 فوج شاہنشہ عظیم الشان
 غفلت خویش بین آہ بکن
 چند زین گو نہ کور و کر ماندن
 و از دو عالم پناہ تو گیر
 برہ آن مرد کہ بے راہ است

<p>تا نہ عزت و لیل گرد و غوار عیسوی شد ز دین بسبب گوی راه رو گفتگوئے راه مکن نام زرگر بیا دیت بزبان سخن معرفت بنا جوئی دل نکرده ز چرگ دنیا صاف چون کند قحبہ ز ہد فرمائی سہل باشد حکایت از غم و درد کشور آباد از دوشہ نشود</p>	<p>چون بدانت در عزت و ادار تو ز سہ بت مدو چہ مے جوئی چون گدا قصہ ماے شاہ مکن زر نیاید بدستت اے نادان نیست افزون داستان گوی بر زبان از رہ خدا صدف مے نماید بہت سر ز سودائی دانند آنکس کہ رو بغم ہا کرد امن کو تا بکے تہہ نشود</p>
---	--

۱۱ استخوانے ز ما سخو اہی یافت

<p>مردہ گرد در جہان بیا بد باز اینجہاں خیس چیزے نیست از زمانہائے خود بگو بدراز خواہد شس ہر کرا تمیرے نیست</p>	<p>از زمانہائے خود بگو بدراز خواہد شس ہر کرا تمیرے نیست</p>
---	---

۱۲ منکہ ہستم کنون بقید حیات

<p>اے زہر ذرہ ذات تو آگاہ کمتر از ذرہ ایم در رہ تو سخن فقتہ و خاطر افسردہ مانہ سوزی در خشد اندر دل تا نہ نور خدا بکس باشد کورگر گوید از زبان خورشید</p>	<p>نیست یک ذرہ بے تو سوئے تو راہ پیش چو گان خواہست چون گو جامہ زندہ است بر مردہ لاف کم زن کہ بہت پاد رگل اندرون تیرہ چون بگس باشد نشود روشنش دو چشم سپید</p>
---	--

کار شیطان و گفتگوئے خدا
این دو باشد نشان شریران را

نعت پیغمبر اسلام صلی الله علیه و سلم

خلق را من توان شناخت بدو پیر که زود و دراز صفا دور است شرط باشد بر اے سالک راه طمع از خلق منقطع گردان دل خود را ز این دآن بریان	که نمایان است نقش صدق درو دلش از صد حجاب مستور است که بدارد زبان خویش نگاه عادت خویش اوج گردان چار تکبیر کن بکار جهان
---	---

صاحب بد بتر ز کار بد است

تانه غائب شوی ز راه جهان آنکه از سوئے حق شنید ندا خرم استم بقدر و عزت یار در علوم خسارت من هست بت کبر از برائے خود متراش	نشود راه یار بر تو عیان دل نه بند و کس بغیر خدا گر چه یک جو نباشد م مقدار خیر من در حقارت من است باش حق را و گرنه بیج م باش
--	---

قطعه

زاهدان حور خلد را دوست باورم نیست این که بد بکنند	هر کس جوید آنچه خواهش است دلبر ما که چون فرشته نکوست
--	---

در اطاعت الهی

دلبران اگر چه رحم هم است
 گفته دلبران زن و جان کن
 نه ابا و نه ترک فرمان کن
 رازهای که هست پوشیده
 توبه از رفعت و بلندی کن
 نیست هموار راه عمر دراز
 اندرین راه رازها باشد
 نه سزاوارشان و او گراست
 صحبت یار جاودان ماست
 کذب و نفاق کارش بود
 میکنند دل ز گفته ما رنج
 از همه راز بهر و بکنند
 اے صبا در فراق میبندم
 پیشتر گر چه گفته شد همه از
 خنک آن دل که دل نگهبان
 عاقل و زیرک و سخن سنج اند
 همچو یای می نیایدم بحسب حال
 هر که ماند بغیر دلبران
 این خدای بی بین که از ما دور

دل بران رحمشان نبایدست
 جان و دل بزرگوار قربان کن
 هر چه گفت است خالقت آن کن
 داند آن دلبر پسندیده
 خاک در چشم خود پسندی کن
 اندرین ره بود نشیب و فراز
 باز گویم گرت رضا باشد
 نه بنزدیک عقل معتبر است
 ما چو بیم او چو جان ناست
 یک بگویم نه اعتبارش بود
 ترک آداب بین بمایشش و بیخ
 و از بد و نیک باخبر بکنند
 خبری ده زیار و بسندم
 هر چه پرسی و هم شورش باز
 هیچ خاطر از و نیاز ارد
 بنم و درد کس نمی رنجند
 که ز لای باشدش زوجه جلال
 بر سر خاک خاک بر سر او
 زاو و از نطفه اش شده و سپر

تنگ و ناموس خود بہم بزنی	قصہ ناموس اولیا چو کنی
دست زور نہ بود راست تافت	
<p>وز جدائیت زندہ در خاکیم تا شود روشن شدت حقیقت کا از خدا رحمت و امان خواہی خوف از تیرگی ہمے شاید نیم شب گریہ ہا کنی آغاز کار او گریہ و بکا کرد خالی از خیر پر شدہ بشم دو رخ آید مرا با استقبال پردہ پوشیدہ گرچہ دید مرا</p>	<p>بے تو در حالتی خط نہاکیم دل برون از خیال تیرہ ہوار گر بدانی چہ قدر گمراہی خوف تار بکیت منے آید بہج وقت از دُعا نیالی باز ہر کہ از دلبرے جدا کرد من نہ انسان کہ تنگ ہر شرم گر جزا ہا دہند بر اعمال آنکہ جان داد و آفرید مرا</p>
ہر کہ چون بندہ پیش او آید	
<p>یکسر آید ز جلد خویش بزین عزت یار جوید و قدرش سوئے خود یک جوئے نپرداژ خاک کرد برائے دلبر خویش از رخ دلستان نگیرد بو کار نزدیک را بدور انداخت ایزدت آورد لہنادی باز</p>	<p>ہر کہ کرد تہی ز نفس حرون نہ بود میل مند و صدرش از پئے یار جان و تن بازو طاعت و بندگی بگیرد پیش دامن من بگیرد دل تو ہر کہ امروز زاد راہ نہ ساخت اے زمین دور رقمہ دور و دراز</p>

<p>بمقام دگر رسی ناگاه او بگیرد بهرزه انبازش که نبوشند روئے خود از مرد حکم زان جا نگاه باید کرد</p>		<p>اے لبغلی متاع و نعمت و جاه حق رساند به نعمت و نازش هم ز ناز نظر سباید کرد هر دو دین را نگاه باید کرد</p>
	<p>ما حسیت نقصان کس اگر بگذار ما در نه بے غور و کور و خوض نظر</p>	
<p>چون زنی خوب روز و چه حلال</p>		<p>نایدم هیچ لذتے بخیال</p>
	<p>مرد</p>	
<p>ما همچنان در اول منزل بماند ایم</p>		<p>منزل تمام گشت و پایان رسید عمر</p>
<p>نعت پیغمبر صلی الله علیه و سلم</p>		
<p>عشقت اندر نهاد ما بنهاد</p>		<p>تا جهان آفرین تن جان داد</p>
	<p>بلبان ذکر حق بدل ز روسیم</p>	
<p>چون نماز تعلقش بوجود میشود از حجاب جهل برون که نماز تعلقش سبیدن که سجاوا خوش است و حلوان فرق باشد ز خرقة تا خر نریم</p>		<p>می پرد جان با سها نه ازود هر که آید برون ز نفس حرون جان براید بوقت مرگ ز تن چون غم دوست گیرت امان باز از لاف فقر باید شرم</p>
<p>ما هر کجا جان بجان کند پیوند</p>		

کس چو اول پیرزه بخراشد
از کار برفت دست و پایم
در بجزر چه حال باشد آن را

روئے آئینه عاریت باشد
تارفت زد دست آشنایم
آنکس که دید بوسل جان را

در حقیقت عشق

این قدر لیک هم نمے شاید
خاک در دیده هوس باید
زنده آنست کان بود بیدار
مذہب ماخلاف مذہب است
در تن و جان من فراق افتد
چون بجانست دل چیران خیزد
هیچکس در نہان مسلمان نیست
از همه شغل و کار و بار افتاد
در میان من و عدم موی
دور هست از کنار کشتی ما
بر زینم نه سود پہلوئے
بکسار آبعالم مستی
بر سر من گذشت آن بت ناز
بار چورت بھی کشم بارے

جو در معشوق بد نمے آید
ہر بلا از رہ ہوس آید
خستہ و مردہ رایکے انگار
ہر کہ سر تا بد از محبت دوست
گر فراق تو الفساق افتد
بر سرم شور و اعظان خیزد
چون ببینم کہ در تنے جان نیست
اندران دل کہ در دیار افتاد
ہست زان نعل غم برین بوئے
در کنارم سیا کہ بے تو بتا
سوئے من نشین کہ بے تو شبے
اسے کہ ہر لحظہ درد لم ہستی
قصہ کوتہ پس از زمان دراز
گر چه از تست ہر دم انگارے

<p>خود بگوزیستن تواند کس لیک دل خود نمیرود بر هم جز کسی که ندیده است غم و از دو عالم فراغ غیب دارم در وفا کمت از سگ نشوی بس جگرها که خون شده زین غم اگر شکر بازا خترم روشن با بدان ز خوف حق لرزند همچو درد که شد است تن باریک همچو شاخ چنار می لرزم چون تو اغم جدا شدن از یار اینچه وصف است اگر ترا خردا خالق خویش اینچنین بینگر آنکه جان داد فانی است ز آب هیچ نقصان در صفاتش نیست کفر و فسق و فجور خود را بی که نترسد ز مثل این سخنان چون کنی باورش قتا و محات</p>	<p>در فراق نگار بے برو بس در دلم بگذرد که دل ندیم از غمت کس نکرد منع همه طالب یار و عاشق یارم مانستم کار و بدر گشته نشوی غم عقبه انگیست بس عظم آمدی باز یار رفت من در شبان دراز گر کینند روز من در فراق اوتار یک از زمانه که عشق می ورزم ز مشکیم نه طاقت و نه قرار وصف کردن که دلبرم نه بدست مردن و زادن است وصف بشر آب نوشند آدمی و دو آب بر سرش حکم آب آتش نیست اینچه اثر است و باد پیمایی آتش افتد بران دمان زبان آنکه بخشد بخلق روح حیات</p>
---	---

<p>الامان گره او تے بکند چہ کنم حال دشمنیش بیان پر حذر شوز صحبت نادان از گداز و قمار زار شدن نیز یک گونه لذتے مشہود</p>	<p>خانہ دوستان زینج کسند ہست در دستش خطرہ جان گر تر اعتقل است و تاب و توان خوردن آمد برائے حفظ بدن نیز نشو و نما بود مقصود</p>
<h2>در تحمیل الہی</h2>	
<p>این خواص انداز لو از م خاک کس نرست از سلاسل خم رو خواب من ندانم خدا چسان باشد</p>	<p>ہست پروردگار زینہ پاک جز خداوند بر تر از اسباب آنکہ محتاج آب و نان باشد</p>
<p>علا آنکہ امروز زاد و نسر د امرود</p>	
<p>گوید از روئے کینہ یا ہوسے</p>	<p>دل بمیراند آن سخن کہ کسے</p>
<p>علا بے ادب در خدا سخن راندن</p>	
<p>وصف انسان بدین صفت ہوا لیک در حق مرد است ہزار است</p>	<p>اسپ تازی است مدحت اسپان زن نیکو اگر چه مدح و ثنا است</p>
<p>علا چون بگوئی مخالف شائش</p>	
<p>چون بدانی چہر اسپے گوی دست از جان خود ہے شوی</p>	<p>ہر چہ گوی خطا ہے گوی مردا اگر مخشے نہ گوی</p>
<p>علا سر بر آری بعزم جنگ و فساد</p>	

<p>وصف هر کس بشان او باید گر بوضعت زن نکو گویند خود بگوزین قبیل مدح و ثنا هر چه بر خود روا نماینداری چون بیک جنبش دن بیکذات هر که زن خواندت نه مرد جوان همچو دشمن بکین او خیزی پس چرا می نهی بران نزدان</p>	<p>نه فروتر نه برترش شاید یا سگب خوب صید جو گویند خوش شوی خود تا تالی فرما چون پسندی بحضرت باری خشم گیر و ترا از ان کلمات بر تو آید حدیث او چو سنان در دل آید ترا که خونریزی همت آنچه ز خاصه انسان</p>
--	---

دست و پا از برائے ما است و تن
 یک بر شان پاک حق دانغ است

<p>دست و پا زین زینت بشر است شان او از همه بزرگتر است پاک و برتر ز عیب آلایش هر که جسم آرد است و جسمانی هر که بر شکل مستطیل افتاد یا مثلث همه رود بخمال یا سر و چشم و دست و پا دارد یا درو بلغم است و خون دارد آدمی هست و بسندۀ فانی</p>	<p>لیکن این وصف حق بلندتر است ذم او هر چه بدحت بشر است لائق و فایق است بتالیش چند روز است بعد از ان فانی یا عریض است یا طویل افتاد یا به شکل دگر ازین اشکال یا دو بازو بدو شهاد دارد خصیه و فرج و ذکر و کون دارد داوری یا مکن بنادانی</p>
--	---

جنگ بیجا مکن بہ بے شرمی
 پاک و برتر ز زادن و مردن
 پرودہ بر پرودہ مے نہی ناچار
 بندہ باشد آن نہ رب عباد
 جان من سوختی بفرقت خویش
 جان بمیرد ترا ز بوسے فراق
 کہ در ان سیرت است مردن او
 و از خداوندیش بدر نشوی
 برتر از درک و خارج از ادراک

دور شوا از تعصب و گرمی
 آن خداست فارغ از خوردن
 چون ترا افتاد پرودہ ز کار
 آنچه افتد بہ بند کون فساد
 پرودہ روئے خود کشتا از پیش
 تا تو انی مرو بکوی فراق
 ہر کسے را نہاد سیرت و نحو
 بیچ جاز و پناہ بر نشوی
 نے پلید از تو مے شود نے پاک

منزل عشق

جان دید بہر دیدن جانان
 ندیب عاشقے خداست خداست
 گفتگوئے تہی چہ کار آید
 کار فروسخ نکوشدے بارے
 عاشقی و نشاط آتش و آب
 گفت راز کہ گفتش نتوان
 شورش عشق کرد دید ہوشم
 کے بیارہ عزیز پیوندی

ہر کہ جانش بسوخت از سحران
 عشق را از ہمہ طریق جداست
 اندران جا کہ حال مے باید
 گر بگفتار ہاشد کالے
 عشق را لازم است درد و عذاب
 درد دل من محبت جانان
 نے حواسم بجاست نے ہوشم
 تا بنزدان کفر در بندہ

گر چه صد پرده است بر کفزار
 پنبه جهل کن برون از گوش
 تا خدا بند نفس بکشاید
 گرفت و مانده ازین اثر سے
 تا همان یاربند نکشاید
 طالب سروری نباید بود
 روئے خود از نقاب برون آید
 چه بدیدی از و خدائی را
 دیده دانسته مائل پستی
 گر خدا بایده خدارا باش
 از دم سگ کجی که کرد ظهور
 عهد و پیمان ما شکست هزار
 بیخده است در طلال و جمال
 تا خیال نگار در دل ما است
 اهل دل نور بخش آب و گل اند
 در دل و دیده ات مکان بکنیم

دل سنوز است طالب دیدار
 تا بگوش آیدت ز سینه خروش
 رستگاری بفهم من ناید
 چاره خود بخور چاره گری
 رستگاری بفهم من ناید
 ای بسا سروری که سر بر بود
 تا منت جان دل دهم یکبار
 قدرت و شان و کبر یابی را
 از چنین هوش به بودستی
 بگذار از تنگ نام و رسوا باش
 جز بد یوانگی نگر دو دور
 ماند عهدت بیک قرار و مدار
 نیست چون ذات او که کمال
 همدرین جا بهشت منزل است
 ای دل آنجا برو که اهل دل اند
 جائے تو در میان جان بکنیم

ع هر که اوئے گریز و از او ستاد

هر که چند سے به بجز میماند
 مهره را گهر ندانم کرد

قدر ایام وصل او داند
 خاک را از رهنه تو انم کرد

قطع شاخه که خشک گشت ستر است
 واجب آمد که ناره از جهل
 کس بنادان سخن نمی آرد
 هر که دارد طبیعت اجلاف
 گوهر بد بد بشود مائل
 چون ز دلبر کنم شکیب قرار
 عشق دلبر درون فطرت ما است
 در جهان لذت ندیدم طاق
 تا نسوزاندت غم دلدار
 تا نخیزد ز درد دل آبی
 گر نبوی وجودت در روان
 گرم و سرد زمانه تا نه چشی
 هر چه آمد بدیدن تو فنا است
 تا نشد در و منند مرد خردا
 از پئے انتقام یک مردی
 گرا از خشم خدا خبر دای

گره کجی دارد و اگر خود راست
 هست با ابله گفتگو سودا
 مگر آنکس که خود بخون دارد
 نگرش از شر و دروغ و گزاف
 نقش فطرت نمیشود ز اهل
 دل نیار آدم بحسب زلد آ
 میل هر کس بسو فطرت او است
 ذوق وصل آن قدر که در فرا
 کشتن نفس خود امیدوار
 نشود سوئے دلستان را
 که توان خرج کرد قلب خیان
 خوشی تن را بجهل خویش کشی
 آنکه برتر ز دیده است خداست
 هیچ قوم نشد اسیر بلا
 سے بر آرد از جهان گروے
 دل مردان حق نیازاے

عالمی را کشند ز پروزیر

مرد راه خدا بدانی کیست
 دیگران را نشاط باز رویم

آنکه از بهر حق بگرد و نریست
 فرحت مرد حق بسیار تویم

نصیحت

جان و دل بر کف از پئے دلدار چون نترسی ز سول روز حساب سینه ات گر چه سینه سینا است گر چه صد بار ز حرکتب خوانی تنگ ابون و عار او ستاوم سو ختم از فراق طلعت یار	خوشتن را گننده در ره یار شب گذاری همه بچنگ و رباب بمعمل دیده تو نابینا است بمعسل جاہلی و نادانی کر یکے ام نہ آدمی ز ادم قاصد اشروہ وصال یار
--	--

۲ این نہ باشد و گر بود چه معنی

معرفت الہی

بیم او نیز بیشتر باشد دل او از غم است پر خون تر رگ جان او چو مفسدان فخر آرد صد بلا و غم آورد بر جان	ہر کرا بیشتر خبر باشد ہر کرا آگہے است افزون تر گر شہے نیستی رعیت باش سرزدن از حکومت سلطان
--	--

در بیان عشق

اسپ خود بر جهان ناز و جهان	ہر کہ باشد سوار این میدان
----------------------------	---------------------------

۲ عشق را پایہ بلبند بود

یارب آن یار را بمن برسان لیک شرط است ہمدان نسبت	دل بدر آد است از چہان گر چه وسط است از رہ حکمت
--	---

۲ وسط ہر کس بروئے نسبت اوست

در حق شخص دیگر است سپر	آن کیے شخص مر تر است پدر
------------------------	--------------------------

<p>در حق دیگر است هیچ و خیال نظرے کن ز دانش و فطنت نسبتے دار دآن غمی بخرے باشد از رو نسبت آنا دوان نه بقامت چومر دمان دانند که خورد یک دو لقمه چون انسان شرط این راه نسبت افتاد است نه میانے ز نسبت آزاد است فرخ آنکس که پے نسبت برد</p>	<p>در حق شخص دیگر آید خیال این مخالف شد است از نسبت هر که از نسبت است بخرے همچنین اعتدال و وسط ثیمان فنیل را چون میانہ قد خودند اسپ کم خور نیست آن حیوان هیچ وسطے نه مطلق آزاد است شرط هر وسط نسبت افتاد است شد ز نسبت بزرگ و وسط خود</p>
--	---

۱ سر بسیرت بخشش داور

<p>همزبان هم سخن عنایت اوست</p>	<p>چون کند کس پاس نخت دوست</p>
---------------------------------	--------------------------------

۲ چون پرستد کسے دگر کس را

ترک و سب

<p>بسر بسیرت بخشش دادا کس دگر راز قم نشان بدید ابر ریزوز آسمان برین خوشه بانوشه ایستاده بنام</p>	<p>لقمه و معده و سر و دستار آنکه دندان بدر دمان بدید گندم و جو بر آورد ز زمین چشم خود کن بکشت صحرا باز</p>
--	--

۳ دانه چند میکند انبار

رزق را رزق هم در شب تاب
 روز و شب همد و کوششے باید
 بگذرد گرم و سردین دنیا
 فکر دنیا بجان کند نامرو
 ناگهان میرود بنا بهنگام
 کار دنیا چو میزند دره دین
 لاجرم مرد عارف و کامل
 بهر دنیا نباشدش غم و سوز
 بگذارد روزمان غنیمت نشاط
 گر کسی را خدا دید تو فیت
 رو بمالد بدرگش بر خاک
 کوشد از جان که بر جید از چاه
 دولت تست ذکر عزوجل
 گر ترا از گنه رسد در غم
 لب بچیند تمام مردان را
 او فتاده بنجا که کوچی یار
 نئی ز سر جوش نئی ز پا خمر
 پاک دل باش در ره آن پاک
 در پیدی کجسا پاک رسی

ز آنکه گندم نمی زید لجه آب
 تا بدلدار راه بکشاید
 جهد دروین کن آنجسته لقا
 جان کند روز و شب درین غم و درد
 کار ابر بمسازد و نان خام
 بر چنین کار و بار صد نفسین
 نهم بر برعاش دنیا دل
 مے بود چون مسافر آن روز
 که نه جائے تنعم است رباط
 بر جید زین چه عقیق و چه عمیق
 جامه دل کند ز صد جاچاک
 پشتت پا بر زند منصب و جاه
 نئے عمارات باغ و کاخ و محفل
 رو در عاے بخواه از مرده
 که به بیند جسم نروان را
 دور از خان و بان پیے ولد ا
 در سردستان بنجا که سس
 تا و سنت مقام بر افلاک
 نرسی گر چه تا هلاک رسی

تا نه ناله کسے لعجسز و نیاز
 ذکر بیدر و ویش غم خورده
 هر نظر کا ندران بیدی دانی
 چون ز کارے بر بخدآن لدار
 خاک بر لذتے که پیوندت
 هر دے حال و طور دل دریا
 نئے در و جوش شہوت و نه عیار
 نئے فرومانده از طریق خدا

آن در بے نشان بگرد و باز
 فرق افسرده است دل برده
 باز داریش اگر تو بتوانی
 رو سپا ہی است رغبت آنکار
 بگسلاند زیار دل بندت
 که بماند صفا چو قطره آب
 نه بکین کسے با ستکبار
 دل نهادہ بعشرت دینا

عائے ب فکر متاع و منصب جا

هر که اقتاد بهرا و در خاک
 تا نه بینی بجنک خطره جان
 جاہ و دنیا و دین بجا نازی است
 آنکه از عشق نبودش رنگے
 روازان یار چون بگردانی
 شهر را بے تو دلبر چه کنم
 هر چه اندازت زیار جدا
 آب آید بپستی از بالا
 کبر و نخوت نشان بدگهر است
 سر کشیدن بلند نادانست

زود بینی رسیده تا افلاک
 کے شود نام تو یل میدان
 نه چنین سهل گردن افزای است
 دل تباشد مگر بود سنگے
 سگ وفا میکند تو انسانی
 چون بدشت است آہوے ختم
 باش زمین کار و بار جدا
 همچین آنکه گوهر والا
 خود ستانی و کیل بے نہر است
 برخلاف سرشت انانست

خوف دار و کسیکه خوفش نیست
بر امید جمال گل روستی

بیغم است آنکه در ریش خطریست
تن نهادم بجای هر کوی

یا از برائے نگار ما سرخ خویش

عیب اندکے کہ و اند عیب
لاف ناید بهیچ راه بکار
تا بقدر وسیان شوی بشمار
پیش آن یار قدر او باشد
آنچه ناید بوجهم آن بکند
چشم گوش است بازو باز انحال
نیست خوف ز جور خفاکش
تاج شاهی سخرت درویش
که بچونید مردیزدان را
هست از آسمان چنین دینے
کس نیاید بما درین میدان
بایدت این دو بخش در خودت
یا سگ آمد پدید در احکام
بر پیدی بدل فدا باشد
بر تو پوشید راه آمدنت
گوش بر بند و باز گوش بدار

عیب کس بر شمر دن آمد عیب
آخر این ترنات را بگذار
راستی پیشه باش و صدق شعاع
گر چه رسوا چشم تو باشد
در دمی آبهار وان بکند
پرده گمراهی به بین ضلال
هم نیکه باشد خدا نگیانیش
نام ماند بجای سخن خویش
واجب آمد امیر و سلطانرا
چون بدینے بود چنین کینے
مادرین پیشه صفدریم و چون
خوک و سگ هم نهان بهیشت
اینکه گردند بر تو خوک حرام
خوک بشیرم و بجیسا باشد
نفس غافل ز خانه و وطننت
هوش بگذار و باز هوش بدار

رفت از خاطر تو آن منزل
 هست دنیا بصورت شجرے
 چون شمر بخت گشت شیرین تر
 خام بر شاخ سخت آویزد
 از برون در جهان بگر جاننش
 شب چو آید بسوئے لبتر خواب
 نیم شب چشم او چو بکشايد
 شادی اینچنان بناو نیست
 سوئے آن یار چون شود دریا
 پدر و مادر است راه بشر
 اندرین حضرت رفیع و بلند
 سخن دانی چه کار انسان را
 گر ترا مغز جان بود در پوست
 آنکه جان داد و رزق روزی داد
 جانب او چو انداری پاس
 جز نعم این مخور عسّم دیگر
 نیست این از نشان عاشق ز ا
 عاقبت یابد آنکه میجوید
 عاقبت یابد آنکه میجوید

که از آن آدمی درین محفل
 بار اخصمان او چو بار و برک
 مست گردد و تعلقش بشجر
 چون شود سخته و سرور نبرد
 هست در بارگاه جانانش
 زار نالد بیدیده پُر آب
 دلبرے بے بهال یا آید
 که دل اندر زخارف فانی است
 سر و گرد و بر آدمی همه ناز
 مر خدا را نه مادر و نه پدر
 نیست جز عجز و انکسار پسند
 عاجز و سبکس و پریشان را
 بهر اغیار نشکنی دل دوست
 صد در لطفت خویش بر تو کشاد
 وائے بر این وفاء و عقل و قیاس
 چون خبر نیست از دم دیگر
 که برسد ز طعنه اغیار
 مرد باید که بر زمان پوید
 چون بدنیال مقبلان پوید

فتخا با ز این چه غوغائے است
 و بیم کم کن که و بیم است لبون
 بہت سر آمد کہ روز غم تابی
 ہر کسے را بر آکارے ساخت
 ہر کرا میل و او جانب خویش
 کار تقدیر بین کہ مرعک خام
 اے ز تو سوختہ دل و جب گرم
 مخلصان و اٹم اندور غم و بیم
 معرفت یک سخن نہ پیش و نہ کم
 در دے دیدہ ہچو ابر کسہم
 گر نہ فضل خدا بگیہ دوست
 یار باین نفس ما ببا گذار
 ہر کہ رسوائے عشق او باشد
 خاطر ت سخت بہت چہرا
 کافرے بد شعار و بد کردار
 ہر کہ شوید دوست خود ز جہان
 ہر کہ شد از مراد ما بے زار
 چون گذاری مراد ما پئے یار
 گر ترا بر ہو کس نظر باشد

خیر باشد چہ ہرزہ سوکے است
 عاقل از وہم میشود مجنون
 تا ازین درد و غم فرخ یابی
 میل آن کار در دلش انداخت
 نتواند کسش گرفت ز پیش
 چشم باز است و وقت در دام
 یک نظر کن بحال من ز کرم
 جان بکف ہم امید لطف کریم
 کاش باشد کسے کہ جوید ہم
 طاقت آن کجا کہ صبر کنیم
 وائے بر کار ما کہ روز و شب است
 یک دے کار ما ببا سپار
 ہر بلا نغمتے برو باشد
 یا لگرو دل سوز دت پئے ما
 در سخن بھیما شود یک بار
 بر ادش ہمے رود دوران
 بر مرادش ہمے رود ہم کار
 بر مراد دلت رود ہم کار
 ہر دے کا دیت بہتہ باشد

<p>باز جوید زمان وصل نگار دل تپد از برائے دیدن دست آن خط و خال و گیسو و رخسار آن محبت بیار ماه جبین آن ز بیباکی است و شوخی هم طالب خاصگان بود شب روز همه معظم مراد او دنیا است مروم اندر تلاش اهل و فنا عاقل از او شس کند ایشار</p>		<p>هر که دور افتد ز صحبت یار از تپ بجز خشک گرد و پوست باز یاد آمدش رخ و لدار آن سخنهای دلبر شیرین هر چه آید بر آدمی از غم هر که را صدق گشت جان افروز هر که مردود از ره مولی است هر طرف شور غدر است و وفا آنچه جاہل کند در آخر کار</p>
---	--	---

رد و شکر

<p>خدمتش کار خویش کن ز نخت و فح گره دو بلا از ان دیدار برو وجودش نهند تهمت خاک</p>		<p>ای پندین قوم را بیاید جبت بارادت بمرحق رو آور آنکه او بر تراست از افلاک</p>
<p>ع هر که را پاک اوست دل جهان</p>		
<p>صد خدا تا ز خود ترا شنیده</p>		<p>مشرکان راه راست نا دیده</p>
<p>ع رام را خالق جهان گویند</p>		
<p>رام خود از گشتنیا زاده چیست در و علامت معبود</p>		<p>رام را نام رب بنفاده آنکه او ز او مرد و شد نابود</p>

کفر باشد گرش خدا خوانیم
 چون خدای شوند خیر خدا
 در رحمت کتد بروی باز
 که مرا کرده بدان و مساز
 ذکر او چیست در گروه خدا
 پرده خود ز دست خود بدرند

هر چه از قسم جسم میدانیم
 عاقلان مردگان مردم را
 هر که خواند و را بصدق و نیاز
 در دوش نیز هم بنه آن باز
 آنکه چون خس همه پرده بهوا
 آن کسانیکه شوخ و بیخیزاند

۲ میتراشد سخن برائے سخن

صد دروغ و هزار جوشتها

بهر دنیا چه حذر کوشتها

۳ هر که ز نار خویش را برید

چون بساید ز بیخ بر باید
 از دل این و آن بر آرد سر
 دشمن او ز پیش و پس برسد
 مردم اندر تلاش زنده دلان
 عزت دین و دولت عدا
 عذر و ویش و ذل بولیب
 پر تو دلبرت کند روشن
 چون بگویم که راندت جانان
 در نه جانان قریب تر زن است
 عقل کوه شود زبان دراز

گر چه چشم خدا بدیر آید
 خواهش داور می آن داور
 چون زبان هلاک کس برسد
 هر که را بنیم آن بود حیبان
 جمله قرآن خبر دهد که خدا
 کار او هست قطع هر سببه
 در ره دستان بفرنگ تن
 گر دریغ نباشد تاجان
 هر چه باشد قصور خوشتن است
 چون بیاید زمان شوم فراز

<p>جانلی است قهر و او را پاک اندک اندک رمانت از بند هر که پذیرفت دین بر و جاری است که ز کوه متاع و مال بر آرد</p>	<p>هر که در جهل ماند گشت پلاک اهل دل گرفتو کند پیوند همه فرمان دین بدین داری است کس نپرسد ز کافر زردار</p>
---	--

عاشقانه را چه خوف بیگانه

<p>خود گذاریم در هوس آیام چون ندانی که چیستی بگوش لوح یونانیان بسوزانی سخت خود را نکرده معلوم</p>	<p>چون بر آرم پائے کس از دام ایکے دانی خواص هر جوهر علم ایمانیان اگر دانی عمر کردی بعسلم نجوم</p>
---	---

ع چون دو عاقل شوند با هم یار

<p>بهر این کار دسترس نبود نه بشاک و بعنبر آگنده کافتابے در و چو ذره نمود بسنداز دور دانه شالن لیکن از نخوتے نهان شد زود آورد مفلسی و ناداری یا مگر فارغی و بیکاری</p>	<p>این کشایش بدر و کس نبود جسم از خاک داشت چون بنده اے عجب این چشم کور کبوتر آن یکے طائرے که هست زغن اے بسا دولته که رو نمود ناسپاسی بنعمت باری رو باغبان از چه رو آری</p>
---	--

ع یا مگر خار شسته بسرواری

<p>میکند نسل مرد دفع بلا</p>	<p>تا توانی نسل مرد بسا</p>
------------------------------	-----------------------------

نظرے کن کجائی اے نادان
 درغش زار زار میگرم
 بیم درے بتر ز درو بود
 خوش بود سیر باغ وقت بہا
 اے بسا عقدہ کہ سخت نمود
 نروم ز آستان سلطانی
 آب وہ میوہ دار را ثبات
 چون درختے بود پدید و بتر
 این درخت خبیث را گذار
 ہر کسے مایہ دار و پایہ
 در رہ عاشقے چو مردن نیست
 راضیم ہر چہ مے پسند یار

یار در خانہ تو گرو جہان
 ہچو ابر بہار مے گریم
 گر چہ صبر از شعار مرد بود
 خوشتر از صد بہار و دیدن یار
 عزم کردیم و ناگہان بکشود
 گر قبولم کنی و گر رانی
 بیشتر آیدش نثران آب
 نئے گل آن نہ سایہ و نہ ثمر
 گر بخواہی سلامت گلزار
 سرمانزد ما است سرمایہ
 عاشقانرا وجود خود گنہیت
 عاشقانرا بگرم و سرد چہ کار

معجزہ پیغمبر صلوات اللہ علیہ وسلم

این کسے دیدہ است کز یک جام
 ذات بیچون و چند افتاد است

تانہ نور دولت نظر آید
 لیک گفتم شبابہت سفلی
 زین پسہ تاب ہجر یازنماند

آب نوشند فوجہائے عظام
 و از حدود و قیود آزاد است

از ضلال ایمنے سنے باید
 یا تو چون عاقلی کہ چون طفلی
 دل زدستم شد و قرار نماند

چون جهان است بے ثبات و قرا
 خوش دلم هر کج که با یارم
 خوشتر از هر دو عالم است آنجا
 که سر از یار هر روز پیچم
 آزمودم هزار بار از پیش
 آزمودم هزار بار ای یار
 و مبدم سوزم از جدالی دوست
 مردن من نه جائے رنج و عنایت
 هر که دور افتاده از وطن است
 چون سواد وطن نظر آید
 دل زند موجه با خوشحالی
 عشق دارد لبش بدان تسلیم
 لیکن این عشق هست پوشیده
 چون قدم دور ناگهان از آن بوم
 ساعتی اوقتا چون بیوش
 گفت حق آنکه اهل دین باشد
 بیم دارد که تا بر وز جزا
 دل و جانم فدای صورت دوست
 همه در عشق او نهان شدم

دل مننه بر حیات روز و دو چار
 در بزندان کنند صد بارم
 که بجانان بود سر و سودا
 کافرم گر زیار کس پر پیچم
 بے تو تلخ است زندگانی خویش
 بے تو نایدم را شکیب و قرار
 هر دم چشم من بجانب اوست
 آزمودم بقا من بقبا است
 مایل ملک خود بجان و تن است
 دیده را نور و نزهت افزاید
 شکر گوید بحضرت عالی
 که در آن زاد و مانده است قدیم
 هم ز جانش نهان و نادیده
 اندران وقت میشود معلوم
 شد معطل دو دیده و دل فگوش
 هر دم از بهر او خیزن باشد
 نقد دور از مفاصم رضا
 جان من دلبر و دلم هم اوست
 آنچه ناید بو هم آن شده ام

ع
 کرده وطن
 و نوح آن

دلستان شد دل و تن جانم
 آرزو آید شش بدل صد بار
 جان خود را فدا او بکنند
 و آنکه کافر بود شب روزش
 بیم دارد که جاه و دولت مال
 ترسد از غم چنانکه میش از گرگ
 می پرستد هزار دیو و پری
 گرد بد نیم دانه خشخاش
 گرز بود خیال عیش مدام
 مان نه پچی سر از تعصب کین
 خامشی بهتر است زان گفتار
 روز حشر است روز سخت و خلیفر

سر بر آورد از گریب نامم
 نه گراز مرگ خوش نگر دو بار
 هر که در کف رضائے او بکند
 می رود در سوادین سوزش
 نشود کم نه رو نهد بزوال
 بے خبر زان غم که هست بزرگ
 مگرش بگذرد بے خطری
 هم درینجا طلب کند پاداش
 کس نکرد بے پرستش اصنام
 بر نیاری زبان بکین نه دین
 که نه گوئی ز جانب و اوار
 اگر خرد هست راه پاکان گیر

عالم عجیب دارم از صفا جوئی

نماز صیقل دے جفا نبری
 بو پیرا هن کسے بو نم
 دل ندارم دل صفا چه بود
 بدترم ز آنکه عیب من دانی
 چشم و خورشید داد و عقل و کتاب
 آفتاب و کتاب از بالا

راحت از زنگ سالها نبری
 محرے کو که پیش او گویم
 من که خود نیستم مرا چه بود
 او نراند اگر چه تو رانی
 آن یک از آسمان و نم از آب
 از زمین عقل و دیده بینا

چار گوهر بباد خالق پاک
 دو بنفس خود اند انسان را
 آن دو دیگر ز آسمان شناس
 گرا زین چار گوهری نبود
 آسمانی گهر اگر نبود
 یک تنه عالمی زند آن مرد
 کم و همدت که تا منسانی کم
 ای مسلمان ز کفر و فسق گریز
 بان تو این کفر را ندانی خورد
 منزل راه دین بی آسان است
 خود گواه هست بر تو سینه تو
 دیده دارد کس که او بیند
 گر چه این دیده از خدا باشد
 مرد آید برون بوقت نبرد
 کس ز فرمان او چگونه گردد
 آنچه حکم مؤکد است و خطاب
 آسمان وز زمین از اولرزند

چون عناصر مدار قالب خاک
 تا کند شکر فضل یزدان را
 بر تر از دخل عقل و فکر و قیاس
 در بشر هیچ جوهری نبود
 گوهر ذات را اثر نبود
 که بر آورد اول از خود گردد
 غم و همدت که تا رهی از غم
 بول شیطان بجام آب میزند
 جان ازین کار زار نتوان برد
 بیشه هست و شیر نهان است
 که بلاک تو شد ز کینه تو
 زین نکوتر علامتی نبود
 لیکن آثار بر ملا باشد
 مشک را کس نهان تواند کرد
 کرده مالک است چون گردد
 چون شود قصه و فسانه خواب
 بچنان بار که ادب ورزند

عقل تقصیل چار گوهر است
 آسمانی و خردمند
 زانی عقل
 چنانچه

عقل حکم او نافذ است در همه جا

تا قیامت برو بود نفسیرین

هر که سر بید از شریعت و دین

آنکه باشد تہی ز علم و خرد
 ہر کہ شادی بحبت صد غم یافت
 دل اگر داشته بدل رہے
 لیک دل را بدل رہے نبود
 در دولت بہت نور مستورے
 یکدمے رو بسوئے گورستان
 کین جهان میکند وفا بکے
 وضع دوران بود چنان چنین
 از خیال تو چون خیال شدم
 عاقبت ہر کہ حبت یافتہ است
 ہر کہ بر کوئے یار نشیند
 ہر کہ ہر روز کند و از چہ خاک
 چند روزے ہمے قدم بہار
 ناگہان جان ہی پروز و باغ
 عاشقے را یکے ہمے پرسید
 گفت نا دیدن رخ دلدار
 سوزش دل بفرقت رخ یار
 گر چہ تیار بہت ہم گم کرد
 بد و را خجہام سر بجنبا ند

چون خسے در ہوا و حرص پرد
 بیغم آنکس کہ روز شادی یافت
 یار بوئے ز در دم آگاہے
 دلبران را خبر گہے نبود
 جہد کن تا در خشد آن نورے
 وز خموشان آن پرس نشان
 یا برون افگند چون خار و خسے
 آن یکے خرم و دیگر غمگین
 لاغر و سوخته چو خال شدم
 تافت آن رو کہ سر تافتہ است
 عاقبت رو یارے بسند
 عاقبت میرسد چشمہ پاک
 گردش آیند مردم غمنا
 وار ماند ز فک خانہ و باغ
 چیت از جملہ سخت و صعب شد
 مے بود سخت تر ز ہر آزار
 جان و تن ابلا شود یکبار
 گیر دو باز عذر بس پذیرد
 ز آنکہ تخم است و حق برویاند

رازدان اتو بنجیہ مشناس
 بیچ خیرے نہ بنیداندرین
 جنبش بد بود بہ بد عملی
 کے ز اعمال نیک آرد یاد
 میکنند زندہ ہم ہمبیراند
 عشقم افزون شد و شکیم کم
 سست آوازش از خدا آواز
 پیرگشتم نگشت بخت جوان

بد چو کردی توبہ باش و ہراس
 آنکہ او بد سگالدا از سر کین
 میل پاکان بود پاک ولی
 آنکہ در اصل خویش بد افتاد
 او بخندان و بگریانند
 تا جدا وقتادہ ام ز منم
 آنکہ از نفس و کبر آید باز
 دئے بر من و اختر سوزان

لغت پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم

او نماز و نماز با اگر چه زماست
 کس نشانم نمے دید ہفتہ ہر
 لیک با یزدن لب صدق قدم
 لیک خوش بوئے احمد افزون
 آل او ہست جملہ چون گل آل
 قیمتش نزد حق لپشیر نیست
 گل و ہر گل خشک خشک آرد
 صد بلائے توبہ سیا و یزد
 بے عنایت ہنی شود کجراست

یار را طور و طرز و وضع جداست
 آن جمالے کہ بہت درد لبر
 کار آنجا بفضل بہت کرم
 صد نبی شد معطرانہ بیچون
 جنتی بہت آل رسول جلال
 ہر کہ او کشتہ عزیزے نیست
 ابر نیسان چو بر زمین بارو
 چون ترادل بہ کجروی خیزو
 این ہدایت بفضل و لطف خداست

زادن و مردن است بر گهرے
 گر تو خود مانده ازین ره دور
 غره هرگز مشو با قول حال
 میشود این زبان سلاح عفت
 گر تو عهدے کنی بصدق و صفا
 تا حصار تو گردد آن خبرے
 صحبت بد اثر کند بشتاب
 این سیاهی کنز و کنی تحریر
 گر چه آن حرف را توانی شست
 میشود زو سیه رخ صد مرد
 شور عشق است بخشش بزندان
 چون تو داری بیار ما و منی
 در بدشمن کنی و فساداری
 خیر کن خیر کمروت وجود
 حق منزہ ز قالب خاکی است
 مایه مرد است وقت فراغ
 ابله خواهد بناک را بندے
 بندگان راست یک خدا مالک
 آسمان کمترین صنعت او است

حالت وسط نیست معتبرے
 بنگران را که دیده است آن نور
 معتبر است آخر الاعمال
 گر نیاید بقول عهد خلاف
 خبرے ده ازان بیک دوسرا
 نایدت دیو از ره دگرے
 تا توان سر ازین شریرتا
 چون بکا غدفت ز دست دیر
 لیک کے آید آن بیاض سخت
 کس سپیدش نمی تواند کرد
 تا نه بخش حصول او نتوان
 یار دشمن شود ز دل شکنی
 عذر خواهد ترا بدلداری
 دین و دنیا ترا شود موجود
 اینچنین تہمتے ز ناپاکی است
 نہ زرو سیم و کشت و خانه و باغ
 نکلند سوداگان مگر بندے
 سرنہ سچید ازو بجز مالک
 نقش عالم ز دست قدرت است

هست خود را بتر زد و کردن
 داند آنرا که با خبر باشد
 کار خود گیر جستجو و تلاش
 داند آن را که هست بیدار
 سهران دم اثر بدل زاید
 لیک از لپستی ات سخن شد پست

بر کریمان گمان بد کردن
 از پئے هر عمل اثر باشد
 همه افعال را مراقب باش
 عکس افتد بدل هر کارے
 گر یکے فحش بر زبان آید
 قدر را نزد مانه قدرے هست

در بیان آنکه پروردگار تعالی حسب مراتب و عدلای نعمت
 فرموده است چه در اینجا نعمت های خورد و کلان موجوداند -
 تکلم الناس علی قدر عقولهم از اینجا اعتراض کفره فخره و باره
 حور قصور بهشت رفع دفع شده لعنة الله علی الکافرین الملعونین فی الدنیا

مثل کودکی بیار گفتارت
 زود از مکتبت بیایم برم
 جوز خسر ما بیارم وفا بود
 میروم تا بیایم ورم زدگان
 غفلت از شورش برون دارم
 لیک تلخ است فرقت دلبر
 گر بگویم ابله خبر است
 مستمع گر بود بگویم باز
 بے دل و بے زبان بے دیده

چون بکودک فقد سرو کارت
 که برائے تو مرفکے جسم
 رو بمکتب که من بر آ تو زود
 نیز از بهر تو انار کلان
 هر که مشغولے درون دارم
 در هزار آتشی شدن خوشتر
 آنچه در اندرون ما جوشد
 او ازین هم گذشته است فراز
 سنگ باشد بت تراشیده

<p>نمواند بر آمدن ز انجنا زیر حکم تناسخ و مایه در بدنهائے خوگ و گرو شغال واز عملهائے ناصواب خراب پوشد از قدس پاک پیرایه ولے بر اینچنین خدائے حقیر عاشقے کو که سوئے او پوید وامن مرد گیر و امین باش ور برود بقتل خود سرین یار را نرزه کردن آزرده گر سوالے ز فکر دل خیزد کفر بیخ دل تو بر کنده</p>	<p>در نجاست گرافکنی آن را نرگن بندوان است چون سایه مے فتد از تحکم اعمال پر که درت ز بول و خوردن خواب نه بدستش که رستد از مایه در عملهائے ناصواب اسیر هر کسے از زبان سخن گوید ایکه شد پرده ات نصیحا فاش کے رہا میکنم سر دامن حیف باشد که دل زره برده این سوال است نصف علم و خرد جان تو شد ز کفر ما گنده</p>
---	---

در بیان وعظ و تذکیر

یا وعظ و تذکیر آن دم آید راست

<p>که دران نوع شهرت تو بود صد فضولی بکن چه کار آید فضل با ندنه لافهائے فضول یا بگردی و بے نشان بودی</p>	<p>هر خیال بهوس بت تو بود فضل او تا ترانه بخشاید نشوی خبر لفضل حق مقبول کاش فترت بدستان بودی</p>
--	---

<p>کورئی چشم خود کند اظهار مے نماید فرا کہ کور شد است راه گم کرد از در سلطان اسے بسا جنگہا کہ خود یاری است مینماید چو دشمن خوشخوار بر سر عیب غیر بخروشد ترسم از فوت واجبات دگر کردہ عشق تو عشق را بدنام چون بگریند آسمان گرید پیش مروع ملوث و بدنام</p>	<p>آنکہ خورشید را کند انکار ذم خورشید ذم چشم خود است تو بہ بخشا بر آنکہ او بجان اسے بسا صلح ہا کہ مکاری است گاہ باشد کہ دوست دلدار ہر کسے عیب خویش می پوشد واجب آمد نظر حبلہ مگر اسے بشہوت نہادہ کام تمام از تپ و درد شان جہان گرید پیش یزدان نہ واصلان بقام</p>
--	---

علا زور حق بین و زور خویش بہل

<p>نالدا آنکس کہ دور شد از یار داند آن کس کہ بر سرش افتاد دل خود را تو دل مدان ز نہار رو بتابی از و بیک آزار از برائے خودت بسا بکنی سر ز گفتار آنکہ راست تاب ماہ ناویدہ را نشان بدہی</p>	<p>غیر را با غم سراق چہ کار بیغم از و ر کس چہ دار و یاد تمانہ بینی درون دل انوار گر بدل نسبت محبت یار چون بہ پیمان حق وفا بکنی ایکہ بیرون نیامدی ز حجاب ایکہ بندے بمر و مان بدہی</p>
--	--

علا لیک در چشم طفلک نادان

در لحد شور و ناله برداری
آب در دیده کے روان گردو

گرد و نیخانے کنی زاری
تمانہ بر دل گنہ عیان گردو

قدرتِ خداوندی

از کمان کش بدان خوز کمان
دست پیش سنان میند کہ بس
سو کے سخت را این نصیحت پند
لب خموش است دل از آواز

گرد سرد بر تو ناوک پیران
گرد ب نیزه ترا بدوزد کس
سہت بر پائے دل مرا صد بند
بر لبم قفل و در دم صدر از

۷ ہر کہ خود را شناخت حق شناخت

تو نشانے چہ ہے نہی بر خویش
بگذر از رسمہائے دل و کلام
ہمہ اندام من پیر از یار است
در تن من بجز تو جانے نیست
ایسے خدا آن بکن کہ از تو سزد
ور نہ روح از بدن کشید رخت
آچہ بنیم نہ عاشقے کہ شنید
آتش مشہوتم چہ بولہ است

بے نشان است یار شیرین کیش
دل آگاہ سخا و نامخواہ
تن من سحر جان و لدار است
بر من از ہستیم نشانے نیست
تن ما را گناہ ما بگزد
جان سنگین بدارم و دل سخت
این الم ما کہ میکشتم کہ شنید
ہمچو بوجہیل نفس بے ادب است

مناجات

منجات

از گرم میکنی تو ستاری
 بارها خوانده ایم و شنیدیم
 هر که از خود تپتی شد و خالی
 تا ترا در دل تو جا باشد
 دل چو دیوار ریگ بشکسته
 چون غم و درد و هوشش بر باید
 چون ببندی نظر زمرکز خاک
 خاکسارم چو مرده صد سال
 از گرم سوئے خویش را هم ده
 ای که چو دو کرامت مشهور
 هر سیرم و گرم زبان گردد
 لایه گرم و رحیم و چاره گرم
 شادیم ده که غم دل من خست
 یاوری کن که بے تو یاور نیست
 شور عشق خودم بدل انداز
 آتش در ضمیر من آسروز
 ره آنان نما که پاکان اند
 پاک و نمان و پاک کشیان اند
 شکم کن شکر گر چه بر تو شکر است

پرده نفس مانه برداری
 هم از ان روشنی بے دیدیم
 پر شود از تجلی عسالی
 یار را میل تو کجا باشد
 جان بیار عزیز پیوسته
 موی رحمت بچشمش می آید
 میکشایند در عالم پاک
 بنده نفس و پای بند ضلال
 و از شر نفس من پناهم ده
 یک نظر بر من آریم و غفور
 هم نه الطاف تو بیان گردد
 چاره سازی کن بیکه نظرم
 اوقاتم ز پا بگیرم دست
 بے تو یا و رب هفت کشور نیست
 و از دیگر کارها را نام ساز
 که بسوزم ز سوز آن شب روز
 و از غم عشق تو بلاکان اند
 و از بے تو سینم زیشان اند
 ز آنکه اندر قضا ز بد بتر است

کیست بجز رزق در جهان تو بگو
 روزگارت بر بند در من و ما
 و از دو صد خرمین دو خوشه گرفت
 و ذکر مہا بگیسہ بار مرا
 ہر طرف رونق و بہار بین
 بشکند صف خود او بیز زار
 غیر خبث تو ای لطینت بد

ہر کسے را دید موافق او
 غیر حق جسد دشمن اند ترا
 خاک آنکس کہ کنج گوشہ گرفت
 ای خدا راست آہ کار مرا
 چشم بکش و لالہ زار بین
 حملہ زن او بعرصہ پیکار
 موجب کین تو بیا چہ بود

در بیان قوم فتنہ

رسم و راہ دیگر طریق ذکر
 کہ ازان نفس میشود حظگیر
 سر ز حکم خدا کے بر تا بد
 کہ در ان فحش باشد و کئے
 کہ در وہست ذکر
 سخت وار و اثر یہ بد کردن
 ہم فساد انگند بدل نگہبان
 کہ ترا انگند بہ بد بوسے
 میکنند شہوت فرو شدہ گرم
 کہ ازان گردت سید نامہ

قوم دیگر بوفتہ و فریق ذکر
 زین حرام اند جامہ پائے حیر
 نفس چون تازگی ہمے یابد
 نفس و شہوت بچو شد از سخته
 نیز شہوت بچو شد از کالے
 نیز بر شہوت غمے حسد کردن
 ذکر فاسق کن کہ ذکر بدان
 نظر خود بد و ز زان روسے
 گاہ باشد کہ خواب بستر نرم
 آتش اندر بن در ان جامہ

دست کس ز آنچه شهوت آید جوش
 قدم خود منہ در آن جاسکے
 ہر لباس و مکان اثر دارد
 بر سر بوریانشستن تبار
 آنکہ صد سیل و بیار بود
 مرد زن از نفیر او بعباب
 باز رستم زان عذاب الم
 آنچه کردی بمن بزلطف و کرم
 من نمے داکشم ز حسن خبر
 ہر کہ در جستجوی یار قتاد
 دل و چشم و زبان و گوش و دست
 آنچه داند خدا بساطن تو
 ہر چه از تو نمے پسندویار
 نفس خود را نگھمدار چنان
 چستی اے مخدنت و نامرد
 از خداست
 اے بسا منعمان شوریدہ
 بین چگونہ جز اے او بد ہم
 ہر چه آن باز داردت ز خدا

ہر چه غیرت فرایدت آن پوش
 کہ بود کبر و شہوت افزائے
 بیند آنکس کہ او نظر دارد
 بہ ز مسند بود در گمذار
 ہم برودیدہ نگار بود
 کو دوکان نعرہ زن سجامہ خواب
 دوش خفتیم چون خوش و خورم
 نتوانم کہ شکر آن برم
 تا ندیدم جمال آن و لب
 از ہمہ شغل و کار و بار قتاد
 ہمہ از بہر یاد جانان ہست
 برخلافش ز رو کلاف بگو
 بابت ماند دور ترزان کا
 کہ تا بدسرا ز رو بزدان
 آخرت شرم نیز باید کرد
 این نہ کار تو ہست نہ کارم
 خشک فقرے بخود پسندیدہ
 با ہمہ مکر و قید و با ما ہم
 بر تو شوم است آفت است و بلا

در جهان دگر زید آن مرد
 دل نهادم مبهرا آن جانی
 رازها را خدا عیان بکند
 بنگران در بهار و وقت ثمر
 همچنین جمله فطرت انسان
 بے گناہے خدا زنجباند
 گر گناہے نمازت در یاد
 ناله باید نمود و زاری ها
 راکب فرس مے رید ز عنا
 خود نداها کنند آخر کار
 آنکه شد پیش بوزنه چو گدا

که رخ خود بجانب حق کرد
 که بعالم نہ بینمش ثانی
 آنچه نیک است مرد آن بکند
 چون عیان میشود سرت شجر
 میشود آشکار نزد جهان
 بد رود هر که تخم افشاند
 زود در سجده بایدت افتاد
 و از غم و درد و سستی براری ها
 هم رود بیشتر از آنکه بسا
 تا کدام است نیک آخر کار
 این نشان خدا است بهر خدا

۲۰ بر امید وصال جان بدینند

گر بزارم زبان بود بدمان
 هر کس از یار ارحم بشود
 عشق را جز بیمار کار نیست
 راز ناگفتنی چنان گویم
 مهر صد دل بنور ماه گرو
 تیره دل تیره جان خبیث رگ
 یارب از شعر من اگر مرده

باز شکر عنایت نتوان
 خاک بے باد کے بلند شود
 فکر او در بهشت ناز نیست
 چون نیامی ز رنجت سویم
 چه زیان گر گے کند عو
 پوست آدمی و درون سگ
 خوش شود خیر و دش از آن در

هم نصیبم بده ز رحمت او
 پیش با پکان پیدای میز است
 نسبت بهت جمله شادی و غم
 هر که با خویش تن بدارد جنگ
 منکه با خویش تن بدارد جنگ
 ملک دولت ز کس نمی طلبند
 هر که با جذب حق شود غالب
 چون توان گفت ترک یار عزیز
 اے بسا ولد مہترے کر مشر
 اے بسا کس کہ از عوام اندوخت
 عارف آمد غنی ز ہر تعریف
 اے دروغا کہ تن ز دروغ گداخت
 باز خود را گرفتیم از سر صبر
 صبر اولی تراست در ہمہ حال
 اللہ اللہ بہ بین نقاست او
 اینجہانت جائے صد افعال
 خواب ابین کہ یک خیال آید
 آدمی فریہ گردد از رہ گوش
 این سراب است آغوش تباہ

یاد من ہم بکن بنوبت او
 لیکن آن پیش شوک حلوائیت
 حاسدان را نشاطت الم
 مے شود با مخالفان یک رنگ
 باو گر کس حسان شوم بکیرنگ
 جنگ از بہر آشستی بکنند
 دل نہ تنہا کہ میکشد قالب
 کہ دل و جان رود برکش نیز
 شد بیک فعل زشت رنگ پد
 بست سال و بیک و چہ ہفت
 عارف پاک جوہرست شریف
 در و مارا معالجے نشاخت
 ضبط کردم دو چشم خود از جبر
 راحت اندر جہان مہند خیال
 ماگمان برود ہر جہانت او
 راحت اندر جہان مہند خیال
 گر خوش بود غم انسزاید
 جانور از گلو و خوردن نوش
 مے نماید ز دور چشمہ آب

<p>بار خود را بدوش خود بردار سروری کم بجو غریبه باش تا ز خبث و فساد پاک شوی رخت انداخته بوی پرانه</p>	<p>وقت غم کس نه خویش است نه یار بخت کم خواهی نصیبی باش خاک شو پیش زان که خاک شوی کاش بر اعتماد این خانه</p>
<p>بدر خانه از ریگ خشک ساخته اند</p>	
<p>باش اینجا چو مردم راهی شام چو آیدت صبح گذار اعتمادی مکن ز بهار</p>	<p>گر بهشت برین همه خواهی با بدان امید شام مدار هر چه بیایدت بنده طیار</p>
<p>بدر سچو طاوس پرز نقش و نگار</p>	
<p>نفس دیو است و رو جانانه که تو طفلی و بار زین است کفر دین است گریه یار است</p>	<p>صد طلسم است اندرین خانه همه اندیشه و غم زین است عاشقان را بدستان کار است</p>
<p>بدر دعوائی بے دلیل ترک چیا است</p>	
<p>عده دیدن مژده های نورانی جنش با و خواهدش سنگند دل برومز نکلی است دیوانه زانکه با آگهی ز انجسام اند دیو سر زوزیاد بدجاش یاد داری هر آنچه آخرت</p>	<p>هر چه از تخم صدق نشانی گر بری ریگ را بزرگ و بلند اینچنان دام هست دروانه عارفان بر کنس ازین دام اند سرخ و تابان مبین خدو خاش بهر آمد که هم ز روز نخست</p>

<p>نه چو شب آیدت برنج و لقب نیم دیگر بسر کشتی بروی دشمنان شاد و یار آزرده گر بدست افتد بجان چه بدست گلبنی را بریده و خار بکاشت چون نیابی چو خود زدی ره پیش گر چه پیغمبرے بود پدرت</p>	<p>منکر کن ہم ز روز جاہ شب نیم عمر تو رفت در خوردی اندکے ماندہ است پس خوروه آنکہ دل بر رخس ثمار شد است ہر کہ دنیا گرفت و دین بگذشت کردہ خویش تن بیاید پیش نیست بے زہد نزوحی قدرت</p>
---	--

۱۔ چون تلف میکنی زمان حیات

<p>در رہ خویش خار مے کاری افضل وار جنت تر ز ہمہ دور تر مے رود نخیل طویل ہر چه دانستنی است میداند پردہ از نفس تو نگر دو باز</p>	<p>اے کہ در گل خان گرفتاری عابد حق بلند تر ز ہمہ گر چه باشد بلند سر و جمیل ہر کہ حق را برائے حق خواند چون ملوث بود نماز و نیاز</p>
--	--

۲۔ چون غرض در میان بود بازی است

<p>بے نمک باشد از اولاف عفا آہنچہ بر مار سد ہم از بریا است</p>	<p>چون ز تو سرزند دروغ و خفا زان خداوند پاک ظلم کجاست</p>
---	--

۱۰ شعبان ۱۲۹۳ ھ

<p>دشمن لست زان بگیر کنار</p>	<p>ہر چه دور افکنند ترا از یار</p>
-------------------------------	------------------------------------

در بیان بیت پرستان

زین غلط کرده اند ایشان راه
 سنگ شد سنگ راه بیدنیان
 گرمی و کس بدشت تار
 آنکه او خود فتاده است بچاه
 از کج راه بکس نماید بوم
 گر ترا نور دیده اندزاید
 هر که او محو شد بطاعت دست
 چون کنم توبه از وصال نگار
 خانه صبر شد ز درد خراب
 هر که در کار و بار عشق افتاد
 تا بکے محفل شراب کنم
 مرده این دلبر نگارین است
 آنکه مارا بسوخت از غم خویش
 چون رسی بر عمارت از یک گام
 پایه پایه تو ان رسید بام
 شکر کن گر تر از سد ضرے
 گر گناہے ز مردمان پوشی
 صد حجاب افکنی بروز خطر
 آخر الامر سز بجنب باند

که نکرند سوئے یازنگاه
 سنگ افتاد بر دل اینان
 بهتر آمد از ان که بزید زار
 دیگران را کجا نماید راه
 دیده بوم شوم خود معلوم
 هر طرف بوی آشنا آید
 دشمنش آن بود که دشمن است
 توبه از توبه میکنم صد بار
 توبه را عشق برد چون سیلاب
 سرو پا لُش همه رود از یاد
 سرگرانم بهل که خواب کنم
 آنکه در خواب ناید آن این است
 چه دهم شرح حال او زین پیش
 پایه پایه تو ان رسید بام
 نتوان بر نشستن از یک گام
 که پس هر بدی بود بر ترے
 در نهان کردنش بجان کوشی
 نکنی ذکر آن به هیچ بشر
 ز آنکه تخم است و حق برویاند

دلستان هر زمان دیندیم
 لیک هر دم روم بسوی نگار
 جاہل اربا تو ہمد لے جوید
 تا ہنوز منشا رعیان این راز
 چون نجانم بدستان پیوست
 ہر گناہیکہ در دولت آید
 جہد کن تا ازان خیال رہی
 گریہ و آہ پیشہ خود دار
 علت نیست ہمجو بید روی
 صبر کن صبر نامید مشو
 آہنچہ خوشیتن تو نپندی
 ایکہ درخسانہ ماتمہ داری
 زلف ہر وقت جنبشے وارد
 دست ظالم بریدہ بیباید
 خندہ بسیار کردی ودانی
 ہر کہ او گرید از فراق نگار
 در مجازی نظر بیایکے
 خوشیتن را در آرد وصف حال
 ہر کہ در گفتگو و خندہ منزد

در دل افتادہ است صد ہمیم
 گرچہ جانم رود بکوی نگار
 آخرش سوئے جاہلے پوید
 کہ چرا از نگار ماندم باز
 چون دل من باین من آن پیوست
 ایزوت پر وہ تو نہنماید
 تا ز ناپاکی و وبال رہی
 ہمیشے دست گیروت داد
 در دل را بچو اگر مردی
 مکن اندیشہ از سگب غوغو
 بر برادر چہ را ہے بندی
 چون بگویی بکس کہ بیماری
 تا چہ بر من مصیبتے آرد
 تا بکس دست جوڑنک شاید
 ہم بہین ذوق گریہ آجانی
 این شنیدم کہ آخر آید یار
 رسم و را ہے یکے است کاریکے
 تا نگردی چو من اسیر مقال
 حالت صافیش شود پرود

<p>آب رو تو آبرو ما ریخت تمو دے ہزار حکمت ہا</p>	<p>تا دوزلف تو رسم جو را نگینت گر نگر وی طلب خرواز ما</p>
<p>لطیحت در بد ظنی جسد طعن</p>	
<p>دست شان در سہا و پا در گل اے بسا پاک و شکل رسوائیت</p>	<p>عامہ را عشق آب و گل در دل لیکن این ظن بد نہ ہر جائیت</p>
<p>عاسو ختم اندرین نام و درو</p>	
<p>ہر درختے تو از ثمر شناس تا نیسارند بر تو رجعت او عیب او از نکوئیت چه برد منتظر باش بد تو برسد شاہد عیب خویش تن باشد عیب جوئی خود از حد باشد دشمن قحب قحبہ بیاشد</p>	<p>مشکلے نیست راست است قیاس دامن پاک را پلید گلو گر پلید است خود پلید بود ور بود نیک و تو بگوئی بد ہر کہ ناویدہ طعنہ زن باشد عیب جوید کسی کہ بد باشد رگ جان کس بہر زہ نخر اشد</p>
<p>عاکر ز روئے شریعتے غم سوزار</p>	
<p>حلمہ آرد برو بدندانے</p>	<p>سگ چو بیند کہ سگ بردانے</p>
<p>عاسکل خود را بہ بین در آئینہ</p>	
<p>منفعل از تصور حال خود اند نکنند ذم نہ پید و عسر و بسے</p>	<p>عارفان را کہ دیدہ ہست بلند تا بخوشد حسد بہ نفس کسی</p>

در سر عیب گوئی انوان
 توبه چون ممکن است و استغفار
 شاید اورست از عذاب خدا
 جامه در دست گافری چورسد
 تخم چون در زمین خود ریزی
 گرد آن میکشی یکے دیوار
 چون رسد وقت آبپاشی آن
 رنجهاے بری شبان در آن
 کشت را آب میدهی بمراد
 کشت آن مالک است این سلام
 گر شهادت بر آید از دهنه
 ما بکشت است اندران دانه
 مالکش بر سر است واقف حال
 گر شهادت بر آید از دهنه
 چون خدائے که آفرید بهشت
 چه گمانے کنی که آن یاری
 این خیال و گمان ایمان نیست
 تخم رحمان فسوزد از سخن
 بسنگر آخر بسوئے کار نرید

عیب خود را عیان کن تا دوان
 گر بدی هست بهم بدش شمار
 تو هنوز از معاندت بقفا
 وقت چرگینیش تمام شود
 بر صباحه بسوئے آن خیزی
 یا کنی لفتش آنها پر خسار
 فکر آیش بسوزد دل و جان
 خالق در خواب و تو در آب فرأ
 نے زیارت خبر نه از سر یاد
 مشوایے پنجه کار اینجا خام
 هست آن مرد تخم این چمنے
 نبود چون زمین ویرانه
 کشت خود را خود آرد و بکمال
 خاک کن و روان طعنہ نے
 کما از رشت در حفاظت کشت
 واگذار و فسق و بدکاری
 پیش حق ذم مومن آسان نیست
 که بود در ذم نجسہ تنے
 که کسر و ران دین بسرید

باز آنکس که عارفی است تمام
 هر که او خنجر زبان بکشد
 جامه چرگین بین لطف بخش
 پاک اسلام همچو جامه پاک
 هم بلیدش چو جامه چرگین
 شب بر آتش بجوشدش در آب
 عیب جو داندش که چرگین است
 با دوا دان بر وجهش پاک
 همچو مرونب سرو آویزد
 همچو نین حق بمومن ظلم
 آنکه داند سپید کرد بدست
 همه نقصان بخسیند از خامی
 کس جهول و ظالم و قاطم مباد
 بزم برخاست و بر آمد روز
 خواجه در بند نقش ایوان است
 چون ز بنیاد رفت خانه تمام
 هر که دید و نکر دزان آگاه
 مانند انسان که روز اول نرود
 در زمانه بلند و پست کند

فایغ آمد ز لغت دشنام
 او ترا از یزید خواهد بود
 که گرفت است گا و ریکیتا
 پرده پوشش است خود رسیدن خاک
 در خشم گا و رصفا این
 تا گذارد تمام چرگ خراب
 و اندر آنجا بسیار نسرین است
 بر سر سنگ میزند بے باک
 لاجرم چرگ آن فروریزد
 مے فرستد هزار در و الم
 بزنگایش امید باید بست
 خامی آمد و لیل ناکامی
 بر کس عیب نا تمام مباد
 ای عجب بین که خواجه است بنو
 خانه از پائے بست ویران است
 ایله هست فکر رفعت بام
 خود بگردست خلق را گمراه
 یک قدم پیشتر از ان نهیاد
 در دم از قدم محفل هست کند

تو دہ برفراخت از خس و گرد
 تا بہ بنیزیم خاک را صد بار
 تا براریم سوزنت ناگاہ
 جست بلیکن نیادش بنگاہ
 تو بدین لائقی کہ کارت نیست
 خوش شود چون شبہ بد آرد
 نہ برائے سپوختن باشد
 مے نماید بشر زد یوانہ
 بوئے گل بخش در خمیر گکم
 از تو غم زد و گر ندارم باک
 چون ہوشی کنون رخ روشن

کود کے خاک را فرسایم کرد
 گفت آن مرد را کہ منتحل را
 ہمہ بنیزیم خاک کو چہ و راہ
 سوزن و رزمی فتاد و براہ
 گفت ما را چنین خسارت نیست
 ہر کہ او طبع کو دکان دارو
 سوزن از بہر دوختن باشد
 ہر کہ رخت افگند بویرانہ
 آتش عشق نہ سبحان و دلم
 برورت او فتادہ ام چون خاک
 تا شتی روئے مردوزن از من

یا چہستم ذرہ حقیر و ذلیل

اگر چہ عاشق بہ ستر آن کو نشد

سخن اہل عشق خود جو شد

یا عشق ہرگز نہان نمے ماند

لغبت نہ خمیر خد اھل اندر علم و سلم

آسمانہا ز عظمتش بشکفت
 نیستش در کمال دگر شب
 ہم کج لغبت او بیان کرد

نور او شرق و غرب اگر گفت
 من نہ گویم ثنا بر سم و حجاب
 ہر سر مو گرم زبان کرد

تا بعرض است نور او تابان
 چیت نقصان ایشان چشمه بلور
 گر کنی تفت بسوئے مهر منیر
 سوئے بالافت نیا بد راه
 تا قیامت تفت است بر رویت
 کاش مے کشتت بضریت خاص
 اے سگ بد سرتت و بد گوهر
 نفس را کن بزور مروی زیر
 اے سر ذریات شیطانی
 ترسد از خلق هر که خود کا است
 جان عاشق بدست دلداری است
 هر که بسیار دید ریخ کسان
 مرد سالک چرا شتاب کند
 هر که یک ذره آگهی دارد
 اے بتدبیر و عقل خود مغرور
 در جنابش تضرعے باید
 کافرے را حقیر و زار مبین
 دل کافر هم است در کف او
 تا سر جو زشت کنی از سنگ

پیش او آفتاب در نقصان
 چون تو خفاش گریب اند کور
 هم برویت فت نقیض اے بی پیر
 باز گرد و بروئے تو آنگاه
 قدسیان دور تر ز بد بویت
 تا مشرف بگشتمے نقصان
 دور تر از شرافت گوهر
 تا تبرسد زیاد نام تو شیر
 مرد حق را از خلق ترسانی
 بنده نفس و بند درو اے است
 گر بخواید نه جائے انکار است
 ز دو بند عنایت جانان
 هر که در بست فستح باب کند
 دل ازین دام گاه بردار و
 صید نر و یک را تو جوئی دور
 خود کشاید چون بند بکشاید
 ممکن آمد که میرد اندر دین
 چه عجب گرفتد نگاه برو
 نماید و نیند از دل تنگ

۲ من ندارم و بی بجز تو تراسر

مرد

شاید آمد پر حقیقت زاید آمد مدعی

از دو شاگرد خود صد مدعی باطل شود	
شایدی را دو کس بود بسیار تا نگردی ز سر کس آگاه هم کلاه هم سر از عنایت آوست خود بخود کوزه گے شود طیار خواندش صاف صاحب عرفان چون بگرد عمیق و پهن و دراز خود نگرد و عمیق و پهن و دراز که تو خود آمدی بخوش و خروش پنجهن بین بسوئے وقت ملک خود کن از قلب خویش استفتا که تو از خود بیامدی بجهان	مدعی گر بود دوست هزار بدگمانی مکن بکار تباه چون کنم شکر جو و ممنت دوست دست گلگو بکوزه باشد دیار نام گلگر خشم بود پنهان گر نه مالد خشم کف خم ساز گل شود خم ز صنعت خم ساز چه شهادت دید ترا دل و پوش یا بفرمان و حکم قادر پاک نظرے کن تا لے و سر ما چه شهادت دید ترا دل و جان

۳ با کسے دیگرت فرستاده است

کار و ادار نیست بر یک رنگ ملح او ستاد کند نه زوانکار سر بر سینه بنجاک افتادم گر برد او قنند هر دو بچاه	گاه راضی بصلح و گاه ببنگ صنعت او ستاد و نادر کار بر درکش جامه چاک افتادم کور کے کور را امنس اید راه
---	--

<p>چہ دیدہ آنکہ خود فرو ماند دل تپان از فراق و دیدہ بر نشدی یکزمان تو عنخوارم سو ختم نامدی تو در کویم کنج خلوت شد است نمکدہ ام گر تو راضی شوی زمین آجان آخرت نیز چشم و گوش بود نے تماشا نہ ہر باغ و عیون</p>	<p>کے اسیر سے اسیر بر ماند ہر دم جانب تو بہت نگاہ از فراق تمام شد کارم مردم و تنگ رستی سویم دست بہت بد امنست وہ ام مردم نیست مردم نقصان این تغافل خلاف ہوش بود راہ لذت بود نشاط درون</p>
---	---

۱۔ اگر ملائت بود طبیعت را

<p>کہ در و مشرودہ لصبیٰ تو گشت کہ دران بردل تو آید داغ</p>	<p>چون بہشت برین شود آن شبت بدتر از دوزخے شود آن باغ</p>
---	---

۲۔ جائے شادی اگر چہ نیست در جہان

<p>ہر چہ بر با است ہم ز کردہ ما است امتحان کم کن ز دور بہ بین با سبب چون نہ تو مطلب یا باز آد بروئے کار شکست تا فسادے تو بر تو گرد و فاش کہ دو صد حیلے شود بے کار کہ تو اند نمود ایمان سلب</p>	<p>در گہ یار و و تر ز جفا است ما بہت این نہ گیسو پر چین گر نہان نیست ناقض الاسباب سبب سنجہ میبود در دست چند روزے باہل باطن باش دیدہ باشی چشم خود بسیار چون خدا خود بود مقلب قلب</p>
--	---

این نباشد بدین عشق و وواد
 درو و عالم وصالش است مراد
 هست از مار و موش صد خطرے
 میشود باعث ہلاک ہمین
 بر سر گور دل فشانند آب
 دل نیار آمدت بران زینہار
 خود ز نفس خودت شکے خیزد
 شد بچل و بزاوشیر زبان

لے کہ داری بدل ہزار مراد
 ہر کہ از صدق دل بجانان داد
 بچتہ مرغ را از ستمہ سے
 گرفتہ آفت از قضا بزین
 دل من مرد و دیدہ بخواب
 چون خلاف خرد بود گفتار
 گر سخن با خسر دنیا میزد
 گر کے گویت کہ حمل فلان

علاء بیقین گوئی اش کہ ولد زنا است

تردید شریک با تمثال

نستے خود کند بذات خدا
 گوید این حرف را بنا دانی
 در حقیقت خدا نش انگارو
 آنکہ مے و نیش اب و انخوان
 آنکہ ہم پیشہ تو هست و شفیق
 آنکہ از خوردیش ہمے دانی
 یا پدر نیست مر ترا پیر است
 ہمہ عادات چون بشر دارد

گر کے اندرین زمانہ ما
 با وجود صفات انسانی
 کیست آنکس کہ باورش دارد
 گر کے فی المثل زیر ہمنان
 آنکہ ہم مکتب تو هست و رفیق
 آنکہ اورا بسفرہ بخورانی
 آنکہ خود ما در تو یا پدر است
 آنکہ زن دار و دل پر دارد

با تو مسکن قریب تر دارد
 آنکه یار تو از تدمیم زبان
 آنکه بسیار دیدی اش نالان
 آنکه یارت بشهوه گنده
 گر کنون او پس از زمان راز
 گوید از خبث من خدا هستم
 سجده باید مرانه دیگر را
 جبر و سختی کند برین هر دم
 چسبیت ایت بگوزدانش و او
 یک گس هم نیا فریده بدست
 صد پیمبر خدا فرستاد است
 همچنین مگر تعصبت نبود

خانه با خانه در بدر دارد
 حق صحبت ز سالها بمیان
 پیش او ستاد همچو بدجالان
 هم شریکت با بازی و خنده
 در خدائی قدم نهی لفسه از
 خالق هر بلندی و پستم
 بت گده را بسوز و زود بیا
 که پرستش مرا کنید هم
 او خدای است یا ز اهل فساد
 لافها میزند چو مردم مست
 لیکن از ما ورے نه خود ز ادا
 بنگر آن عهد را چشم خرد

علا این مراتب که گفتیم تمام

فرض کن این خیال در دل خویش
 نظرس کن تا ملے فرما
 بندگان اسیر حرص و هوا
 هر که حق و چشم حق بین داد
 چون زن قصبه ترک شوهر گفت
 پرده خلق پوش تا ستار

که تو هم بوده ز ظالم کیش
 خود کن از قلب خویش استغنا
 چون خدای شوند هر خدا
 نشود این عجزه را دادا داد
 میشود هر شبے بعد کس حفت
 پرده ات اپوشد از اغیا

نیک گری بهین دنیا
 بے حقیقت و پاپس نبود
 هر که دور از رخ دلارام است
 حالت خسته ام چه میپرسی
 گرگ درنده در درون داری
 جمله قرآن سخن کشد نه بجز
 مهربان است آنکه قادر است
 جمله قرآن سخن کشد نه بجز
 جمله قرآن دوائے علت است
 بر سر نفس پاسبان و بیا
 هر که باشد دور و ز او چو یک
 مایه وقت را گرامی دار
 هر نفس گنج بی شمار بود
 یکدمه گرفت شود از مرد
 با خودی رونمائی نماید
 چه فرومانده بخاک نزنند
 بگذار از چون چند در زردان
 کاش دلبر نکرد رفع نقاب
 دم بخیز و وفار دلبر زن

شد نمونه پئے سزا و جزا
 هر چه پندی چو درد سز بود
 خود تو دانی چه تلخ ایام است
 در دو پیوسته ام چه میپرسی
 غفلت از حال خویش چو داری
 از ره راست چون قنادی دوی
 چشم نه بر خدا دل تو کجا است
 دیده بکشا بسوئے آن بنگر
 چشم بکشا تصور تو کجا است
 با خودی چون روی بسو خدا
 در خسارت قنادیش چه شک
 بیم از رهن و حرامی دار
 داندش هر که بهوشیار بود
 خیر و اندر دلش از ان صد
 صدق گر باشدت بیار و بیار
 پائے سمیت بنه پرخ بلند
 تمانه حدیسمانندت نه کران
 رفت عمر عزیز با سحاب
 و از همه کار و بار دل بر کن

زندگی از برائے یار خوش است
 کاپی در امور شرح متین
 شد تلف در هوا همه خرمین
 دل نهادن بدین سراج دون
 یابدین باش یا بدنیاباش
 ترک دنیا نخواهد آن دادار
 مرد را طفل وزن قلب سلیم
 لیک چون پائے بندش باشی
 روئے تو بسوئے طفل وزن باشی
 یارب آن رو بجواب بنمائیم
 اے دریغ آن صنم کجا رفت است
 هر که اکنون کند چنین دعوی
 کس نه بنیم که رویه آرد
 نفس خود را بده بزور شکست
 هر طرف جستجو بدار و تلاش
 یار پیدا شود در آن هنگام
 هر که گم گشته را بجوید باز
 تانه کار دولت بجان برسد

در نه مردن هزار بار خوش است
 ناگهان بر دبرون از دین
 خواجه در دل بسنجش صدین
 عاقبت میکنند ز دین بیرون
 نشود مجتمع معاد و معاش
 آن بخوابد که الفتش بگذار
 نکند منع از خدائے کریم
 فارغ از عشق دلستان باشی
 بر خدا جوئی ات سخن باشد
 تا مگر اندک بر آسائیم
 رفت و بنگر بمن چیا رفت است
 که من استم خدائے خلق و راک
 در حقیقت خدائش انگار و
 پیش زان دم که بر تو بازودت
 حرب خدعت بود تو ساد و سایش
 که تو گردی نهان بعشق تمام
 گم کند خویشتن در آن تک و نماز
 چون پیامت زد دلستان برسد

دین مقام

عشق بازی است لعب بازی نیست

بر تو کی زده عنایت دوست
 تانہ از خوشی تن جدا گردی
 تانیا بی ز نفس خود بیرون
 تانہ پیچی کسرا ز هوا و ہوس
 تانہ بندی کمر مہر و وفا
 تانہ باشد دولت چو آئینہ صفا
 تانہ چشمت ز خلق برگردد
 تانہ پشت آوری تو بر عالم
 چون دہندت بکوئے جانان راہ
 آفرین کسے مجواسے جان
 این تصور ہم از عنایت او است
 با اسیران نفس بدست را
 بسوئے اخلاص نیت در دل ما
 اینچہ بیدینی است شغفت و شید
 تا نظر نیست بسوئے نگار
 کسے ز تہی سواد برگردد
 از فساد موادے میسر م
 نکند ترک نفس من کین را
 دیگران را چه پسند ما بدہم

بہ کہ از جہد ما کنی ہمہ پوست
 تانہ بر یار خود مند اگر دی
 تا نگردی بعشق او محزون
 تا نتابی چو طفلک بے کس
 خدمت آری بصدق و سنجبا
 پر بعشق و ہنی ز لاف و گرفت
 چشم و گویش تو کور و کر گردد
 فارغ از بدح و خیمہ انہوم
 آن از مشکلات رہ صد آہ
 این تصور بکن کہ مرد جهان
 ورنہ ما را سہن نمانی خواست
 کند مے بر کف است مہو لہرا
 خود نمانی است جملہ حاصل ما
 خادم عمرو و فرودخواہ ز زید
 کسے دہندت گذر بکوئے نگار
 چون بشوئی سیاہ تر گردد
 چیت آخر علاج و تدبیر م
 آزمودم ہزار بار این را
 منکہ خود پسند مردمان شدہ ام

مدحت مردم انتظار کند
 زیر خاک تر است آتش تیز
 نه خمر و نه زبانی کند نه ریا
 اندران راه صد خطر باشد
 کار دار و بدبح و غرت دست
 هر چه گوید طفیل او گوید
 میکند مدح و وصف خواج تمام
 هر سر مورین منت اوست
 که در عقل و لطف و برهان را
 گر کسی را بسوسے خود خوانی

هر که او جوهر آشکار کند
 نفس کے میر و از جدال ستیز
 هر که دار و غرض بغیر است
 لیک بر نفس چون نظر باشد
 هر که او دیده بر ارادت است
 یک جوے نام خود نمی جوید
 میر زو جامه و قبائے غلام
 این زبان هم رو و بر جنت دست
 چون ستایش نمیکنی آن را
 کافر است و منق و نادانی

در خدمت کبر

تراز خوک و مار و سگ باشد
 خاکساری ز طبع انسان است
 کبر او پر تو ننگار بود
 نه تکبر که خود منافی است
 بنده حکم بادشاه بود
 پیش مخدوم سر نه جنباند
 که خلوصش شود بشاه عیان

هر که را نخوتے برگ باشد
 این تکبر خواص شیطانست
 هر که محو وجود یار بود
 کبرش از نشان کبر مایی است
 هر که خواهان قدر و جاه بود
 خدمت آرد چنان که تواند
 روز و شب کوشد از ته دل جان

نفس میر و تباہ شکل شہی
 چون قند پر تو عنایت دوست
 خلق گوید ز نفس تا زہی
 آن درست است لیکن ابدل حست
 کوشش خام ما اثر نکند
 رہ و سہدت لفضل نہ بطلب
 بگر آن را کہ سوئے طور اشتافت
 عاشقانرا بغز خویش چہ کالہ

تا تباہ ز نفس خود زہی
 دل بگرد و چور و غنہ در پوست
 نشوی باریاب بزم شہی
 تا نیایی ز نفس نتوان رست
 کہ رہد کس گرا و لطف نکند
 بے طلب گز بخواندت چہ عجیب
 سوئے آتش برفت و نور یافت
 عزت عاشق است عزت یار

علا کہ دلا رام خوبرو باشد

خطبہ کتاب نعمۃ الیاری

کیمیائے است حضرت دادار
 ہر سر مو گرم زبان گرو
 سرو پا تم تمام نعمت اوست
 ہر چہ بینی بما بفضل اوست
 صدق یاری است در وفاداری
 چون وہی دل جمال صوری را
 جان بلب آیت بفرقت دوست
 صحبت فاسد و حدیث سن

ہمہ ہمیش منبر کہ شاہش یار
 شکر جووش گنجابیان گرو
 چون شمارم ہر آنچہ منت اوست
 کفش و پار و کلاہ و سرمہ زواست
 مان اگر کردہ تو نگذاری
 نتوانی دے صبوری را
 مے پسندی ہر آنچہ مضمی اوست
 میشود مرد را ز بیخ افکن

فرسخا شعر و شاعری بگذار
ترسمت در عمل زیان نبود
چون ببردی حصار خود بز نیم

یار و لبر طلب کند کردار
بهره تو همین زبان نبود
دست بردست یار خود بز نیم

در بیان عمل

کاملی در اطاعت فرمان
این شیاطین پُر زلاف و گزاف
تا ازین راه نام خود جویند
بسیچرانی که نقد چشم که بخت
هر که خوف خدا می دارد
هر که از جذب حق گذار و کار
همت چست دار و قصد در دست
کار فقر است کار جان دادن
جان درین راه نثار باید کرد
تا توانی دل سلیم بدار
گر زوق تم شهان خبر یابند
خلق را سوئے حق بخوان بخود
چون دهند چشم بر حق دار
چون پیدا است کار عمر و حیات

باشد از جهل قدر آمر آن
شرع را میکنند استخفاف
کس نداند که نجس و بد بویند
آنکه خود را ندید و راه نشناخت
بیچ خوفی بدل نمے آرد
زندگانی کند سیاه و بهار
که بود شوم بخت مرد دست
نه بدست او قند زنان داون
در سر کار یار باید کرد
عجب و کبر و ریاء بدل بگذار
از حسد سوئے من عنان تلبند
بر سلیمان بناز چون بدند
تا نیفتی بعجب و استکبار
تا توانی بسیار گیر ثبات

آنکه او آفتاب پیدا کرد
خال و خد تبان ز صنعت او است

ماه و صد آنجسم بیدار کرد
چشم خوابان دست قدر او

در بیان حسن الکی خطاب موسی علیه السلام

گفت اے سوخته بعشق فرزند
اللہ اللہ چه طلعتی است خوشتاب
تاب دیدار من نمیداری
حسن او میکشد بجانب خویش
حسن او همه را در خشان کرد
حسن او عقل را صفائی داد
حسن او حسن داو انسان را
حسن او نور آسمان و زمین
حسن او هست جاذب دل تن
در جمالش ملاحتی است عیان

حسن ما را نمی توانی دید
که بیدار او نیاری تاب
عقل و هوش او قدمت به پکاری
حسن او جاذب تو از پس و پیش
حسن او ما هتاب تابان کرد
دیده را نور و روشنائی داد
در بیکدانه کرد زمین را
حسن او حسن کیش و ملت دین
بچو آهن ربا است بر آهن
که کند موجان عالمیان

در بیان استقامت

استقامت نشان نیداری است
استقامت چنین که از رویا
گر چه سوزند یا کنند بپاک

دین بجز صبر لاف و غداری است
پا بنجد ترا الصبر آزار
بیچیت از مردمان نیاید پاک

صدا بلا بر تو اندکے گردو با وفا باش و مستقیم احوال	غم و شادی ترا یکے گردو تا کند رحم ایزد متعال
---	---

معنی ایمان

<p>حفظ سنت ادا حکم خدا ہر کہ ستر تابدا از شریعت دین چسیت ایمان اطاعت احکام زرگس مست او شکارم کرد گر چه پشت ظاہر او دشمن جان مادرین کار و بار منے مگریم زود از حرف ماے درویشا ہر کہ را میرسد زبان زوال ہر کہ خورد اپرستد از سخت تا نہ خیزی تو از رعوت و جاہ دیگر ان را نظر بگردار است بت پرستی اگر نمے شاید ہر کہ سوزد بفرقت یارے نیک کار است نزد اے کون ترک یار و اطاعت اغیار</p>	<p>ہست مفر شریعت عزا بر سرش خاک بر پیش نفرین ماندا در شعائر اسلام یک نگاہش تمام کارم کرد چشم او بود سوے من نہیان خواہش و رائے یار من کریم مے ہند پیش عامیان و کان نقد کام او برون ز مقال رہ نیابد بحضرت عزت نکنند یار جانب تو نگاہ نظر ما بفضل و ادا دار است بت ما را پرستے باید داندا آن یار در دوا با اے ترک حق سنگ پرستیدن زین تبر حسیت اگر شوی ہیشا</p>
---	---

آن دلے کز دلے نگیر دراه
 صبر کن بر غم و الم تا یار
 عادتش نیست اینکه بگذارو
 هر که از کار ماند کارش شد
 تا تو هستی اسیر خود بینی
 گیر و انسان بعد صاحب را
 شرم کن زان فساد که دام
 نفس خود را بیایست افکن بست
 همه عالم بخدمت و کار اند
 هر که ا فطنت است محکم تر
 شب نذار و امید صبح بدل
 آنکه درویشی اش پسند افتد
 ممکن آید که دوستان خدا
 تا ب سیرت نباشدت بکمال
 تا شنیدم که هر دلبریس
 آن کسے را همیشه وقت نکوست
 لذتے نیست همچو هر بار
 طمع خوشدلی بجز دلدار
 ابلهان را برفق بند بده

ع
 در آخر همان
 ردی تر حال
 است که در ابتدای
 سید اشقی ۱۱

اغلب آنست کان لجم است یه
 دست تو گیر و از گرم یکبار
 نظری کرده باز بر وارو
 در تجارت نزدیک هزارش شد
 در صفت قرب قدس نشینی
 مرگ از هم جدا کند ناگاه
 در چنین شبے با قول شام
 پیش زان دم که نفس باز بست
 تا دل یار خود بدست آرند
 دار و امید ز لیکن کمتر
 نشود صبح و شام را آمل
 قدر او نزد حق بلند افتد
 فاستقانه بوند چهره نما
 در خلایق تصرف است وبال
 دیگرم الفتے نما ندکس
 که همه وقت یار و در دل است
 عشق و زرد دل از همه بردا
 گر چه داری هزار گنج مدار
 حنظل تلخ را بقتند بده

اصل این کار یافتن باشد
 حال باشد نشان ره نه مقال
 ممکن آمد که دیو بد کردار
 دزد از حرفهای درویشان
 اے بسا کلب نفس و سمیت
 گر بگفتار باشد کک کائے
 فضل تا بد بوقت خود چون بلور
 چون تبا بد ز شرق مهر شیر
 همچنان دین حق چو مے تا بد
 اے برادر نماز آن مستور
 شرط صحبت بود که بے صحبت
 لیک شرط است صحبت وید
 آنکه در بارگاه سلطانے
 بور و رنگش نهان نمے ماند
 چون نهان ماند آن دل بریان
 دوستے رانے یک نشان باشد
 کشته عشق زنده است مدام
 نام میت بمانند او از است

نه سخن هرزه یافتن باشد
 در مقال کسے بند خیال
 یا دوار و دوچار خوش گفتار
 فخر جوید از ان چو بدکیشان
 مینماید چو اصلان ز برون
 کار فرسخ نکوشد بایے
 نه بکوشش نه از طلب بزور
 نرود باز پس بشر شیر
 کس نیارد که رویے آن تا بد
 آنکه باشد ز عشق غرقه نوز
 شناسی ہی و پر حکمت
 چند روزے تر قب الوار
 دار و اندک تعلقی نمانے
 حائل اورا شناسد و داند
 که بیارش شده بتعلق جان
 صد نشانش بروعیان باشد
 زندگان رامنہ تو میت نام
 کہ برین نام ماصد آثار است

در بیان دعا

<p>بر سخن هاشم نور می تابد کار مردان صبور می است و دعا</p>	<p>چون زبان زنگ صدق مجاید چون شود دل اسپرینج و عنا</p>
<p>عنا بندگی را صبور می است نشان</p>	
<p>کام یابی و دل صفا بکنی بر دل و دین تو بلا آرد به سر کوسه یار سر بازیم خون بریزیم و سخن رو گردیم شهره شد در غم تو فوخی ما دل و جان را همه بتو دادم قدم اندر گزاف نازده ام دیگر از عیش هائیسار و یاد که ترا کار گل است به پیش ما توانی و می مشوغا نسل</p>	<p>از ره صبر گر دعا بکنی عجالت اندر دعا زیان دارو خنک آن دم که با قضا سازیم ره دشوار عشق بنور و ایم دلبر از ره کرم باز آ منکه از هر دو عالم آزادم از تو بسیار لاف نازده ام آنکه در دمی بجان او افتاد خواب را دور کن ز دید خویش هر دمی یاد او بکن از دل</p>
<p>شربت سحر چینی در اصله الله علیه و سلم</p>	
<p>شربت عذب رنجتند بکام</p>	<p>از تو صد نشنه ای امام انام</p>
<p>عنا ای بسا دل که کرده سیراب</p>	
<p>که چو تو نیست هادی دیگر قفل هارا شکست با تو و دو</p>	<p>فضل تو این بس است آسرو کشور دین بنام تو نمک شود</p>

عاهه که توست خواند و آخیل

<p>گر با لطف بنگرند در آن زشت میان صبیح از تو شدند دل سیالان شدند ماه منیر مدح او آید است در قرآن که شدند از تو کامل الانوار جان فشاندند و مرد فرود شدند</p>	<p>این سخن را ثبوت آسان بے زبانان فصیح از تو شدند کور چشمان ز تو شدند بصیر اقتداء تو هر که کرد بجان حق ستود است بندگان بسیار صاحب زو عشق و درود شدند</p>
--	--

بعد ازین حتی المقدور در تعریف صحابه رضی الله عنهم سخن انشاء الله
خواهد تا فضیلت درجات پیغمبر خدا و تاثیر تقلم معلوم شود

<p>در کلیم کهن بسر بردند که مس نشان شد از تو ز عیار آنچه ناید بوسم آن گشتند</p>	<p>هوس سیم و زر ز سر بردند صد هزارند این کسان بی دوچار در تجلی حق بهمان گشتند</p>
---	---

الْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَىٰ ذَٰلِكَ

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى سَيِّدِنَا وَنَبِيِّنَا مُحَمَّدٍ وَآلِ سَيِّدِنَا
وَ نَبِيِّنَا مُحَمَّدٍ كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى سَيِّدِنَا اِبْرَاهِيمَ وَآلِ
سَيِّدِنَا اِبْرَاهِيمَ اِنَّكَ حَمِيدٌ عَجِيبٌ

نعت نبی کریم صلی الله علیه وسلم

<p>گر تابد چو ماه نیست شگفت</p>	<p>گوشه دامن تو هر که گرفت</p>
---------------------------------	--------------------------------

<p>نقد جان زیر پست افشانند چون تو دیگر نمنی و سبب نشان حسن آن عاجز از بیانم کرد قدم صدق را بخلق آموخت که ازان تا به دور شد خوشبو این اثر را کسے کجا دید است مردگان را امید در تن جان عقل و تقویٰ بد اواز تو خدا</p>	<p>خون خود در ره خدا را نذند آن معلم تویی که در دوران شرح خلقتش کجا تو انم کرد عالمی را بنور حق افروخت بود عطری لطیف در دل او مردگان احیات بخشید است گل و گلزار کرد خارستان دورستان جمل و شقوت را</p>
--	--

اللهم صل على سيدنا ونبينا محمد و آل محمد كما صليت
على سيدنا ونبينا ابراهيم و آل سيدنا ونبينا ابراهيم
انك حميد حميد

دیگر لغت پیغمبر خدا صلی الله علیه و سلم

<p>بار او شان گرفت برگردون دید آئین مهر شفقت او نقش زد لا اله الا الله</p>	<p>از پئے شان کشید ریج و سخن حق تقالی چو در رسالت او بر دل مشرکان سینه سیه</p>
--	--

در تعریف صحابه رضی الله عنهم

<p>مهیبط فیض نور خاص شدند</p>	<p>از خود و نفس خود خلاص شدند</p>
-------------------------------	-----------------------------------

<p>که چنان داشتند پیش از آن منقطع از تمام حرص و هوا باطن از غیر یار بگسیخته پاک شد از عیوب گوناگون سر بر از کبر و دل پر از اعجاب فارغ از دین و از خدا آزاد همه تر دامن آن و آلوده چون بیاوردشان از آن گرداب</p>	<p>گر تامل کنی بحالت ایشان بعد از آن چون شدند مرد خدا در خداوند خویش دل بسته دلشان زان رسول پاک روشن بود در جهل و کفر سخت اعراب پشت در پشت پیشه شرک و فساد کج و لان در فساد فرسوده اثر صحبتش بر بین که شتاب</p>
---	---

بمقتضای متبدل شدن آن همه عادات

<p>و از خود و آرزوئی خود مرنند در سر حرص و آرزو نفس تباه خادم معده هائے آگنده پشت پایے برین جهان بزوبند غرقه بحسب نور گردیدند کارشان میل کرد سو بهی همه تابان شدند چون اختر ماه گشتند ز آفتاب ازل نور هائے نافت ز لوج جبین بے توقف خدایش آید یاد</p>	<p>میوه از روضه فنا خوردند نامه از شرک و کفر کرده سیه روز و شب حرص و آزاراننده خیمه بر اوج لامکان بزوبند ساکنان حضور گردیدند تا شدندش بجان زمین و آسمان صحبت پاک او چو کرد اثر ظلمتشان بنور گشت بیل جان منور شد از معارف دین هر که بر روی او نظر بکشد</p>
--	---

بود این مقتضای نور خدا
 چون شد آن نور پاک شامل شان
 دور شد پرده های ظلمانی
 اندران کوسیا اگر مردی
 خاطر شان بجز پنهانی
 از دل شان نشست جز شبان
 سینه شان ز غیر حق پرداخت
 روی شان از تان بحق آورد
 همه با داد بندگی دادند
 دین اسلام را علم گشتند
 مصطفی بود گنج پر گوهر
 ابله چند و روز ره دین
 مصطفی بود آفتاب رشاد
 دل بکیا با خدا بستند
 در رضای خدای بد دیدند
 جان و اموال را فدا کردند
 بدر کامل شدند هم در بدر
 نقش حق زینت نگین کردند
 احمد زان شمع لے بره بردند

که دل شان ر بود از دنیا
 تا وقت از پرده بدر کامل شان
 شد سراسر وجود نورانی
 در بدر کو بگو چرا گروی
 کرد مایل بعشق ربانی
 کرد همه از خالق دل و جان
 از مئے حرف عشق بنجود ساحت
 همه را حله های نور سپرد
 بر حد و وضای استادند
 کامل و راسخ القدم گشتند
 صد در و در خدا بران سرور
 غرق در شرک و مور و تقرب
 دیدنش از خدا باری یاد
 خاطر از غیبه یار بگشتند
 دامن از خود تمام برچیدند
 کردنی با همه ادا کردند
 در جهان یافتند پایه صد
 روی همهت بسوی دین کردند
 در جوار خدا پناه بردند

صد در فیض بر اکشاد فراز

باوشان داد از حقایق راز

حال عرب قبل از بعثت پیغمبر خدا صلی الله علیه و سلم

غافل از روئے آنکه بے ماتم
زد قدم بر حقایق اسرار
شد قوی در قوائے روحانی
نفس خود از میان بیرون کرد

دل نهاده بچیزهای نثرند
هر یکے شد ز فیض بر خوردا
هر یک از وی بفضل ربانی
هر چه کرد از برائے بیچون کرد

نعت پیغمبر خدا صلی الله علیه و سلم

هست رشخ و گرد راں گفتار
بنگر آخر چپان بدل شد رنگ
منظر حق شدند و پشتے دین
زنگ ویرینه راز و دو تمام
بر دل شان سر ابر تو حید
مردگان را اصلای جان و دم
صد خبر از حوادث ایام
نے فرزون شد ز گفت او کاست

الله الله چه رحمت از انوار
باچنان سیرت کج و دل تنگ
در دور و دور از ان رسول امین
از دور و نهائے عاصیان مدام
تفاوت از صحبتش بفضل مجید
گنج اسرار را نشان در داد
داد پیش از وقوع خوب و تمام
همه بروقت ها خود شد راست

ذکر کفار که ایشان را می بخیزه بوده قرآن مجید گفته شد

سالها محنت و عنایا برونند
 محنت و رنج ضائع شد آخر
 باز ناید جای درین دوران
 متجامل ز رتب نبوی
 غضبه بین که خوش بدین کیش اند
 بود وقت ظهور آن جواد
 آن دو خصمی یهود و نصرانی
 بود محتاج ثالث با کبیر
 خواست حق تا شکوک بردارد
 مصطفی را که منصف است این
 تا شهادت بران دهد که سبک است
 حق نماید فرا بنجاص و عوام
 جوش زد عدل و فضل ربانی
 نیز بود این سبب که در دوران
 از عرب تا به هند جمله نام
 در عرب بود بت بعربی نام
 در خیالات پوچ شان این ظن
 عزت و پایه و وقار از دست
 هم در ایران زمین ز جهل و عما

و از سر کفر غصه ما خوردند
 باز ماندند منقعل چون خر
 که حیا شعبه است از ایمان
 تفت ز زمان بر چراغ مصطفوی
 و از خدا هیچ گه نیندیشند
 هم عالم پر از مواد و فساد
 یکدیگر را چون دشمن جانی
 تا شود قاطع خصومت و خیر
 همچنین در نزاع مگذارو
 کرد مرسل بر آن نصرت دین
 بنماید به گمران ره راست
 باطل اندیشش را و هد الزام
 تا بر اسیر رسول سبحانی
 چون خدا گشته بود قدر تبار
 خواستند ز بت حواجج و کما
 در گمان عرب سراسر اصنام
 که همه عزت است زیرین الکن
 خیر و خوبی و کار و بار از دست
 آتش افروخته بجای خدا

سهند هم نام بت عظیم نهاد
 خوشتن راز حق جدا کرده
 غرض این جمله شهر و ملک و دیار
 یک تنه هم نبود در دوران
 همه دور افتاده از ره راست
 غلبه حق بچشم سر بنمود
 اندر انجبا که نیستی با ما
 بخت گز نه تو کشاوی در
 خلق و عالم پرست در دوران
 دلبر افار غم زهر غم و سبند
 آن نگه گردد دلش ز بجران خون
 چون شود کم ز پیش خود دلبر
 پیش زان کست جدا کنند از خلق
 جهد کن آنقدر که غیب بر آید
 جائے تو نیست این شکسته سرا

رازق و خالق و کریم نهاد
 بنده همچوئے خود خدا کرده
 بود زشت او قناده چون مردار
 که کند طاعت جدا ایگان
 همه طوفان لوج را میخو است
 سوسے آن یک خدا در بکشود
 چون تبرسم ز رنج و درد و غما
 جان کنم در غم تو زیروز
 گر یکے من تلف شوم چه زبان
 بے تو دیوانه ام نه دانستند
 چون تو اند شکیب کردن چون
 شرط عشق است جستنش در در
 خود ازین مردمان برو کشد لوق
 در صرم دولت نیابد جا
 اندک اندک بکش ازینجا پا

بیان آن عارف که هر چه آید میجو و مقتید و طوع طعم است

همچو شخصه که بود فرزندش
 فی الملش گر مسر عفر آرنش

قرۃ العین و یار و لبندش
 یا کباب و رغیف بد بندش

یادگر نعمتی کبیر آرند
 مردود تیر بر روان پدر
 لقمه در دست دل برنج و عناب
 میخورد لیک دل در آن نه پرک
 بهر او خوش طعام می آرند
 کم خوری هست آه زهد و عناف
 این طبیعت به بخشش داور
 گر چه او میل سو آن نکند
 نفس را نیست اندران بر سر کار
 خسته از هجر رولے دلدار است
 بهچو مرده شده بفرقت یار
 گر فزون هم خورد از آن چه ضرر
 از پئے یار او فتاده بنجاک
 اکثر او ذکرها دم اللذات
 کم شود شعور نفس او هر آن
 وان همه بارها و اتقائش

یا بخی و نبات و شیر آرند
 عاشقش بود این شکسته جگر
 گریه با میکنند بوقت غذا
 نیستش از طعام خوش چیزی
 چون طعامش بنام می آرند
 گز نباشد چنین طبیعت صفا
 هر که نفس پاک شد از شر
 بعد زانش غذا زبایان نکند
 اینچنین او اگر خورد بسیار
 یا چنین دان که عاشق آراست
 روز و شب در غم وصال نگار
 گر طعامی بیابد از دلبر
 بهچنین کمالان طینت پاک
 گفت پیغمبرے ستوده صفات
 هر که غالب شود بر و غم جان
 موت را یاد دوار در لپوالتش

حال اولیاء اللہ

وازیرون احقر و پریشان حال

از درون وصل حریم جلال

فارغ افتاده از بهیم کم پیش
 کس لبر وقت شان ندر و راه
 فخر شان در وصال یار بود
 ز زنگر دو زحق مزاجم شان
 پاک از لوث نفس دیده دل
 از غم و درد یار گشته کباب
 چون سحر که ز خواب بر خیزند
 پشت پابر سر جهان زده اند
 غرقه بحر وجد از انوار
 ریزه ریزه شد آگینه شان
 دل و جان در رهش بکار آمد
 جان نهادند بر کف از پئے یار
 آنکه کارش شد آسوز و گداز
 همچو من بید لے مرا باید

مست روی نگار جانی خویش
 که نهان اند در قباب آگه
 صدق و صبر و ثبات کار بود
 از و خاک است پیش شان بکسین
 یار کرده بدیدگان منزل
 آتشین دم و لیکه دل چون آب
 سیل از دیدگان فروریزند
 خیمه بر کوه دستان زده اند
 نقش هستی بنیست جلوه یار
 بوسے دلبر و مدز سینه شان
 خانه خالی شد و نگار آمد
 دل بریدند از جهان کیبار
 یار گم کرده را بهاید باز
 کار من با تو بر منی آید

عافرت تو نگند در خونم

کمالان دیده اند دنیا را
 آخرین دم چو جان بلب آید
 طلب عزت و غنا و مراد
 بندگی هست بے مراد شدن

که دران میل دل خطا است خطا
 این خطا نیز بر تو بکشايد
 این خدائے هستی طریق عباد
 برضا و بلیکشا و شدن

بر حد و دوش چو قطب استاوند
 بر دباری و حلم خو کردن
 یک گل از باغ حق شکفت بنویز
 که کند ترک حق برائے جہاد

دل و جان بہر عزتشن دادن
 ہرچہ کردن برائے او کردن
 باش تا بنگری بہا چو روز
 خاک بر روزگار مشرک باد

تعریف صحابہ کرام

دل بیکبارگی بحق دادند
 اختیار مہاجرت ز وطن
 صرف زور و توان خود کردند
 ہچو مے خوار کان خروشیدند
 مے چکد زان مرا بیع و اطلال
 دل پاکان کشیدہ شد سوز

از تذلل بنجاک افتادند
 کردہ از بہر ملت روشن
 بذل اموال و جان خود کردند
 از مئے حروف عشق جو شیدند
 تا کنون نور صدق و صبر کمال
 وہ چہ گل و وہ چہ خوشبویش

علا مشک او فرزنداروان خوشبو

نعت مصطفیٰ صلی اللہ علیہ وسلم

خوئے خوش ہچو پایمین و سمن
 پہلوان خدا شہ لولاک
 پر ز اشکار رحمت و برکت
 پر ز خوشبوئی راستی دل و جان

سیرت راست ہچو سرچمن
 نور ایمان چکان ز دامن پاک
 مصطفیٰ بود و وحی حجت
 سیرت پاک چون گل و ریحان

ذات او جمله درواجر بود
 از ازل بسته به مشیت اوست
 نشود هیچ جنبش و سکون
 تا شوی گوهری بود کمال
 صد هزاران درود بر جانش

همه اندام او معطر بود
 هر چه بینی بدست قدر اوست
 تا نباشد ارادت بچون
 دل و جان پاک کن چو آن لال
 بر همه هست جود و احسانش

عاشق و ادرا چون بجا آریم

تا یگانه شوی چنان که نگار
 پیش رویت همان شود لیا
 بهر اول بریده از کونین
 راحت و انس با خدا گیرد
 نه ببدش نظر بود نه بدم
 که ز ناخن برون ترا دیده
 خواندش سوئے دین بهر حالت
 بسلاسل کشند تا درگه
 اے عجب اینچه لطف و رحمت اوست
 ذره آن دو صد حجاب شود
 که دولت سته باشد از وسوس
 عارف پاک آفتاب جهان
 و آنکه آزاد ماند شاد و برفت

الفت دون او ز دل برد
 هر چه در دل نشیند جز یاد
 صدق عاشق بود چو صد چیز
 عارف آن است که ز خود میرد
 لاؤبالی فتاده از عالم
 آن شراب ریحق نوشیده
 هر که اورستی است ز ضلالت
 گرنیاید مستربان آگه
 کافرش دشمنی کند او دوست
 از وسوس درون خراب شود
 بهترین وقتها همان بشناس
 علم بحر لیت جوی آن عرفان
 طالبش زار و نامراد برفت

(دنیا)

<p>آنکه مستغرق است در یادش روترش کار و بار در خامی قدم خود سنبه براه عدم هرگز اقصی جان فشانی هست قصه بار اکن درازای یار خنک آن عاشقی که داد و دہد آن کسان رکول بو آرند چون بسوز و گداز آید یار در مکانی که تافت آن طلعت در دو عالم مرا عزیز توئی</p>	<p>یاد حق تعالی بگذر دو وقت خرم و شادش بر جبین چین ز حرص ناکامی تا روی از جهان بصدق قدم مورد لطف یار جانی هست جان طلب میکند بیار و بیار در سر یار سر بیاد و دہد کہ بدو جان خویش بسپارند از سم سوز و گداز را نگذار کافرے هست زان مکان رحلت آنچه میخواہم از تو نیز توئی</p>
<p>علا در ہمہ عالم مراد توئی</p>	
<p>ہر چہ خواہی ازین جناب بخو</p>	<p>دست زین دانے مکن کوتاہ</p>
<p>علا تانہ فانی نے شوی از خویش</p>	
<p>تا نیفتد ترا ہمہ پروبال تا ستور تراست قائم سہم اول آنان کہ عشق مے بازند</p>	<p>وصل آن دلستان مینہ خیال نشوی در شہود مولے گم خویش تن را بگردن اندازند</p>
<p>محمد خدای تعالی</p>	
<p>کرمت عیب باہمے پوشد</p>	<p>بہر با بھر لطف تو جوشد</p>

پروہ نیست بر رخ دلدار
 ہر کمر دولت ازل شد یار
 ہر کہ در بند نفس کا فرزند
 قدرِ شہر و سر اس کے داند
 عاشق آئند ز نفسِ خوئیان
 پنجہ آہنی ہے ہمے باید

پروہ از روئے نفسِ خود بردار
 کار او شد پرستش دادار
 او چه داند کہ راہ مولیٰ صیت
 کہ بدستِ خطیر در ماند
 تا بہ نفسِ حدیثِ عشقِ خوئیان
 تا برابر بہ نفسِ شوم آید

احوالِ مراقبہ

متفکر ہے ہمان ہر دم
 کار و شوارہست پیش آیت
 فکر مومن عصائے دیوزن
 فکر مومن رساندش بحال
 فکر مومن رساندش ز خودی
 فکر مومن فرایدش عرفان
 ہر کہ در عشق دوست گام زند
 عشق دلبہر چو پاو کے گردو
 ہر کمر خود بمرحمت خواند
 خود بیا موزوش کہ راہ کجا
 میل دلدار طرفہ اکسیر است

یک زمانے مشو تہی از غم
 خنک آن دم کہ بہ شودین کار
 فکر مومن ز نور پیرہن است
 محو گردو بہ پروہ ہائے بھلال
 کشدش تا سراوق صہدی
 دیدش رنگ تازہ بر ایمان
 و لاش ز بہر طرف ہمی شکند
 خلوت و انجمن یکے گردو
 خود ہمہ گردا و ہفتی شانند
 خود بفرماندش کہ این رہا است
 نظرے نیم ہم جہان گیر است

کرم و لطف را نظار کنم

من حقیرم ز خود چه چاره کنم

بے ره دوست چون شوم خورسند

بے تو ناید حیات خوش ما را
مختصر کن بفضل خود کارم
چیتم یک حقیر پر خلع
عاشقان را عجب بود اطوار
هر که دل بانگوار و رو بکسان
دل و جان پاک گشته از او ناس
پیش مردم غریب در دنیا
بر دل مشرکان حال تبه
هر که آمد به شهر فقر درون
بسید این نشان مردن چیت
آنکه عشقش ز بیخ خود بر کند
شد بدون کبر و عجب حرص تمام
دورتر از ریا و طالب این
لذت نیکوان بچو اے یار
آن شرابے بریز در دل من
تو کرمی و ما گدا هستیم
سپت احسان تو بدون تقیاس

اینچنین دل تو داد و ده ما را
که ضعیف و نحیف و بیمارم
نه دماغه نه قوتی نه دلی
دست در کار و بار دل با یار
اینچنین کس کم از تو دیده جان
بکتن از عاصیان بوضع لباس
وز درون نیمه زد و یکک فنا
نقش زد لا اله الا الله
رخت آنگند ز بیجان بیرون
مروه از نفس خود درین ره کیت
چشم و گوش و زبان او شد بند
سست شد یار و سر و شد اندام
که نهانش کشند زیر زمین
چند روزی است لذت اشرار
که بسوزد از این انامل من
بے سرو پا و بے نوا هستیم
از کدای زبان کنیم پاس

بشکند عهد مالکِ اکرم
خوش شود برین آن عزیز اهل
هر چه خواهد همان کند آن یار
دشمن روشنی و آبادی

جابل از بهر لذت بکدم
کاش داغم که از کدام عمل
مانعش نیست هیچکس در کار
در طبیعت چو بوم افتادی

مناجات

بچو خاکیم بلکه زان کبوتر
تانه از آسمان دست بردار
هیچکس را نصیب زین خوان نیست
در وطن بچو بی وطن شده ام
اے تو اهل تقض و احسان
که نمود است کار ما مثلت

بے تو گشتم از سگان کمتر
کس نیاید نشان این آلاء
تا بوقتیکه فضل رحمان نیست
بے رفیق و جبریده تن شد ام
فضل کن بر من فقیر زمان
کیست مثل تو خود کجا مثلت

نشان و پیام

صبر زیر مجاری اقدار
شستن جرک با نفس تمام
جستن دستان بقلب سلیم
اے خدا ربت سرو پا بچم
دشمن اوست این زود ادا ر

عفت و صدق لہجہ و ایشار
خمیہ کندن ز مرلق دود دام
پاک دل آدن بسوئے کریم
سوئے مطلوب راہ نہایم
ہر کہ او ظالم است و خلق آزار

آنچه دستت تپا و لے کرده
آخر الامر سز بجنس باند
سوئے طرف و گریز خیال
گزمیری و با خداست دولت
هر که گریان بود پئے ز راو
لب خود راست کن یلین سخن

گر نهانش کنی بصد پرده
ز آنکه تخم است و حق برو بایند
آن چنانش بچو که جوئی مال
خواب شیرین بود دوم اجلت
میزند موت خنده بر سر او
کج دهانی ز خویش دور افکن

چهره تابان با نبساط تمام

پنج و یوانگان مران گفتار
سخن خویش را بچش اثری
هر سخن را یکی اثر باشد
خانه محنت است اینخانه
هر که در چشم او حیا نبود
هر که کذاب هست و خلق آزار
در ره او پر از محبت باش
اصل کار است جان فد کردن
هر که جان اغریز داشت دم
گر سپاری بیار نقد حیات
بذل روح است اصل کار و اساس
هر که راجا نقتانی آمد کار

هر سخن را شمار کرده بسیار
تا چه آرد و درود بر دگر سے
و انداین را که با خبر باشد
قدم خود بدار مردانه
گذرش اندرین سرا نبود
دشمن اوست ایزد و اوار
دشمن کذب و فسق و غفلت باش
خوردن تیغ تیز بر گردن
مرد بر شعبه نفاق آن خام
در رمی طے کنی ره سنوآت
معنی آیت احبب الناس
گیر دش دست رحمت و اوار

باصدحجاب است در ره انسان

<p>دیگر آمد همسر و ترزان که بصدار بعین نه بیند کس هست سودا خام فتح حصار لیک باید در آن قلیل درنگ تیرش از فضل حق رسد بهند که در خجبا خاک و خولست سر مطلب یار جز به یکسر نیست بس سخن نکته یا و باید داشت جان فشانان مقربے یار اند خود بنوشاندش شراب ظهور جان خود را بیازد در ره یار به که در کار دستمان بکنی ناگهان مردن شدن ز جهان نیست اینجا گذار بار و گر بهر آن ترک یار چه گزینی چیست فرق شب تنور و سوز شد شکارے پتنگ خون آشام خوشتن آمد غرور اے یار</p>	<p>سر هر خدمت است دادن جان در دمی بیند آن شهیدالش تا نیانی میان خون کیبار میشود لعل سسرخ پاره سنگ جان خود هر که می نهد بر کف اندر آنجا همان است تا جوئے عاشقے را هزار دفتر نیست آنکه سروا و بعد از آن چه گذشت جان فشانان مرا تبه وارند جانفشانرا خدا کند هم نوز گر بخوابی نوازش دلدار چون بروئے دواع جان بکنی زندگی چیست زیتن چو سگان جز بزرگش مدار کار و گر چند روز است هر چه می بینی شب چو بگذشت روز کرد ظهور سال دیگر کرا خیر که کدام آن دم کوی نیست دور یار</p>
---	--

تن چه فریب کنی که این تن ما
 چون شود خاک این سر و سینه
 همچو خاک از همه فرو تر باش
 چون زنی کوس کوچ زین اقطا
 گرتابی سر طلب از راه
 تمانه صبر تو آشکار شود
 همه چیزے بدست قدرت اوست
 هر عینے را که در تو گیرد راه
 شرط عشق است جستجوے قوی
 عاشقانرا جفا کشی است شعار
 تمانه عشقت بسوزدت یکبار
 عشق را عقل دیگر است استاد
 آتشے هست عشق و دل چون خس
 مرد کار افتاده میدراند
 صدق عشقت ز خویش بر دارد
 نام ابدال زان شد ابدال
 کمترین خاصیت بعشق نگار
 مست رویے نگار خود گروی

خاک خواهد شدن برون ما
 چه کند کس تکبر و کینه
 خاکساری گزین و حق باش
 باز نانی درین بلاد و دیار
 ره کشانید بر دولت ناگاه
 که نصیب تو لطف یار شود
 صبر مفتاح گنج رحمت اوست
 میکشاید بوقت خود ناگاه
 سوزش صدق و صبر و گرم روی
 با تنعم ترا بعشق چه کار
 که دیندت دران حریم گزار
 نیست این کار عقل مادر زاد
 عشق را پا و سرنیا بد کس
 که ره عشق آتش افشانند
 و از صفات خودت برون آرد
 که مبدل شده صفات خصال
 این بود کز خودت برد یکبار
 فارغ از روزگار خود گروی

لغت مصطفی صلی الله علیه و سلم

بود افزون تر از همه بکرم
 در سخن و خلوص لاثانی
 بود در یائے رحمت داد
 هست صدق و عفا حله دین
 چون بسود آن قدم بسا خاک
 هر زمانے تبار و قربات
 هر که شاکسته محبت اوست
 هر صباغ بخیز صاف درون
 منبسط وجه با برادرین
 هست اسلام دین روشن و صفا
 پیشه گیر اے عزیز صبر سکون
 در خموشی صلح است مدام
 در حق را بگیر همچو گدا
 استقامت بورز در ره دین

سر بسیرین چون ریاض ارم
 محو اندر رضائے سبحانی
 کس ندیدش بجو و فتن کنار
 هم شکیبائی و رضا و یقین
 پاک شد خاک از خس و خاشاک
 و از سر جهد با بکن طاعات
 از ازل در کند رحمت اوست
 دور تر از شر و نفس خون
 نه بکس رنجسته نه حقد و کین
 پاک از شرک و شک و لاف و کزاف
 تا به بینی عنایت بیچون
 و در ضرورت بود اوست کلام
 مگر آید ز رحم و لطف ندا
 در وفا شو چو قلعه روین

عادل خود را بکش ازین دنیا

در تعریف اصحاب بیت نبی صلی الله علیه و سلم

سخت محکم چو قلعه روین
 هر چه شرط وفاست آن کردند

جمله ثابت قدم شدند بدین
 تا بحدی که بذل جان کردند

در بیان افضال آبی

<p> حظ او فرود پتر ادر دین با ده نوشاندت بسا غر خویش برگزیند بلطف وجود و عطاء عمل بنده بر همه باید صاحب بد بود برتر از مار نشود ملکه دل آن حسنا ورنه ناگه فتد بکار خلل چه بطیب منازل چه بدشت برو و دست در رکابش زن جان و دل کن همه قدر رضاش گشت بران دین حق ساطع اغلبش سجد آن شبه اکرم تا شمر نوشتش کجا برسد لیک چون پرو پوشدش ستار سیلها دار و از بدی همراه پرده پوششش شود بر حجت خورشید </p>	<p> چو بدانند ترا صبور و امین گیردت دست مجادید بر خویش سازگاری کند ترا همه جا هر چه پولاکریم منبر باید دور باش از مصائب بکار تا تابا شد دوام بر خیرات ملکه راسخ است شرط عمل چون بخواهی از نیجهان بگذشت هر کرا یافتی دل روشن خاکپایه بوس و خادم باش آخر از زمین حجت ساطع هر کراستغفرت در هر دم تانه خود رجعت خدا برسد کس ازین ورطه که رسد بکجا هر دم با که بگذرد ناگاه دل کس را چو به کند زین ریشتر </p>
---	--

علا ورنه زین سیلها کجا برسیم

مناجات

<p>جان خود را تمام کردم کار آنچه بنیم کسے کجا ویداست هر چه زاید ز من بدی زاید من بدوزخ قتاده ام ز گناه که خود از دست خویش شد مسموم دل من شد هوا مثل حباب اے کریم از کرم بخش نوید یا س شد رو من از هر سویم اے تو اهل تقضل و حسان بوزان از کرم نسیم مراد اے خطا پوش بنده گان جہین</p>	<p>ز هر قتال خورده ام بسیار خورده من کنون بخوشید است خیر یک بوز من نمی آید گر نباشد عنایتت اے شاه چه سخن را انداز کسے آن شوم کشتی من اوقتا دور گرداب شدم از کار و بار خود نومید بے تو مردود هر در و کویم از غموم لفضل خود بر مان پشت خم شد از غم که فتاد اے خداوند آسمان و زمین</p>
---	---

ع سرب بنده خطا کارم

<p>کردی از محض لطف موجودم در لطیف و نوال بکشادی چون سپاس کرم بجا آورم قطره شد بصورت آدم بود لطف تو هر زمان یارم</p>	<p>قطره زار در جسم بودم صورت آدمی مراد آدمی از تو شد زنده هر رگ و تارم چون درخشید لطف تو بر جسم اندران جائے مظلم و تارم</p>
---	---

چون نبرادم بلطفت آدا دار
 مهر خود را بمساکم دادی
 قدرت خویش تن چه بود مرا
 دادی از لطفهای ز گنیم
 پرده لایم همه پوشیدی
 چون بخشیده مرا بسیار
 یک نظر کن ز لطف وجود کرم
 دور کن از کرم زره خلیفم
 هم کنونم چون لطف افتاده
 بنواز از کرم و گدازم
 صورت آدمی بر بخش ز وجود
 بعد ز انم برون فلک ز کرم
 بعد ز انم بر حمت او فر
 تا بنوشم ز شیر پستانش
 مهر و هر کس از رسول تو کست
 جوی شیر بدایت است دلش
 مادرے مهر و چو او نبود
 خود بخواندی و رارون و هم

هم دران دم شدی تو ناصر بار
 خود نهان در تالطف استادی
 پروردیدی بلطف وجود مرا
 صد غذایانے نرم و شیر نیم
 اے پناه تو ز آنچه دیدی
 هم کنونم به بخش اے ستار
 تا بیایم زمانی از هم چشم
 اے فدائے ره تو جان و دم
 از بدی بر لعفن آ ماده
 یک نظر کن بجمالت زارم
 اے که الطاف است نامحدود
 از مصیوق مشیمه طبعم
 بسیارم بهر سرور مادر
 فیض یایم ز بحر فضالتش
 بکنارش همیشه باید زلیت
 شد مخمرب شیر آب و گلش
 کس عدلیش بخلق و خون بود
 منظر لطف وجود و فضل کریم

فضل باری تعالی بر محمد مصطفی صلوات

خود بلطف و کرم گرفتار است
 جان فشان در همه موطن خیر
 مصطفیٰ ناری رسول خدا است
 هر چه آورد از خدا آورد
 شد بایت همه درین محصور
 آنچه درو ثواب آخرت است
 قدم اندر متابعت نه چست
 هر که بر وفق حکم مشغول است
 وانکه کارے کند مبرضی خوشتر
 فرد واجب نمے شود ز بهار
 فرد حکم را بود پادشاهش
 همچنین هر که شد مطیع کتاب
 مددے کن که از گداز درون
 مے نمایند در سخت آسان
 تا پس از او فتاوت در بند
 گرم از اولین قدم همه یار
 هر که خنجر خورد برائے خدا
 تازه یا بد حیات از دواوار
 بے تو هر چیز هست بت در راه

خنجر خویش بر میانش بست
 مکن از یار التفات بغیر
 بخدا هست راه او ره راست
 قدم خود بدون ز حکم نبه
 که ز آورده اش بجوی نوز
 همه مشروط با متابعت است
 تا پذیرند هر چه کرده است
 بر سر فرد هست و مقبول است
 گوین کار است یا کم و بیش
 گر چه میرود در آن باخر کار
 ورنه لغواست و بازی و بازش
 یابد از کردگار فرد و ثواب
 کارم از پرده او قفا و برون
 بعد زمان راه می شود پیمان
 چاره ات را چنانچه هست کنند
 بر تو ریزند رو و ہی لغو
 بر پداز مضائق و وسرا
 پوشدش ظل رحمت غفار
 هر یک نیست زین بتان آگاه

واز کدورات اینجهان بر هم
 نفس را پروریم دره نرویم
 چه توانیم کردنش چاره
 صد قدم باز پس فتنه ناگاه
 زیر نفس حریص مقهوریم
 بنده نفس خویش چو ستوریم
 در خور و خواب وقت بگذاریم

آن کرم کن که زین بتان بر هم
 روز و شب جز ره تبه نرویم
 ما سیران نفس اسماح
 یک قدم گر نهیم پیش براه
 راست این است که ز رست نرویم
 تو کریم و ما پیر از جوریم
 شکر نعمت بجای آریم

علاهی منعم با بنده حقیرم و زار

گریه از رحم تو شو خنده
 و از کرم بشنوا این دعای مرا
 دوخت پاره پاره ام سرا
 که نه بر وفق مرضیت کردم
 من سرا سر حقیر و بی هنرم
 زین سبب در منزل افتادم
 چون منی را با وج عز نشانند
 بودم مرده از زمان دراز
 بعد ازین هم بهشت زیستم
 میتوان گفت سخت نادان اند

تو کریمی و من ترا بنده
 دور گردان ز من بلائی مرا
 ای خداوند چاره ام سرا
 زان همه کاره بصدوردم
 بادشاه منی و چاره گرم
 کریمکی ام نه آدمی زادم
 لطف تو از دستیم بر من ماند
 گر نبودی عنایت و مساز
 زیستم با رخ تو تا این دم
 آن کسان که بی تو شادانند

علاهی منعم با بنده حقیرم و زار

هر چه دانی درون من آتشاه
بخداوندیت که پرده بپوش
یک جوان در درون من بگذار

از کدورات نفس و حال تباه
بر مانم ز مهر رعوت و جوش
که ازان خاطر شود بزار

حالت پیغمبر خدا صلی الله علیه و سلم

سنگر آخر که در غزا و جهاد
چون ظفر یافت بر همه شاهان
دین اسلام بعد ضعف و کمال
زود تر بر سر تمام جهان
چون تباران را ذلیل کرد و خوا
چون اثر کرد نوز او چه قمر
چون جهان را بدین حق آراست
لطف حق بود روی تا باالش

کرد کارش چگونه نصرت داد
چون در خشید و دینش از ادیان
چون قوی زورش شد با سر حال
چون فرات یافت همچو برق بکان
چون زد آتش سجانة تکلفتار
چون بر افکند شرک ایکسر
چون بر آورد شان ز سرتار آ
صد صلوة و سلام بر جانش

۲ مصطفی را بوصف اول شناخت

نعت رسول خدا صلی الله علیه و سلم
که در روایح صفة فرموده است

آنقدر شیر علم نوشیده
علم بکتاب بخواند و خط بنوشت

که ز ناخن برود ترا دیده
تادارش از ازل علم سرت

<p>بر جانش صداصلوة و درود پامبیدان جنگ جهان برکف خون خود سختند بهر نگار نئے بناموس و تنگ پیجا بود ابتقار رضائے حق کردند رفته رفت رسید نوبت ما کوس رحلت نه نیم و هم برویم دل نه بندی درین سپنج سحر خار را خود چه پایه است و محل</p>	<p>ایزدش در همه علوم افزود همه بودند سابقان شرف سر خود باختند از لے یار جنگ شان لے بر آ و نیا بود همه جنگ از بر لے حق کردند عشق دلبر چه بود شمت ما چون پراز جام عشق او بشویم رفتنی هست این مقام فنا گل فروریزد از خزان اجل</p>
--	--

مناجات

<p>هر چه گویند زان بترستم نه دو چشمم موافق فرمان ز سر میخست است در جامم پیچ غیرت نیابد آن بدخت هر چه مرصتی او بهمان اولی است من پذیرم اگر کس آید باز شاهان بدرگت بزین رحمت تو گرفت عالم را</p>	<p>بے تو پراز مناد و شرمستم نه ز باغم بوفیق حکم روان تیرگی مائے نفس خود کاظم آنکه از کوچہ تو بند درخت همه عزت بدرگه مولی است تو کریمی و شاه بنده نواز تاج بخشی به بندگان مہین فضل تو بهره است هر دم را</p>
---	---

میکشائی در نوال برو
 ماجرا در نوردی از لطافت
 تنگ آنکس که رفت بر فرمان
 حظ توقع در کفش بدینند
 که ز نفس حرون فروماندیم

هر که عذر آورد بدر که تو
 هر که آمد پس از نهر اخلان
 هست منشور فضل تو قرآن
 زود ترش شود در بند
 قدم اندر هوا خود را ندیم

۶۱ نوامبر ۱۸۸۸ء مناجات اوتدی

حال بگذره نیست بر تو نهان
 دل او از تمام خلق گسست
 نتواند کسے توبه بر سید
 دولت لازوال هست نگاه
 اے عتاب توبه نه لطف دگر
 بدو بال محبت مولیٰ

هست علت محیط عالمیان
 هر که از بوسے عشق تو شد مست
 تا سخوانی تو خود بلطف فرید
 از نگاهت گدائے گرد و شاه
 لطف سر با بنده اخقر
 مے پر و مقبل تو از دنیا

لغت پیمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم

نرسد کس بمنزل مقصود
 مے منساید طریق مولیٰ را
 ناگهان او فتاد در تنگ چاه
 همه انوار شعیبہ نوزش

تا نباشد مطیع آن مسعود
 آن چراغ بند است در نیارا
 هر که زو سر کشید شد گمراه
 آن کلیمے که عرش شد طوریا

<p>که بعد فتنق در گرو هستی چشمه آفتاب را چه گناه سنگ را چسبیت قدر ابر بسیار صدر و دود خدا بجانش باد</p>	<p>تو ازین چشم خود ازو هستی چشم شپش اگر نه بنند راه در بهاران بپرس از اشجار جان ما را از بند چهل کشاد</p>
<p>علا یارب از ما بدو سلام رسان</p>	
<p>که بگفتیم پیش زین صد بار سنگ با کست بر سر او کوفت که ر باید ز راه تو گرفت ره نماید بسیار گاه کریم</p>	<p>من سمانم و این سمان گفتار این شمع خانی تو پاک بروت نعمت بیکران بود درو آشنائی دید بسیار قدیم</p>
<p>علا بارها از زمین برویدیم</p>	
<p>آب در دیدگان بگردانند</p>	<p>یاد لبر جو چالت من دید</p>
<p>بیان نفس</p>	
<p>سو خود در فنا خود بینی زین حیاتی بلاک اولی تر لطف غیبش در کنار گرفت بر قفاسه ورق و حرف</p>	<p>گرد همت بصیرت دینی از چنین جسم خاک اولی تر هر کرا دل بحق قرار گرفت در جوابش فقیر نیک شست</p>
<p>حال قیامت</p>	

کا ملان از پئے چنن روز کے
 سہمہ شب چون مبارزان نبرد
 در نشسته بگوشہ صحرا
 روئے خدمت ہو کے آرد
 غم ایمان بدار نے غم جان
 ایکہ برما شک تو صدگون است
 گر رفیق تو او منتد گناہ
 پند فرما برفق و رحمت سوز
 از پئے او دعای اوزاری کن
 تا بصدق تو ایزد و اوار
 زینکہ رشد و ہدایت و ایمان
 کس نیاید درین غبستہ حرم
 راہ دانش عزیز دار دوست
 دل و انا است سہمہ رخے
 سہمہ غفلت است طول اہل
 روش خویش را نگاہ کن
 بر دباری کمال انسانی است
 ہر کہ گفتار ہا کند بسیار
 دیدہ صد گناہ و پوشیدی

مے گذارند در تپ و سوز کے
 ایستادہ بہ ہول و خشیت و درد
 بہتر است از صاحب جہلاء
 کہ توقع بہ نعمتت وارد
 ترک جان کن اگر بر بی ایمان
 مے ندانی کہ حلال با چون است
 روئے خود را ترش کن ناگاہ
 یا رناید بکار جز زین روز
 روئے خود در جناب بری کن
 بر ہا ندورا از آن آزار
 بہت امرے ز جانب رحمان
 تانہ اورا کشند خود بکرم
 وصف ہر کس بقدر دانش است
 راز نادان عیان شود بکرم
 روکول تا فتن زیاد اجل
 از پس و پیش خوف جاہ کن
 زودرنجی نشان نادانی است
 لغزش اندر سخن فست ز ناچار
 اے پناہت در آنچه میدیدی

<p>بے تو کے با نظام افتد کار تا کرا یار خواهد و خواند پوست خشک استخوانی چند دور از زمی کبر و سخت باش</p>		<p>گر چه از خود کنیم جہد ہزار ہر کسے سوئے او فرس راند دل منور تن نحیف و نژند داما در لباس غربت باش</p>
<p>تا چه پسندد گرم کردگار ہر طرفی در نظر خود بدار</p>		<p>جہد کن دوست بزن ہر کنار چون طرف آمدش نیست خاص</p>
<p>زندہ دل شو کہ زندگی نیست سوز و آندل کہ نیستش سوزی آنکہ از عشق گیرش درو</p>		<p>زندہ تن جملہ قسم حیوان است سوز عشق است دانش افزوی عاشق صادق ہست آن مرد</p>

حال عوام بدعتی

<p>مترسم بر سہم ہائے ہنود دامن آلودہ از دو صد بدعت سر کشیدہ بکبر و ناز و غرور کندش از رہ رسول آگاہ بازداری ز منہج آبار</p>		<p>بے خبر از شریعت معبود نے حیا و نہ شرم نے خشیت با چنین روزگار و فسق و فجور گر کسے باز داردش این راہ بانگ برو زند کہ وہ چه مرا</p>
--	--	---

بیان اصحاب پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم

<p>برز وہ کس سوز قبہ غیرت</p>		<p>ہمہ مایع حضرت عنبت</p>
-------------------------------	--	---------------------------

<p>مرد رزم و مہار میدان عامل کار گاہ جلوہ دین تاشوی جان من ہم از پکان رو بچو نیکوئے ز نیک فلان مومن آنکس شود کہ آن بشکست</p>	<p>از پئے حق نہادہ بر کف جان ہر کیے آفتاب صدق یقین مہر پکان بجان خود نشان داسن تیرہ باطنان بر مان مادر این تہان بہ نفس است</p>
<h3>در بیان نفس</h3>	
<p>لیک مرد گزیدہ را نگزد بے سخن شد عیان کہ چیست مراد</p>	<p>در ہمہ مردمان است این سبک خواجہ چون بزم نمود و کار داد</p>
<h3>در متابعت</h3>	
<p>تا نیفتی بگم سہی و بلا از کرم دان اگر تبرساند</p>	<p>در پس دایمش برو مولا آنکہ خوشش ز خوف برانند</p>
<h3>در علامت اولیا و اہل اللہ</h3>	
<p>بوسے دلبر و دوز سینہ نشان استخوان رست و خون رست پوست در خیالت فسانہ آو سنون گر نہ آگندہ گوش و کر باشد</p>	<p>پُر شد از عشق آہ بگینہ نشان گر شگامی چنین خدا چہ دروست روز محشر کہ دل شود ز خون راستی را بدل اثر باشد</p>

<p>چه مقام ملال و آشفتن هم خدا نفس بر خلافت بود خبر بهی نیست اینکه هست الماس خوشتن سیم و غله اندوزند خوشتن را کن بجهل آماج معدده خالی گلو زند آروغ که بود سخت و کوش و آهن جان آسیاے تہی چه گردانی آہن سرد راستے کو بند باز بین سوئے آن کہ بازودا</p>	<p>خوش شود ابدل ز حق گفتن گر بہ سیکل چو کوه قاف بود ہرزہ گونی کن بفق قیاس ترک دنیا بدم آموزند دین دگرست دین دگر شب و اج جان تار یک و گفتگو بفرغ باید آن شاطرے دین سیدان چون جوئی نیست ذوق ربانی خاک و خاشاک دل نمی بردند چند باز روزنی بشکر و سناد</p>
--	--

یعنی دینداری
شے دیگر دین
شب تار دیگر
است

ندیب الہی ہنود

<p>بر سر مشت خاک این بلغات در بیشک است و عنبر آگندہ من چہان در دولت بریزم ندیب بہت طرفہ بو قلمون</p>	<p>با خداوند پاک بغض و شقاق اے غنی بندہ عاقبت بندہ تا نگردد خدا نصیر و معین ندیب ہنودان ابلہ و دون</p>
--	--

علا خود فرزند و خود شہ و ریزند

<p>ہمہ جاہت ذات پر بیشتر پسر حیرت و کوشش آمد</p>	<p>گاہ گویند بیچ نیست بشر گاہ گویند خلق چون شدید</p>
--	--

گاه گویند این سخن بجا است
گر بهر جا است صورت داد
هم چون دشمنان خود بودند

گر بشیر نیست کاربرد ز کجا است
چون توان گفت کان بهر اوتار
راون و رام هر دو معبودند

گاه گویند چون زمین ز فساد

گاه گویند چو دمی باید
گاه گویند هر چه نیک بد است
گاه گویند این گمان خطاست
گاه گویند که شاستر ز خدا است
گاه گویند کار راست شر
گاه گویند که کار چیر نیست
گاه آتش پرستد و گاه آب
کار نیکو است اصل آئینه
نگر این قوم غول و هرزه در آ
که شود رام را رهن در بهی
گاه گوید که جمله خالق یک است
گاه گوید وونی ضربه راقده
گاه گوید که کوشش باید
گاه گوید که سعی و سنج چه سود

طاعت و بندگی چه کار آید
همه از حکم و خواهش احد است
هر چه بر باست جمله از بر با است
بیچ دینے جز این نباشد است
چه مسلمان چه بنده و چه دگر
خود بخود مرد هر کس چیر نیست
گاه بندد و دوست پیش و اب
مکت هر کس شود بهر دینے
چون محط شدش تفسیر رائے
گاه گویند که رام نیز تونی
هر که دار و دونی اسیر شک است
راون و رام چون یکے بشود
تماز بسته راز بکشاید
هر چه آن بودنی است خواهد بود

رهبانیت

یا را گیر و دیگران بگذار
 هر که این خانه پیر خویش گزید
 عشق چون جائے خود بجان نکند
 کرده بودند سخت بر خود کار
 از ریاضات ریش خسته شدند
 حق ازین کیش آن عمار برداشت
 رسم رهبانیت درین دین نیست
 کار موقوف فضل و اوار است

یک دل است و بس است یک دلدل
 عاقبت رفت و پشت دست گزید
 این نشانش که بے نشان نکند
 تا شدند از صعوبت زار و نزار
 چون کمان جائے در شکسته شدند
 وان شد اند هم ز ما برداشت
 که چنین کار کار خجین نیست
 این تشدونه لازم کار است

بیان توحید و رد شرک

دل جهان بهر دین شمار مرا است
 دولت دین بتن گدازی نیست
 اجنبی گرفته میسر و رنج
 هست ما را سیکه خدائے یگان
 گر مسلمان پرستدش ده روز
 در بسته کشایدش ناگاه
 انس و شوق و سرور دل یابد
 خود کجا میدهند تو نقش
 اے که عمرت به سنگ و رساید

بار این کار کار و بار مرا است
 جز با فضل بے نیازی نیست
 نتواند رسید تا آن گنج
 که کند مشکلات ما آسان
 از سر صدق و جان فشانی سوز
 گرد و از راز عاشقی آگاه
 روی بخت ز غیر حق تا بد
 که کشاید دو چشم تحقیقش
 بیعت از سنگ مرگ یاد آید

<p>دل بدلدار بند و ویا پوش چون قناعت متاع مفت سنی سنگ افتد برین قیاس و نگاه که چه مشکل قنات و انسان را بچو سنگ مثانه دشمن جان گر یک شرکت اندر اندر خرد عقل و رائے تو پست شد ناچار فکر و فهم تو حبه گشت گون کفر گوئی صواب پنداری</p>	<p>۱۱ ۱۲ ۱۳ ۱۴ ۱۵ ۱۶ ۱۷ ۱۸ ۱۹ ۲۰ ۲۱ ۲۲ ۲۳ ۲۴ ۲۵ ۲۶ ۲۷ ۲۸ ۲۹ ۳۰ ۳۱ ۳۲ ۳۳ ۳۴ ۳۵ ۳۶ ۳۷ ۳۸ ۳۹ ۴۰ ۴۱ ۴۲ ۴۳ ۴۴ ۴۵ ۴۶ ۴۷ ۴۸ ۴۹ ۵۰ ۵۱ ۵۲ ۵۳ ۵۴ ۵۵ ۵۶ ۵۷ ۵۸ ۵۹ ۶۰ ۶۱ ۶۲ ۶۳ ۶۴ ۶۵ ۶۶ ۶۷ ۶۸ ۶۹ ۷۰ ۷۱ ۷۲ ۷۳ ۷۴ ۷۵ ۷۶ ۷۷ ۷۸ ۷۹ ۸۰ ۸۱ ۸۲ ۸۳ ۸۴ ۸۵ ۸۶ ۸۷ ۸۸ ۸۹ ۹۰ ۹۱ ۹۲ ۹۳ ۹۴ ۹۵ ۹۶ ۹۷ ۹۸ ۹۹ ۱۰۰</p>	<p>نیست حاجت گلیم کهنه بدوش نیست اندر سرانے بیج غنی سنگ بیجان زده است بر توره آگے چیت سنگ بیجان را سنگے ہست این بت آبادان اعتقاد حصول ہوشت برو چون برستی دلت گرفت قرار چون خدایت ندا و نور و رون شکر و رزی عباد انگاری</p>
---	--	--

گر ہم اکنون نداند او داند

<p>دولت سوئے باغبان بکشد بار آرزوہ را چسان یا بد لعنت آنت کو ز رحمان است میکند وصف یار و توحید</p>	<p>گر ترا جسم آن یگان بکشد مانہ کس سر ز جان و سر تا بد لعنت خلق سہل و آسانست خود دے را کہ بوئے عشق رید</p>
---	---

نذرت گور پرستی

<p>کار مردان بکن گرت خرد است بہ یقین دان کہ بندہ است و سید چند زین گونه کور و کرماند</p>	<p>گور مردان با بلہی میپرست ہر کہ چرخ فلک برو گروید چند زان شاہ بچہر ماندن</p>
--	--

گیر راه کسے کہ آنکے ہے بہت
گفتن آسان بود از ان چہ عجیب
راہ رو گفتگوئے راہ بکن
نام زرگر بیادیت بزبان
دل مکروه ز جرک دنیا صاف

برہ آن مرو کہ بے را ہے بہت
آنکہ کردار و روش بطلب
چون گدا قصہ ماے شاہ بکن
زرنیا بدست آنادان
بزبان از رہ خدا صلا ف

مذمت شرک

چہ تبرز آنکہ عاشق رخ دوست
مذیب عاشقان بود تو حمید
ویدہ آخر برائے آن باشد
کار مردان علاج آزاری
بیدایت چہ بے دیانت دین
شرک رسمیت سخت زشت پلید
گر شریکش بود ز خلق و گر
آنکہ از خاک زاد و گرد خاک
چیت آہندہ بیان فقیر
ہست ما را یکے کہ ہر دو بہان
گر بخوابد کند دو صد عالم
قدسیان پیش او سجد کنان

دیگرے را نشان بد کہ چو اوست
شرک در زد کسیکہ بہت پلید
کہ رہ راستی عیان باشد
زیر کی از پئے ہمین کاری
کہ گرفتند شرک را آئین
کس بشرک آوری بحق ز سید
گردو این جملہ خلق زیر و زبر
چون توان گفتش ہمین پاک
چون خداوند ماقوی و نذیر
در کف حکم اوست در ہر آن
ور بخوابد فرستدش بعدم
چرخ گردون ز خوف اولز ان

یاد مے آید از درستی کار
جز غم نان غمے نمے دارو
ہر کہ ز او است زار و گران زار
نتوان شد ز بیچ حرف آگاہ

این شراب کباب روئے نگار
ہر کہ از فاقہ ماتے دارو
خالق خلق بہت خرم و شاد
مانہ ریزند بر سپید سیاہ

عشق الہی

بہشت جنت چو بوسہ بر لب یار
چشم بدو در اینچہ ناز و ادا
کہ از ان بہزار بار بود
بیکالیف ہجر خود جان سوز
عمر خود ہم بتو گزاشتمے
تا فروت شود حیات بقا
دو و خیرت ز تربت مجنون
ظاہر و باطن و درونم شوست
ہست و آن ہم مسافر و سوز
جان فدائش اگر چہ جان سوست
ہر دم اندر فغان و فریاد است

نماید چشم عاشق زار
چون نہ بینی چشم نیک مرا
از مہم او بسوئے یار بود
تو لب کمر ہلاک من شب روز
من اگر اختیاریار داشتمے
وادمے عمر خود ترا برضا
گر بگویم ز شعلہ لائے درون
عشق روئے نگار خودم سوخت
دل برفت است جان پریم و سوز
یار و لبر کہ روئے خود افروخت
دل کہ جو بانی دانش و ادا است

نصیحت

از برائے دور و زہ حصر و ہوا
 از سر صدق دم بذر بر آرد
 ناکہ دل باختیم در رہ دوست
 آنکہ با یار بہت پیوندش
 ہر کہ در شہوتے فرو افتاد
 ناپید اندر قیاس و ہنم کسے
 اینچنین روح آدمی زاوہ
 صحبت خوب است خوب آثار
 ہر کہ در خلوتے بہ یار نشست
 چہ بگویم کہ شرح سوز و گداز
 گرم کم شو مرا خراب کن
 جان فشانم چو دستمان بنم
 کس ہنس اندر دوست مرگ آواز
 دلبر را بھر روسے تو نتوان
 ہر کہ دل فارغ از نگار کند
 چون منی را چہ جائے اینکہ قدم
 روز و شب گریہ پاکتم آواز
 چیت بے یار جان تن کہ نشو
 خلق گویند یار خون ریز و

پس پشت افگند کتاب خدا
 خواہ در گوشہ خواہ در بازار
 ہر چہ در ملک باست دولت اوست
 ظلمت سالہا برو پندش
 دیگرش نام حق نیساید یاد
 کہ شود کار پیل از گسے
 یوسفے بہت در چہ افتاد
 اے خنک زشت رو کہ خوش یار
 در خود را بروئے خلق بہ بست
 نتوانم بروز کار در از
 تو مہیے کار آفتاب کن
 حیث باشد کہ رایگان بنم
 ہر کہ بینی برائے مرون زاد
 با تو پیوستہ است رشتہ جان
 عیش را بر غم اختیار کند
 زند اندر طریق درد و الم
 گر تو از گریہ ام بیائی باز
 آتش اندر دلے بزن کہ زشت
 گو بگویند زین چہ بر خیز و

گر و برپند و برپند بندم
 گر و ہی غم نہ ہر غمے برعم
 روز آئینہ کے توان پوشید
 رو و ہر دولت انرخی و دلار

سخن غیر دوست نہ پسندم
 ایکہ گفتی ترا غمے بد ہم
 عشق با قتل یار است کلید
 بخت گر و چو باز گر و دیار

فرخ در صحبت و نشان

دولت سوزے نشان بخشد
 درختین قدم زاپارفتے
 بازماندہ بدشت برزدوان
 آسچہ زویا فتم نیافتمے
 خاک شو پیش زمان کہ گروی خاک

گر ترا ہم آن یگان بکشد
 زین جماعت اگر جدا رفتے
 وائے آن دور ماندہ زین بن
 گر درین را بشتما فتمے
 ہست نرمی سرشمال پاک

وصف اصحاب محمد صلی اللہ علیہ وسلم

مید ہر زمان مابج و اطلال
 مردگان را چرا کشی در بر
 از در و بام تو بسیار دوز
 برکابت ووند سلطانان
 کہ ندار و جهان بدور ہے
 کہ ابو بکرینہ داشت و عثمان

تا کنون بوی عشق آن مشال
 زندہ جاودان ترا بر سر
 گر کنی ہندگی بصدق و جھنود
 بشوندت ہمیشہ سخنانان
 ہست این قوم پاک را جا ہے
 در دل نشان بتافت آن یگان

۴۰ دلائل آن بر تفسیر و بی دولت مگر تیرہ ست از تیرہین صحبت

پاک و ہم خرقہ حسین و حسن
لے ز مدح کسے خبر نہ ز دم

اندرون کا منور و روشن
اوقت ادہ بلجہ اعظم

آمد مجتد و برہم صدی

آنکہ آن یار را ہے شاید
تا سر خود نہیم در پائش
خوچہ چیز آچہ جائے تو گیرد
کہ ندارد بر تو منزرتے

بر سر ہر صدی برون آید
کیست آن کس کجاست ایڑ
جز تو دل پہنچ نقش نپذیرد
منزلت دارد آن نکو صفتے

در بیان تقویٰ الہی

کس بجائے زور خود ز سید
گر بمیرد زور و نیست شکفت
کار و بارش ہمہ بگرد زیب
تا دہنت جزا بغیر حساب
ہم ملائک شوند با تو خزین
با تو شادی کنندارض و سما
کہ پوشید چون زنان جامہ
دیورا نصرت آید از رویش
ز آنکہ در خلوت است صقل دل

ہست عزت ز طرفت مجید
آنکہ درو مجتہش بگرفت
آنکہ تقویٰ گزید و صبر و شکیب
صبر و زلے عزت زور ہر باب
غم و حزن تو گر بود پے دین
زان پست چون ظفر رسد خدا
ہمچو آن امر سے سیاہ نامہ
ریش چون آیدش بدان خویش
دوست خلوت است ہر عاقل

که خدا هست یارِ هر بے یار
 غفلت افتد در آسمان ز آه
 عاقل این نکست به اثر یابد
 ماند شرکے از و تبر بدرون
 که رود جز تفضل رحمان
 دشمن است وز دشمنان تیرا

بکیسا ترا مدان تو بکیس و نزار
 گر ضعیف بنالد از ذوجاه
 در حریف تو خوئے تو مابد
 توبه کردیم باز شرک برون
 شرک باطن نه اینچنین آسان
 این سگ نفس از سنگان تیرا

در مذمت حرص

سوزش حرص باز هست بجا
 چاره ش هست رحم خالق و بر
 همه اقبال بر دل خود دان
 نیست بر روی او فراز درے

هفت دریا فرو بری ز هوا
 چاره نفس را نداند کس
 اے بسا چیزها که نیست نهان
 در دل چون کشود بر لب

دیدار یار

ایچ چیز سے نہ مینی از کم و بیش
 اینہمہ شومی کفِ شوم است
 کوکے کو پیر سدا ز رہ یار
 کثرت جانبِ پیشمانی
 آن نشانِ شقاوتِ ابد است

گر پوشی بکف و دوید خویش
 گر نہ بینی جهان نہ معدوم است
 ہمہ پرسانِ راہِ باغ و بہار
 چون بدی را گناہ میدانی
 ورنه دانی گناہ را کہ بد است

از کوه های دمان پراز زور است

نفس سر مایه شکر و شور است

صفت اولیاء

باطن آرام یافت به یقین
دل شان یافت قرار بدین
شسته نقیش دومی ز لوج ضمیر
دور تر از تکبر و کین باش

ظاهر آراسته بشرح متین
ریخ شان تافت نه بوی نقین
مروه از خود بر لای حقّ قدیر
تا توانی غریب مسکین باش

در لغت سرچشمه اصل اولیاء

شد زمین اتباع مصطفی
لطف یزدان میشود خود پیش
چرخ اخضر خاک اخضر کند
مشرق و مغرب شد از و فیضیا
هر دو عالم را هم پدیدار کند

آن عنایت ها که شد بر اولیاء
هنر که خود را کرد تفلویض درش
خوئے شامان در رعیت جا کند
آن رسول مجتبی بود آفتاب
صد هزاران شیر بود اندر تنه

مناجات

در حیرت و حلم من اندجا
منکه اندر جهان ترا دارم
وازد و عالم پناه تو گیرد

آن کرم کن که ما سولے ترا
از جناب تو در که رو آرم
آن دلے ده که راه تو گیرد

چانم از سوز خویش روشن کن
 تا بپهد تو گشت پیوندم
 من بحسالم برائے تو ز اوم
 غم و اندوه و درد و دوش بخش
 دلم از درد و شوق خود خون کن
 سینہ از درد خویش رشم کن
 در غم و درد خویش زارم کن
 این حقیرش بسو حق خواند
 اے خدا چاره کن بیک نظم
 اے بر بہت نثار جان وجود
 نابکار و ذلیل و عریا غم
 آن خداوند آنچه بد کردم
 کس شرک کی تو نیست در جهان
 تو وحیدی و پاک و فرد و قدیم
 پاک ذاتی و پاک در ہمہ کار
 کششے وہ بسو خود ز انسان
 بخدا و نیت کہ سے خواہم
 روم از درد تو بخاک گردون
 گردین صدق جان من پایی

دیورا نا امید از من کن
 دل زدنیہ و آخرت کندم
 دیگر از ہر دو عالم آزادم
 اللہ مہر و وفا و شوخ بخش
 بر باہوش و سخت مجنون کن
 منظر جذبہ پائے خویشم کن
 درت عشق بقیہ ارم کن
 گر ہم اکنون نداندا و داند
 پیچکس نیست با تو چاره گرم
 چہ کنم تا شوی ز من خوشنود
 آبر و در سختہ بصبیا غم
 تو بدانی کز و بصدوم
 بر دو عالم تو فی خدائے یگان
 تو بزرگی و شان تست عظیم
 پر وہ پوشی و غافر و ستار
 کہ سے ناہدم تہر از ان
 ای شکیا بشد بد کہت را ہم
 ہم بدروت شوم ز گور بران
 نظر سے کن من بہ تو انی

بستر خود باشک تر بکنم
جمله عالم بهیوش و مس مجنون
دودانه هستی ام بر آوردی
صد فنا سوئے من روا گردی

شب چو از درد گریه میکنم
بچو دم کرده بچذب درون
جمله ما و منی ز من بروی
کشتی و از جهان پنهان کردی

در بیان محبت الهی

آشکارا ند قدرت و کارش
جهد کن تا برهی ازین آزار
یار با یار خویش آینه زد
حال دلد اوگان چه میدانی
عشق و عشرت بهم نیامیزد
صبر زیر محبار بی اقدار
فرقت یار میکند مجنون
که نذار و بر پیش دیده نگار
کار او گریه و بکا گردد

در جهان روشن اند انوارش
سخت آزار هست شرک آیار
هم محبت بحسن ظن خیزد
تو که فارغ ز عشق و جانانی
عاشق آنست کوز جان خیزد
صبر از کار هائے ناهنجار
میشود دل ز بهر دلبر خون
عاشقے چون کند شکیب و قرأ
هر که از دلبرے حب را گردد

چهار بیت عالی عزیمت

ذات بمثل او از ان پاک است
به بجنس صفات او انباز

هر چه از وصف خاک و خاک است
نیست چیزی بذات او انباز

نه ز نشی پد رنه مادر او
 دو جهان جلو گاه قدرت او
 در قیامت که کار خواهد بود
 گرا زین بر تر آوریم بیان
 هر چه آید بفهم و عقل و قیاس
 دور بنیان بارگاه است
 بفن و حیلہ سوئے او ز سرے
 هر چه نقش وجود یافت از دست
 آه و فریاد و خیر ع و فرح و فغان
 کار مردان تحمل است و سکون
 هر که خویش و عزیز و یار بود
 الله الله چه پاک دین است این
 اهل اسلام پاک دینان اند
 هر که این چنین صفات بود
 جز ازین در پناه دیگر نیست
 اے تو ما را چه مردم دیده
 هر که آمد درین ریاض لقایین
 شد فراغت ز شرک ناپاکی
 هر که آمد بر آه یزدان مرد

نے بر اور نہ پور و دختر او
 کثرت شان گواہ و صد او
 ہمہ را رو بسیار خواهد بود
 نیست بروفق فہم ہم نفسان
 ذات او بر تر است ان و سواس
 غیر زین پے نبرده اند کہ بہت
 جز بلطفش بکوئے او ز سرے
 ہمہ مخلوق دست قدرت او
 بہت عادات کو دکان و زمان
 گر چه دل گرد و از حوادث خون
 بر جدائی مال کار بود
 منظر چشمہ یقین است این
 و ز زمین و زمان اینان اند
 چشم او چشمہ حیات بود
 جز ازین آہ راہ دیگر نیست
 از ہمہ مردمان پسندیدہ
 یافت از حد شک گمان شکنین
 تافت بر سیتہ نور انسانی
 متعاقب بدور غم و درد

بدبندت ترا سوال مراد
 میکند مشکلات را آسان
 سوختم در تلاش طالب یار
 بینداز بهر خود کرامت خاص

گر تضرع کنی و گرسریاد
 کردگار کے کہ آفرید جهان
 طالب زریکے جهان انگار
 گر کسے صدق دار و و اخلاص

حالِ کافران

نشوونید خویش و بیگانہ
 کہ شد صد غم و ہم دنیا
 بر سریم و زر ہمے میسر
 وائے بر حال کافرے بیغم
 بیچکس در جهان نیا سوہ ست
 ہمہ غم ہا فسر و ترا ز این ست
 کہ کسے پر سد م علامت مرد
 کے بسیار عزیز پیوندی
 کہ عیان میشود تبرک رسوم
 خویش تہن را نمودہ اند ہلاک
 و صفت او کسے تو ان جان کرون
 معتدل الہین است در ہمہ حال
 رہ و بندش بکوسے حضرت خالص

گر بہیند زبان یک دانہ
 اینت درمے خورد غم دنیا
 سو و بر سو و خواهد و گیرد
 غم دین رائے خورد و یک دم
 غم دنیا محو کہ بہو وہ ست
 غم دین خورد کہ غم غم دین ست
 سوختم اندرین تا سفا و درد
 تا بتبیر رسوم در بندری
 اے بسیار از ہائے نامعلوم
 فکر ناپاک کردہ در رہ پاک
 ہر کہ و اندف سدا جان کرون
 اعتدال ست از طریق کمال
 ہر کہ یابد ز دام شرک خالص

<p>میشود رسته از فریب و غرور وین سوزن است و جسم اربل هم بتوتا بتور سدا نشان دل من تیر غمزه ات خورده سویم افکن نظر از غمخواری</p>	<p>مے کشانید بردش در لوز کافرے کے شود در آن داخل جهد و کوشش کجا شود آسان مہر روئے تو ہوش من بردہ ایکہ غم از نگاہ برداری</p>
<h3>ذکر غیر ندادہ سب</h3>	
<p>گر بلفہمش نیاید او داند ہرزہ کردند راہ خود را گم ہم ز نارائن این ہوس جو نید نیز برکش اینچنین تہمت چیت کفران گراست دین ہمین بر غریر انہند این بہستان نیز وارد چین بر سوائی</p>	<p>فوقش سوئے دوستی خواند این بہمان مردمان نامردم ہندوان رام را خدا گویند ہم بالیشر نہند این تہمت چند بر خود نہید تہمت دین آن یہودان خارج از ایمان چون نظرے کنیم بعیالی</p>
<h3>علا آن مسیحا کہ بود ستمگیر</h3>	
<p>لیکن آن صورت چیز دگر مردگان را چرخند خواند حیف باشد کہ خالقش خوانی ہمہ تکذیب یکدگر بکنند</p>	<p>نیت خالی جہان ز خوب بشر ہر کہ آن زندہ را ہمے داند ہر کہ مخلوق ہست وہم فانی چون بدین دگر نظر بکنند</p>

دوستی کن دلے بشرط و فاء
دست ہر کسے کہ اہل دل گیرند

نقص پیمان نرسید از شرفا
باز بر قول و عہد خود می بند

قطع

شرم و غیرت دلیل پانست
در مہا بہارت است این ہمہ ذکر
چون کنم دلبر اشکیبائی
گر چہ گل در بہار خوش آمد

ہر کرا این دونست ایجان نیست
تہمت و افترا و بہتان نیست
کہ سبحان آدم ز تنہائی
لیک مارا بکار مے ناید

عشق و لستان

از کجا بخت من چنان باشد
آتش ز دغمش بجان و تنم
بے تو یک لحظہ بسر برم
از تو شد زندگی و مرگ من
دل بگوید کہ جان تو بدہم
دولت عمر دم بدم بزوال
ہمہ دارند درد و محنت و غم

کہ بن میل لستان باشد
گر نریم سرشک خود چہ کنم
ہجر آید قیامتے بسم
منت جان نما ند برتن من
ہم ز سر ہم ز درد سر بر ہم
تو پریشان بفر دولت مال
کم کسے در جہان بود خستم

کہ تو در خواب و کوچ شد نزدیک

ایکہ جائے تو بہت درد مال

کے کنی در کنار ما ہمہ جا

وقت یار

بکنار خودت کشم شتاب
 که کنم در سر خوش سکون
 بر سر حال من بیامد باز
 که نیار و کسے دلم بر بود
 که ز دستت همه یقین بشکست
 بسفای خسریده ایم گهر
 چه دید خلق را نصیحت و پند
 که نیاید ز گرگ چو بانه

گریه تنها بیامیت در خواب
 نه شکیبه چنین بماند کنون
 نه چنین بخت من که آن مساز
 پیش زین بر خودم یقین بود
 تو چنان برده دلم از دست
 جان بدادم از پئے و لب
 هر که خود طح کجروی افکند
 خوش بگفت آن شه سخمندانے

مذمت کبر

خوشترن او بلند تر باشد
 که خدا را سز و همه عظمت
 که از ان او فتد ز درگه دو
 که چرا کبر سرزند از مرد
 با چنین عاجزی چه کبر سزد
 در تکبر بلاک انسان است
 که در آرد وجود خود بشما
 که ز صغش پدید شد همه چیز
 پس ترا کبر از کجا زاده

هر که از کبر و جمل سبکشد
 هر که میداند از ره فطنت
 کفر داند منی و کبر و غرور
 سینه ام چاک بشود زین درد
 خود بنبار وجود ما چه بود
 در تواضع سلامت جان است
 هر که دارد محبت با یار
 بالخصوص آن جناب یار غیر
 در دو طرفه وجودت افتاده

که بود کبر سخت ناپاکی
 هم بروزے نما نداز تو وجود
 عزت ماه بعزت یار است
 گرز خاکم بترجیم و چه پاک

خاک باش ای طبیعتِ خاکی
 بود روزے که بودۀ نابود
 عاشقان را چه جاه در کار است
 چون عظیم است نشانِ لبر پاک

طریقِ محبت

کس ندیدم که گم شد از راهِ رحمت
 که فزاید محبت از تعظیم
 فارغ افت ز الفتِ اغیار
 نتوان عشق با ختن بدو کس
 که بود از برائے عزت یار
 که بود بر شریوبے دینے
 سر بکبر و عنبر و رردار
 جهل سازی درین مقام خطا است
 نتوان ساختن خدائے جهان
 حفظ نام خدائے در سرباب
 که بود خالص از پے و لدار
 بر خداوند خویش را طاعت
 بر خداوند خویش را تکریم

راستی موجب رضا خدا است
 عزت او بدان ز قلب سلیم
 هر که باشد فدائے صورت یار
 یا خدا خواه یا هوا و هوس
 هم محبت فزاید از گفتار
 هم محبت فزاید از کینے
 آنکه خود را خدائے انگار
 آن خداوند است آنکه خدا است
 که شود بنده رب عالمیان
 هم محبت فزاید از آداب
 هم محبت فزاید از آن کار
 هم محبت فزاید از خدمت
 هم محبت فزاید از تعظیم

ذات او بے نظیر دانستن
 هم محبت سزا اید از ایمان
 هم محبت فزاید از خیرات
 هم محبت ز صبر افزاید
 هم محبت فزون شود آنرا
 چون کتاب خدای را بیت
 نامه یا ر خوش را خواند
 از سر صدق و بندگی و نیاز
 بر سر دیدگان خود مالد
 مست گردد و بیدارش یکبار
 هر کراما عشق رخس باید
 هر که آمد ز عشق بر خوردار
 عشق حسن و قبح جانانه
 اے مرا سوخته ز عشوه گری
 بر دل ما تر جمے فرما
 هم محبت شود بحق گوئی
 هم محبت شود ز خود داری
 زین که پاک است آن خدا جهان
 تا بلوث گناه چر گیتی

قدرت او کبیر دانستن
 شکر و حمد و سپاس بر احسان
 داود اندر ره خدا صدقات
 چون بلائے ز آسمان آید
 که بدارد عزیز تر آن را
 الفت آن کتاب بگزیند
 چاره کار خویش را داند
 بود آن خط منظر اعجاز
 هم بسیار و قصور خود نالد
 عشق بازی کند بنامه یا
 خدمتش را بیدیه بشتابد
 ایزدش بر خوراند از هر کار
 در دلش آسپندان کند خانه
 چه کنم تا تو سوسے من نگری
 یا بما باز پس بده دل ما
 مر خداوند را رضا جوئی
 ترک خبث و فساد و بدکاری
 نه پسندو مگر ره پاکان
 هرگز آن شاه پاک نشینی

خواستن جمله کار را از خدا
نه زجن و فرشته و انسان
یاد نامش سختن و خوردن
کوشش اندر یادت تعظیم
بر خداوند را پرستش و بس

هم محبت فزون شود ز دعای
خواستن حاجت از یگان بیگان
دست حاجت بدرگش بردن
هم محبت فزون شود از بهیم
هم محبت شود ز قطع هوس

دوست یکرنگ

دعوی عشق او خطا باشد
دل یکے جان یکے نگاریکے
با تو ناید ز خویشتن بایوم
زے شکبے که از تو پرهنرم
دل نهادم بد آنچه خاطر لست
که شبے هم نشین شوم بشما
ختک آنکس که دل بجان داد
گو لبشواز چنین مصاحب است
باعدو تو او بدار و جنگ
نه نهد جز براه حکمت پا
باز میدار دازره مولے
تا نه مقهور دل شود چه بلا است

هر که چشمش هزار جا باشد
شرط باشد به عشق یاریکے
در خیال تو از خود آزار دم
نے بدستم که با تو آمیزم
چون نباشد خلافت با تو دست
روز باشد مرا درین سودا
جان و دل چون همی و در باد
هر کرایار باعدو به نشست
دوستے را طلب کن آن یکرنگ
لاجرم مرد عاقل و دانا
حب دنیا و غفلت از عقبے
ماده خبیث نفس حرص هوا است

بے کوس رحلت زودند آخر کار

اے سرابا غریبی حرص و ہوس یاد کن وقت انقطاع نفس

بے باز گیرند از تو این اموال

برکشش لطف او اگر نبود راز عالم کشاید از حکمت لاجرم مرد و قاتل و دانا چہد ہا در رہ خدا باید بنده از خبث نفس بد شرما	ہیچکس ماورائے شہر نبود عقل و دانش فراید از حکمت نہد چیز براہ حکمت پا لگراین راہ بستہ بکشاید دور اقتاد از طریق خدا
--	---

رضائے الہی

بہمہ احکام دین بدین دارست بندگی کن خدائے گہمان را	بر سر ہونمان فقط جارست نہ امیر و وزیر و سلطان را
--	---

عاسر کہ در گریہ زاد و زار بگرد

این ہدایت بعلم و عرفان نیست تا نصیحت بجائے خود کردیم گر نیاید بگویش رغبت کس ترک شہوت بگردم آموزند آنکہ خود گمراہ است و حال تباہ مذہب دین برائے آن باشند	جز بفضل خدائے رحمان نیست روز گائے برین بسر بردیم بر رسولان بلاغ باشد و بس خویشتن در زنا شب روز اند دیگر سے را چہ برغناید راہ کہ با قیاد خود امان باشد
--	--

<p>شرط عقل است جستجوی یار که فدا شد براہ جانانے شورش عشق اولسروارد شرط عشق است رطلب دن در ره عشق لاف ن با شد با امید رضاے او بکنند تلخ بنیند لیک دم بکشند وز کسے مرہے نمے جویند شب بدر فراق و بیدارش صبر و ہوش و قرار بر باید با نداوان بگریہے خیرند</p>		<p>چونکہ زندگی تلخ است بچار آفرین خدا بران جانے ہر کہ بر دلبرے نظر دارد گرت شاید بدوست ہ بردن ہر کہ را بیم جان و تن باشد ہمہ کار از برائے او بکنند ہر زمان شربت الم بکشند ریش و نیش از کسے نیکویند بگذرانند روز و ریادش ہر کج اور و عشق مے آید شب بنفس خبیث آ ویزند</p>
<p>عاشق بخواب اندر شہمی جویند</p>		
<p>وز سر صدق سر بیاہ بنہند با نداوان بکوے او پویند مست از جرہے مائے حسن و جمال وز خلائق رمیدہ صد منزل</p>		<p>دست دلبر بید ماہ بنہند شب بخواب اندر شہمی جویند ہر زمان در تصور خدو حال منزل یار خویش کردہ بدل</p>
<p>سوز عشق</p>		
<p>نیست آگاہ کسے ز درد و غم</p>		<p>روز و شب جان بکاہ از الم</p>

از نفیرم کسان بفریادند

تا مرا سوز عشق تو دادند

عنا تا دم بتلائے او شده است

شب به بچرت نمی برد خوابم
آب از دیدگان می زرم
یاوت آرم بیدیه پر آب
نمی شوم شب بود نه روزم روز
تا ز من رفت دلبر ناساز
رفت از دیده ام به بچرت تو روز
چون نظر بر رخ عزیز نگاه

بهمه روز است دیده پر آبم
چون سحر که ز خواب می خیرم
شب چو آیم بسوی بستر خواب
چون رود آن نگار دل افروز
شب و زم زور و سوز و گداز
ایکه از چشم من برفتی دور
لذت نیست پیش عاشق یار

عنا همچنان نیست هیچ محنت و درد
عنا باز چون یاد آیدش رخ دوست

این عذاب اختیار نتوان کرد
لیکن این کار و بار نتوان کرد
در منزل ابل و شرار نتوان کرد
صبر و هوش و تسرار بر باید
نه پیشش خیر بود نه ز پس
دل معشوق را نینازد
ترک جان پیشش اندکی باشد

صبر از روی یار نتوان کرد
یار دل کم شود به ترک نگار
اے برادر دور و زه این دنیا ^{ست}
عشق آنجا که کار نبراید
مے کشاید زبان برو صد کس
صد بلا بر وجود خود آورد
آنکه معشوق او سیکه باشد

یا من خود از صبر بیدارم

در دل عاشقان مستار کجا
 پاک گشتم ز لافِ بستی خویش
 یار من هست در تن و جانم
 با چنان سیم تن که چون هتایب
 تاب نام خدا قدم زده ایم
 زلف آن کج کلاه گشت مرا
 کوبو در بدر همه گردند
 دل شوریده را کجا جویم
 هر که مشغول داردت از دست
 حصر نعمت کسے نداند کرد
 هر دم ما که هر دم آید
 چشم بخشید تا جهان بنیم
 او اگر دید ما نه بخشیدے
 او اگر کور داشته ما را
 کیست آن یار ما ز جن و بشر
 که ز خود دید ما یما دوسے
 گر ز ما باز دارد این دم را

توبه کردن ز رو یار کجا
 رستم از بند خود پرستی خویش
 سر بر آور داز گریب نام
 تن خود را نیاورم بحباب
 بر سر نام خود شکم زده ایم
 وان دو چشم سیاه گشت مرا
 جا بجا اوفتاده چون گردند
 کوبو در بدر سر اجویم
 بحقیقت جیب دوست هموست
 چون کسے شکر او تواند کرد
 صد هزاران سپاس را شاید
 سبز و باغ و بوستان بنیم
 آدمی خلق را چنان دید
 نکشودے دو چشم بنیارا
 یاد رختے و آتشے و حبر
 آن دو چشم جهان نماندے
 بند داز مرگ فضل محکم را

تکمیل آئی

کہ کند باز جان بہ تن صادر
 این خیال و محال و سودا می است
 بد نصیب آنکہ دامنش بگذشت
 کہ وہد رزق و جان بخشاید
 کہ نہ میرد نہ از کسے زاید

دیگر آن کیست بچو اوستا در
 نے شریکیش نہ مثل و ہمتا است
 اینچنین یار خویش باید داشت
 بندگی را ہمان کسے باید
 خالقے را پرستے باید

اظہار جوش محبت از خدا

ہر کہ سردا و سر بریش بہ نہید
 خود ترا شیدہ سنگ بگذارید
 روئے زیبا خود بہت محراش
 کہ بر بخشد دلبر جانی
 لب فرو بستہ از سوال جواب
 باز این کار کار و بار مراست
 وز بر و نم نشستہ باغیار
 کہ از ان مغز استخوانم سوخت
 سو ختم دل نشوختن برین
 چہ کنم تا نما نیم رخ خویش
 خار در راہ خود نیاید کشت
 لب ز خلق و جہان فروستم

ہر کہ دل داد دل بدو بدید
 ہر کہ رو داد رو بدو آرید
 ہمہ تن از برائے جانان باش
 یار من از چہ رفت نادانی
 دل پر آتش ز عشق و دید پر آب
 چشم بر غیر دل بیار مراست
 از در و نم انیس دلبر یار
 عشقم اندر دل آتش افروخت
 مردم و نامدان نگارین تن
 اے مرا سوختہ بفرقت خویش
 اے قدرت گلبن زباغ بہشت
 روز و شب در صورت مستم

ایکے بے تو دل تم سپد ہر دم
آخر اے یار بیوفائی چند
منکہ از شور عشق مجنونم

چون بدر دم تپد دل تو نہ ہم
کس ز اجاب بگسلد پیوند
پند مردم اثر کند چو نم

متعلق مذہب نہ بود

چون دے را بہ پند نخواست
اے محبت تو صورت یارم
کو رفیقے کہ پرسد اسرارم
ہرگز اینم گمان نبود بسیار
چون تباہم کہ از جمال نگار
ایکے آتش زنی بجان و تخم
یک زمان ہیچ جا قرارم نیست
کارماہست در غم و دروش
بود پوشیدہ را زین زہان
گر نہ گریم ز بی کسی چه کنم
از تو پرستد مرا ہمہ گدایے
سوز عشقت زدست بر من راہ
تا برقتی بر پیشم آجانی
من بجان آمدہ ز اغیارم

ہر کہ خود پند مردمان باشد
نقش کردی بہ سقف دیوارم
وز سوز عاطفت کشد یارم
کہ چنین سخت دل شود بیکار
منکہ خود ز زندہ ام بدیدن یار
تا بچند از رخت شکیب کنم
بریکے حال روزگارم نیست
ہیچو دولاہ گریہ و گروش
پردہ برداشتی تو خود ز میان
عشق زد آتشے بجان و تخم
پرز عشق تو ام چو نم از مے
غافلیم از ہمہ ز تو آسگاہ
شب و روزم رود بہ حیرانی
محرے کو کہ پرسد اسرارم

عشق راز ہزار تار یچی
 شب بہ غم روز میرود درود
 منکہ از ہر دو عالم آزادم
 از بلا آمدہ بکائے را
 بد کن و بد نہاد و بد اوراد
 نیکوان را اگر بوند خصال
 چون پر دم مرغ گلشن افلاک
 سوئے پیغمبرش پناہ طلب
 گر کسے را طریقیہ دگر است
 اندکے گویت ازان اقوال
 ایکہ تعریف شاستر گوئی
 لیکن آن شاستر اگر دانی
 دل نہاد و بند خدمت دلدار
 آنچه یک چند از بتان دیدم
 تن چو فرسودہ لستان آمد
 گریہ ہا آشکار خواہم کرد
 روز ہا در غمے کراخیم
 شرح غمہا غم بے نیازید
 تا سرم ہست ہر تو لبیرم

میکشد سوئے کوئے نزدیک
 ہجر تو اینقدر پریشان کرد
 از دل و جان بہ بندت افتادم
 من بجان مے خرم بلائے را
 در نہادش سر شتہ خست و فنا
 گوش کن تا گویت بہ حال
 تن در آمد با شیانہ خاک
 و اندران بارگاہ راہ طلب
 آن بنزدیک مانہ معتبر است
 تا شوی واقف از حقیقت حال
 راہ نا دیدہ را سہمے پوئی
 زان سخن آمدت پریشانی
 جان کنم نیز در سر این کار
 از تو بار دو چند آن دیدم
 دل چو از غم گداخت جان آمد
 خلق بے قرار خواہم کرد
 تا شبے یار مہربان دیدم
 کہ بہ ضبط و بیان منمے آید
 خود فرقت حکایت و گرم

<p>کاش رو بد بہ تن دو بال و پیم روئے خود نما سوال نیست چون شکایت ز تو توان کردن کہ چہ اور پرستش نشست مجلس عیش شد خار بجا است کہ کس از بزم ہوشیار ز رفت گل و گلشن مرا چہ کار آید بہ کہ بنیم صد بہائے را از دل من نمیرد و سیرن گر چہ آید بجان من صد بار حال آشفگان چہ میدانی</p>	<p>یار در خانہ رفت چون نگرم دل بخواہد ترا خیال این است سیرت ماست غم نہان کردن غیرت آید با قتاب پرست خار و درامن است گل برخت زین جفا تو در دیار ز رفت روئے یار عزیزے باید یک نظر و دیدن آن نگار گرا چکنم یاد آن رخ گلگون نکشم سر بہ یار غم زہن سار تو کہ در حال خود بسامانی</p>
--	--

مے پرودہ بر روئے آفتاب چہ سود

<p>دیدم آئینہ وار طلعت یار غرض و مطلبش رضا خدا است فارغ از قصہ ہائے ہر دو یار دیگر اورا بزید و عمر چہ کار ہمہ فکرش کہ دیگر اندوزد ز روز دوست جیفہ و زاعنی تانیابی دے نیاسانی</p>	<p>دل سرا پرودہ محبت یار بے تو گردا ز وجود ما برخت دل خود بستہ روز و شب یا ہر کہ شد محرم حسیم نگار ہر غنی را ہمیشہ جان سوزد قانعان را دل است چون باغی تن دران جستجو نفسانی</p>
--	--

ایکے خود را بشر کے سوزی
 اے خدا اینچہ رحمت او نوال
 شب زمهرس خوشی چون زم
 رام چون نام او شد آنا دان
 پاک و برتر ز مردن زادن
 بر تور و شن شود بنزدیکی
 عاشقان بے نشان در عدم اند
 گشتگان محبت یار اند
 ہمہ عییم ز جہلگان بترم
 زود تر آ اگر توان آمد
 ذکر خوبان کجا گران باشد
 نہر کجا بہت ہیج صنغ عیان
 عاقلانے کہ اسپ تاختہ اند
 آنکہ سختی کشد دوازده سال

بہ کہ دین و دیانت آموزی
 برین ہیج و تنبل و بطال
 دل فدائے نگار دل سوزم
 چون پریشیش بگفت جہان
 نے بہ کنہش خرد رسد نہ سخن
 کہ رہ لست راہ تاریکی
 فانی نیستند و محو و گم اند
 مست جام وصال دلدار اند
 پر ز دعوائے ولاف و شور و شرم
 جان من از عننت بجان آمد
 یاد جانان فدائے جان باشد
 بہت برصانع حکیم نشان
 قادر از قدرتش شناختہ اند
 چون توان گفت رب قدس و صلال

نعت

آن شبہ عالم قدس احمد
 راہ یابد کسے کہ او خواند
 جا بجا جان خود دار اسیر

کہ قدم از دودار بیرون زد
 فہم آ نکس کہ او بفہم اند
 یکے گیر لیکے حکم گیر

<p>دل نگر دو لب صدق مالا مال باز پرسس از محققان طریق پاک شو پیش ازان که گردنی خاک تا نگر یار بر تو بخشاید</p>	<p>تا نگر دو یکے فراق وصال نکته نیست بس خفی و دقیق روش پاک گیر و سیرت پاک عجز و فقر و شکستگی باید</p>
<h2>آب خور</h2>	
<p>که تبا بد ازین سبیل سرش او چه در مانده را دوا دادند</p>	<p>آتش آمد مگر آب خورش آنکه در کار خویش در مانند</p>
<p>۲۱ اے فرومایہ این چه مذہب دین</p>	
<h2>فوت یار</h2>	
<p>اینقدر جور ہم نباید کرد نتوانم وے بغیرش زلیست یکدم از تو فراق نتوانم</p>	<p>پیشہ خودستم نباید کرد چون بدانم کہ عشق بازی چیست ذوق عشق تو چون ہمیدانم</p>
<p>۲۲ چون مرا ذوق عشق در جان است</p>	
<p>خلل و عیب او نہان مانند رقعہ بر رقعہ دوخت است قبا</p>	<p>ہر کہ در ضبط او زبان مانند جامہ زن می پوش گر چه ترا</p>
<h2>ندائے عاشق</h2>	

<p>که نماز جهان بکس کیسان تو که دانسته بشوی نادان هم عالم ازین خبر دارد کند از جسم یاد همچو منی چه کند کس بگردش خسته بچه کار آمد این دل و جانم رو نماید طرب برائے نگار تکیه بر سینہ نگارم کن آب بر آتش ز ناز دید آ نگر آن دم که بگذر دور یاد یار چون باد با چوخم شد ایم</p>	<p>دل مر سخنان ز گردش دوران چه غمخ پیش تو کنیم بیان نیست در عشق تو ز خود خرم منکه باشم که آن سخن بدنی همه تدبیر ما کنیم مگر گر نباشد فدائے جانا غم بخت یاری دیدگر آید بار دلبر اجائے در کنارم کن سوختم از فراق اے دلدار هر دم از عمر من رود بر باد در دوسر کوی یار گم شد ایم</p>
<p>تا کجا دارمش بربند نگاه چون معشوق خود کند نگاه نظرے بر تر و بلبند نگاه کے کنیم سوئے خرف چند نگاه</p>	<p>دل ندارد لبوئے بند نگاه عاشقان شاه سفت اقلیم اند بطفیل و تد تو می داریم از زر و مال بگذشتیم</p>
<p>کاش بودے اگر دل دیگر</p>	<p>دل ز فرمان من برفت بدر</p>
<p>چه گنا ہے ہم دریا را جان برفت و خبر نگر و مرا تا ہم از لاف ما کنم دلشاد</p>	<p>خود ندانیم و آشنائی را از که دیگر و ما امید کنیم گویم آن دوست دست نخواهد داد</p>
<p>چون نیاید زما شکیب زیار</p>	<p>دل نہاوم بہ طعنہ اغیار</p>

قطعه

شہزی

فرد

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

شکوئی در افضال الہی

فلک سرگشته از سودای عشقم اسیرم شو کہ تا آزاد باشی نہ شاخے ماند زیشان لے نشانی	جهان برگشته از غوغای عشقم غمم در سینه نہ تا شاو باشی نہ از اندام او شان استخوانے
---	--

عذکہ توحیدت و ہذا ز خود رمانی

چو خواہی رفت در منزل نہادن نگہ کن چون ترا مادر بزاد است منم با تو بشادی و اسیری حقیقت را بہر دور کظہور است اگر کارم بیک دستور مانده اگر دانی کہ سودت حلیت پیشم بانڈک فرصتے از خود رہا نم اگر یکدم زمن آگاہ گردی ترا از قدرت خود آفریدم مہ و خور جلد در کار تو کردم ترا در لطن مادر پروریدم	نیامد بر سر پل ایستادن ترا از دل بشدو مارا بیادست نگہبانیت ز طفلی تا بہ پیری ز نامم بر جهان افتادہ نورست بہا اسرار کان مستور ماندے دے از من نہ بندی چشم بر ہم وگر چشمے ترا از دل کشایم یکے از واصلان راہ گردی چنین تصویر تو من خود کشیدم من آتش را پرستار تو کردم بدا دم آنچه مطلوب تو دیدم
--	---

و چشم روشنت در سر نهادم
 چو در خسی نگهبان تو هستم
 خیال باد خود ورتو نهادم
 اگر کبرے شود پیدا بجان
 اگر بر آسمان باشد فرشته
 اگر ستر تا بد از من ابن انسان
 کرا خواهی پرستیدن بجز من
 بکیبار از درم بر تافتی روع
 کتابم ره ترا سویم کشاید
 ز مهر غمخیز بر کن خاطر خویش
 نیاری شکر احسانم ادا کرد

دو گوشت از دو سون بر کشام
 چو رنجی مرهم جان تو هستم
 تو دیگر را دہی خیر کی دادم
 براغم سوئے ارض از آسمانم
 ز نور قدسیان جالش سرشته
 در آتش لنگم اورا چو شیطان
 زمین ترسد اگر خاک و آہن
 نگر دی یاد آلام سر مو
 زوزہ رہ بخور شدت نماید
 بن آراز سر الفت سر خویش
 و گر گردی براہم خوار چون گرد

یاد کہ از آتش بجوشد چشمہ آب

بدہ جان و دل اندر آرزویم
 و گر نہ چون برم نزدیکی
 بتوجہم اگر روعے خود آری
 ازین ویرانہ کفران برون شد
 منم جان آفرین فردویگانہ
 برم یکسان بود ماہ و خور و مور
 منم موجود سوئے من نہ گام

سر خود پا کن اندر جستجویم
 ہمہ دل تیرہ و تار یک آئی
 بیانی درد و عالم کا مکاری
 لبشہرستان توجہم درون شد
 نگر دور بر سرم دور زمانہ
 ہمہ بیچارہ و بے تاب و زو
 بکن پیدا کن اشجار و صنم

زبام آسمان تا مرکز خاک
 همه مخلوق هست و هیچ فرمانی
 مبر اذاتم از چو ناله و چندی
 خرد و زوات من آشفته را
 نه من در شرق نه در غربستم
 کسے چون مے پرستد از نیازم
 ترا مردار و دنیا خوش فدا است
 اگر زمینیان بسوئے من شتابی
 که کرد است آن همه کاریکه کردم
 بپاک آدمی از شرک باشد
 مرا بهجنس و انبازی نبود است
 چو با من شرک آری در میان
 اگر یک ذره هوش آندستی
 بن انبازی مخلوق پسند
 بدان با دیگرے شرک وجودم
 ز من اندر رحم یک قطره آب
 کسے تا از پیام دور مے بود
 کنون چون مصحف روشن بام
 کنون از حکم من سترافتن چسبیت

همه کس بینی اش یا ممکن ادراک
 منم بر تر نه جسمی نه مکانی
 منزله تر ز پستی و بلندی
 طلب در راه من بید و پائی
 محیط این همه بالا و پستم
 سیر او در دو عالم مے فرازم
 تن و جان از ان در حد فساد است
 چه دولت ما که از وصلم بیابانی
 چو خواهیم آن همه را در نور دم
 بشرک این آسمان از بیم پاشد
 منم آن یک که فیاض وجود است
 کشی آخر عذاب بیکران
 زنی آتش بدین بت پرستی
 خرد مندی گزین ما بخردے چند
 که کرد است این که من پیدا نمودم
 شود نه ماه را ماه جهان تاب
 اگر نادان شدی معذور مے بود
 چراغ دین بر رویت نهادم
 اگر مارا نیابی یافتن چسبیت

بجز من چاره سزا نیست کس
 اگر آئی من لے کر وہ پرواز
 نباشد نزد مرد و نچہ رائے
 تو احسان بینی و کفران نمائی
 منم اہل وفاے کشیدہ
 چو فردا بینی آن روز خطرناک
 اگر باشد محبت کار و بارت
 اگر زمینسان بسوئے من شتابی
 زول انسان پرستد دبرے را

حفیظت در دو عالم ہستم پس
 نذا آرم بحال خوشترین بار
 جز احسان اہل احسان اجرائے
 کہ غیر با گرفتی در خدائی
 کس از غیرم وفا ہرگز ندیدہ
 بگوئی کاسکے من بود خاک
 بجز و نیم کجا باشد قنارت
 چہ دولت ہا کہ از وصلم بیابی
 کہ گنجایش نماند دیگرے را

غزل

دل و زلف جانان جا گرفت است
 کد امی اختر است این صورت یار
 نباشد این لطافتہا در انسان
 جہان آباد با باغ و بہار است

نخیز و ناتوان ہر جا کہ اُفتاد
 کہ روش دیدم و صد عیش و روا
 مگر باشد نگار من پر یزاد
 جہان ما بروے لُشت آباد

غزل

توان کردن باسانی محبت
 چو قدر و خوبی سے شناسم

ولے کردن و فاکارے است مشکل
 منت جان میدہم دیگر گسان دل

که میدارم بدست دیگران دل
 مگر وار و ز چشم من نهان دل
 چنین با دیم زبشیاں انگان دل
 بشرط آنکه بگیرد و لستان دل
 که برگردد ز کوی دستان دل
 سوئے اوئے فرستم از مغان دل
 نباید بستن از زراین آن دل
 که از درد تو میدار و فغان دل
 ز سر تا پا مثال دو گذشته
 که عشق اینکخت از هستی اوزد
 مگر باشد نگار من پر نیراد
 جهان ما بروئے نشت آباد
 شناسی جمله اعضا عدالت
 بر آرد و از گریبان شجاعت
 صفا کردی بچو این شجاعت

مرا و اعطای بزل و چشم سو گند
 ز من برد آن و چشم خون نشان دل
 بدو میش دل و لیسش ندیدیم
 دل از حرص دو عالم باز گیم
 بعشق او ندارم آسوخان دل
 اگر دل گردوم چون آینه صاف
 چو روزی که کوچ در پیش است روز
 کجا جانم بیا ساید به هجرت
 بیا دور با مبعوث گذشته
 چنان عشق آتش در حال افروزد
 نباشد این لطافت مادر انسان
 جهان آباد با باغ و بهار است
 تویی امروز کنعان عدالت
 امیسر کو سر دشمن گدازی
 زمین از خار و خاک مظالم

قطعه عزلی

ای ارب اجعل التوحید دینی
 فادرا کنی وز دینی فی یقینی
 فادرا کنی وز دینی فی یقینی

کفانی خالقی دینی معینی
 فداءک ایها المحبوب روحی
 علی نفسی ظلمت قلت قولا

شعری و شوم

در مدح فرقان مجید

نه افسون و نیرنگی راز حجاب
 دو صدر در برابر لب آورد جان
 به عبث سخن بیکدمت پائے نیست
 سوئے چاره گشتند با تیغ و تیر
 دلت با ز این آرزو از چه جست
 و گز در سخن کم کند داوری
 که دارد سراپا جمال مزید
 بلفظ و بمعنی آب و تاب
 که نام بلاغت نهم بر دگر
 که آورد از کردگار این کلام
 کنم لغت آن سید مرسلان

کلامیت روشن تر از آفتاب
 چه تدبیر سازم که این یک جان
 چو مردان ترا حجت و رکنیت
 چه مانند عاجز ز عرض نظیر
 چو پاسخ درین جمله رفت از نخست
 چو بنید سخن را سخن آوری
 بجز گفته کردگار مجید
 چو نے سخنم آزا بدیگر کتاب
 همه آیدم حیف از یک نظر
 ز حق بر رسولے سایه سلام
 بشکر قدومش کشائیم زبان

لغت پریمبر **اصالة الله عليه وسلم**

نه بنیم زینے ہی از نہال
 ہنوز است عالی تر از باقیال

نہشتند پیشینیان ہر مقال
 مگر لغت و مدح رسول خدا

لبش چشمہ بہت ز آب حیات
 زبالے پاکش چه آرم نظیر
 ازین نیلگون است چہر فلک
 چه آدم چه نوح و چه دیگر رسل
 فلک گرد و از ہر گرد زمین
 چه شمس و چه بدر و چه دیگر نجوم
 کسے کو ز فرمان او چشم بست
 نظر یا رسول خدا سوئے ما
 ثنائے تو از مانگر دو تمام
 شمار کمالات تو چون کنم
 منت ایم بر آستان چو خاک
 توئی ز یور ہر دو عالم چو تو
 تو معمار دہائے اے و لستان
 تو آن شاہ پاکان باشوکتے
 تو آن پاک و پاکیزہ در گوہری
 تو ہر چند پیش از جہانے ولی
 بیائے رخت چشمہ زندگی
 بر ایام گر نور تو او منتد
 اگر طائرے گردم سے مصطفیٰ

رخس آفتاب است و ابر و ہلال
 کہ سرے نباشد بدین اعتدال
 کہ پیش کمالش ندارد کمال
 ہمہ آمدند از وجودش ظلال
 ازین کش بسودا بر وے نعال
 ہمہ یافتند از جالش جمال
 ز دست دو عالم خورد گوشت حال
 ندارم جز از تو بکس اشتغال
 بطول زمان و بمر اللیال
 کہ بگذشت ہم چند گام از حال
 نشان بر سرم آستین نوال
 بگیتی ندارد فلک یک مثال
 بنا کردہ تو نگیز در زوال
 کہ رعبت نہد بند بر بد خیال
 کہ گوہر ز تو ہست در انفعال
 توئی آخرین نقش آن ذوالجلال
 دل پاک تو بحر آب زلال
 برو عقد شب ہا ز آغوش سال
 پریم سوئے شہرت بہر کمال

<p>بدر و فراق و لبشوق وصال که هستی تو در پرده های جلال نماند است از جام نایک سفال پراز با و تو هست باغ خیال بدان خالی ام از غزا و جدال چو دست جوانان بر روز قتال آیا بجز رحمت فغوی تعال همه آل تو همچو گل های آل که عشقم غزالم نبیان نمود</p>	<p>بهر شب کنم ناله ها پرالم کجا شور ماتا جنابت رسد شتر اجم بدل ریز کز بخت بد ببا و نگه کن در اسرار ما بر اعدا و تو جمله های میکنم بشب فکر کلکم کند کار ما بچشم لبیر می دویم سو تو تویی در دو عالم ستوده چین ز بهر تو آویختم در بنو و</p>
---	--

پند و نصیحت

<p>برودانش آموز و علم از و نور اگر خواهی اصلاح دین و معاش بود مردم سخنة چون سیم خام که در کارها سود باشد کس بر روی که دست از خصومت بردار و گر راست است آنچه ز و بر لوش</p>	<p>منازلے سپرد در قبار و سمور بیاموز در علم و فن سخنة باس ز ناسخنة کاری نگر و تمام بسود و زبان علم دارد کس چو دشمن بیاید تو خاک ساز به مسکین مزن خشم ز انداز پیش</p>
---	---

ببیاران وفا سهل باشد طریق

اضحیت در تصبیح اوقات

کسے را اگر گم شود یک درم
تو محبت کہ گم شد ترا یک زمان
چسان میشود پر زینج و الم
تو مصروف لب و لعب همچنان

تقریب معشوق

بجا طر گذشت است یک گلبدن
چنان روئے زیبا کہ مانند آن
بے پرنمک سپیکر آفتاب
نہے قد و صورت خجے خدخال
چہا دار و احسان ز حسن و جمال
کہ صفش نمے گنجد اندر سخن
یک اختر نباشد بہفت آسمان
کہ از آتش چہرہ سوز و نقاب
بر شک دو چشمش بمیرے خزال
رخ دلبر آن شاید این مقال

۷۷ چہ خوگر بود لب کے دیگران

چو چشمے بود چون کریمان ترا
چو حرف و فادر دل آ میختند
نداری خبر از من آجان من
من از آن زمانے کہ دیدم ترا
تو دست محبت کشیدی ز من
ولے چون مرا صورت در دل است
کشم پائے آ از ہمہ پایہ ہا
فراید از ان شور ایمان ترا
مدا از سوا و عیون رختند
نئے بگذری در شہستان من
ز جان و جہان برگلا دیدم ترا
رمیدی و در دل بریدی ز من
ز خوبان عالم بداریم دست
نشستہ نیم تنگ ز سر پایہ ہا

مذمتِ رهبانیت

<p>چون خواهی بنر صبر بر دے بخواه خراب است آن کجروی ناصواب کنون خاصیت را نگرود علاج که تا نغر معنی براریم پیش یکے قوتے بہت در جذبِ بال کشد جائے یکجودگر آہنے دلش ہم کشد صورت خوش اصل</p>	<p>بنر نیست کم زور بودن بیاہ کسے را کہ خوبی نما نہ خراب درو خاصیت بہت این امتزاج بسخرچ کر دم درین فکر خویش محقق شد این نکتہ کا نہ جمال کہ آہن را با حسن دل آہنے اگر یک مخنت بود فی المثل</p>
---	--

یا کہ سیما بہ ہم عاشق خوبرواست

<p>بستیم و تنہا شستیم ما بہسایگی سایہ داریم و بس</p>	<p>زاغیا رہبان شکستیم ما جز این یکدم ہم ہمدے نیست گہر</p>
---	--

قناعت

<p>ازین سو بدان سگے پروا ختن بوقت جدائی شود مشکلے بہ از دست شستن بخون جہان</p>	<p>شکیب از نقابش توان ساختن وگر مبتلا شد دلے بادلے قناعت بیک پارہ نیم نان</p>
--	---

یا نگیرم کہ در شب بگیروقرار

<p>کہ در عمر خود زوزنر نجد دلے</p>	<p>خفاک نیک بختتہ جہان ہنزلے</p>
------------------------------------	----------------------------------

جگر از ره دیده بیرون کنم
فشام بر دجان خود چون گهر

اگر در غم و ناله دل خون کنم
اگر بنیم این جمله دارد اثر

باین گام فرحت بوقت نشاط

نصیحت

بخال و خط و قدر و بالائے نیست
سخت از گدائے قدیم السوال
که در وقت افلاس و حال تباه
که کارش بود کذب و فسق و بناو
که از رفتنش یاد ناید و گر
که کارے نداند بجز خورد و خواب
چنان زشت نبود که بد اعتقاد
به از تخم خار و خشک کاشتن
گوش پلے بود شدے بر حال
شمار و زرامے نهی زشت پائس
همے حیلہ جوید بہنگام کار

بزرگی بجز فطنت و روائے نیست
اول سچکس آمد اندر ملال
دویم از تقاضائے آن خیر خواه
سویم از ملاقات آن بد نهاد
چهارم از ان میهمان اشتر
بود بچمین چاکر بے حساب
فراموشی از ہر رے جور و داد
زمین از زراعت تہی داشت
زدست شہانگ بیچارہ حال
خردمند دانائے ہیئت شناس
چو چاکر بود تنبل و نابکار

بچو وارند بر گا و مار اعتقاد

ازین خوبتر یا نظیرش بیار
ہمہ از زمان در زمان مپزند

ز انسان ہست این کار و بار
کہ مردم ہمہ مثل یکدیگر اند

جہاد

چو دیوانہ سگ اگذاری ہے	کنڈ خون بسیار کس دردمے
گر آئند مردم پے اژدہا	بخشت و بنگ و بچوب و عصا
چو از کار ترسا پردا ختمیم	علم از پے ہند و افراختیم

ضد و تعصب

ستم دیدہ گر بر نجد رواست	ترا بخش و غصہ با کچراست
بہ تحقیق دین ہرزہ لانی مرن	کہ نے علم داری نہ عقل و نہ فن
نیاید خلل در ثبوت گران	و گر جرح و قدح کنند کجایان
چہ تر ساچہ ہندوچہ ہر تہرہ را	با سلام کس انہ بنیم پائے
جوے گردے شک درین کیش ویز	بدے این نجیف اول المنکرین
ز حواریان ماند پوشیدہ راہ	بیدارین غمی زین عجب تر خواہ
نگہ کرو از رحم و الفت بمن	بنارے بمن راند چندین سخن
غش اندر دل و نرمی اندر زبان	بدل کین بگفتارہا جان فشان
با فراط مدحت بصد یہود	گزید آن رہے کز یہودان فز نو
یہود و خبیث از گمان خودش	ہند تہمت فسق بر ما در کش
نہ این است اونہ آن شد بجا	حق نیست کان قدر است خدا
عناصر بان بغض و ضد و ستم	مدارات سازند چندے بہم
اگر نیست اعتقاد مدو	چہ کار آیدت بہت براہ احد

بے شبانی دنیا

کہ ہنگام کو چت برفت زیاد
 کہ دراصل فطرت زیک گوہم
 یکے باغبان است و یک تخم کشت
 کہ کوراست و چہ رانہ بنید ز راہ
 بین خود سفلین در آن دیدہ خاک
 خرد او برائے ہمین چارہ است

ترا خواب نوشین خیاب خوش قناد
 کے را بتحقیر چون بن گیم
 تفاوت در اعمال نے در سرشت
 عجب نیست گر کورافت بجاہ
 ترا چشم داوہست داوار پاک
 بکش نفس دون را کہ مارہ ہست

تذکرہ شعراء

نظامی کجارت جامی کجاست
 کہ کردند در شعر پیغمبری
 کہ بودند مرشعرا جوہری
 ہمان مصلح الدین مہ آسمان
 کہ بودند اندر سخن استاد
 خرد پروران در سخن پروری
 کنون شاعر استم کہ مثل مباد
 کہ مے سوزد از سوز او جان و تن
 و دیار از رفعت شان او

کجا شد شبانی کہ برو شنا است
 کجارت فردوسی و انوری
 کجارت خاقانی و عنصری
 کجارت آن شیخ شیرین زبان
 گذشتند وزیشان سخن ماند یاد
 ہمہ بے نظیر اندر شاعری
 نشد شاعرے مثل شان در بلاو
 کجارت آن خسرو اندر سخن
 کجارت حافظ کہ دیوان او

<p>ازین اعتبار راست افتد بقال</p>	<p>ره راستی آورد در مهتال</p>
<p>مظالم کفر بر اصحاب کبار</p>	
<p>ز جنگ شمایان شوم بے نیاز زینج و بلاد امان من اند که شقییر را بے گناه سر برید که هر یک بد مومنان را بخت بساتن کشتند و خون ریختند بجنید چشمش بکین آوری نه ترسانه بندونه گبر و یهود</p>	<p>گر از کفر و الحاد آیند باز وزان پس همه وستان من اند سر کین نخست آمدت از یزید سر کین ز کفر آمد نخست با پکان ز جث اندر آویختند چو دید آن خدا اینچنین دآوری نخستین بگیتی هم اسلام بود</p>
<p>در دلیل قیامت</p>	
<p>چنین خلق ثانی نماید درست</p>	<p>در آرزوی به صنع نخست</p>
<p>نامه پیغمبر خدا به شاه ایران</p>	
<p>سر تخت ایران نه بینی بدام مرا بھر چون تیر دوز و دهمی برو تا توانی درین راه بکوش اگر چه همه دل بیک زنگست</p>	<p>دگر تافتی سر ازین حکم عام ز هجرت مرا جان بسوز و دهمی ز مهر آوری مهر آید بکوش کسے را دل از آهن و سنگست</p>

اہل اسلام

مدام اندر معرکہ فتحیاب نیارو کسے کرو با ما کلام	نذیر است کس لشت او شان بخوا چہ یکتن ز تر سا چہ یورپ تمام
--	---

کفارہ

بکفارہ اکنون نگہ مے کنیم اگر زین سخن جنت افتد بچنگ کہ اسلام دارو بے بار ما ز امر مناسک زہنی حرام ز کفارہ گر مطلب آید فراز	پہ تحقیق آن دست و پا بر ز نیم نباید گرفتن بخود کار تنگ در وہست دشوار تر کار ما ز صوم و صلاوۃ و ز حج مقام چہ باید ازین سچ مانے دراز
---	--

خدا تعالیٰ با خراج نبوت از یہود

و گر گشتہ بود آن زمان رسا او درین نیز این رفر پوشیدہ بود	کہ عیسے بر آمد بیک پائے او کہ دیگر برو با تمام از یہود
---	---

امام حسین

مشو تیرہ پا کردہ کردگار گمانم کہ پیغمبرے کردگار	کہ باوے نیاید ز تو کارزار بیارے بیاید بدین کارزار
--	--

چنان بروی تیر تران درشت
یکے گام از روی بزن
آموختن نماید آداب مہر
من آداب الفت کہ اندو ختم
خدا چون نشیند بعدل و بداد
برینہ کند جملہ اسرار ما
نمائیم ناکر وہ کار صواب
بدو گفت آن رازوان سما
سوار خوشم نیست راحت فزا
ازین سونیا یاد گرفتن کران

کہ کردے گذران یک از بست
چہ حاجت تیزویر و چندین سخن
کہ خود مہر آموزت یا سپہر
نہ از کس کہ از الفت آمو ختم
بہ تقوی نہد پایہ ہا در عباد
نماید بہا جو پیر کار ما
بدی ہا پوشیم در صد حجاب
کہ ما آمدستیم اینجا ز ما
خاک نمانگتے کہ رست از ہوا
و گر سنگ بارو بہ ما از آسمان

مثنوی ششم ہمارم

غزل فرقت یار

ہجر تو بسوخت اندر و غم
دیگر چہ بود سجتل و صبر
از ہجر خودم مسوز ہرگز
مارا ہوسے ہجر نظر نیست
راز غم خود بکس نگفتیم
جز عاشق سوختہ ندارد

اے صید فگن بنخچہ ناز
کشتی وز ما نتحاست آواز
واز دست خودم در آتش انداز
اے خاک فتد بیدیدہ آرز
واز تو نتوان نہفتن این آرز
در و غم عاشقان جان باز

رفتی و دل شکسته من
در هرین مویم آتش افتاد
آخر بتو آه مار سد هم

هر دم بخبال تست مساز
فریاد ز دست عشق فریاد
تا چند کنی بلند پرواز

مطلع

اے دل ز که ماجرات پرسم
تو در دل خود بیدی ازویر
بنیم همه کس اسیر عشقت
وقتے بر شمع جویت زار
تو دامن دشمنان گرفتی

اے گم شده از کجاست پرسم
من در دل خود وفات پرسم
آن کیست کز ودوات پرسم
وقتے دگر از حیات پرسم
من بیوده ز اشکات پرسم

جس جیون کے یاد

اے یار عزیز در کجائی
ایدوست اگر رضائے تو نیست
دل بُردی و راز خود ندادی

بر عادت خود چسپرانیا
من توبہ کنم زیارسانی
این بود طریق آشنائی

نالہ دل زار

این بود ز بخت حاصل من
از دست بُت مستم شعارم
در حشر که زخم لاناخر شد
رفتی ز من اے نگار ناسا
جانم بہ تن از غم تو فرسود

کین خار بروند از گل من
آخربخون کشید کارم
دست من و دامن تو باشد
گر بخت بود بہ سخت بار
رسم ورہ و دوستی نہ این بود

با واعظ و محبت چہ کارم
آن کیست کزو دوا بگویم
بر کلفت من نظر نکردی

یار است انیس روز کارم
دروا بکہ درو خود بگویم
رفتی و مرا خبر نکردی

یا این بودہ وفا داری

درمان من است یک نگاہت

اے جان و دلم فدا در اہت

قطع

آن سبیل کہ بود تا بدوشم

امروز گزشت از سر من

یا عشق تو رہو عقل و ہوشم

بیکار شد است چشم و گوہم
عشق تو بسوخت اندر و نم
ہیچت خبرت ز در و ماہست
با ہنچ منی چہ کار داری

یاران چہ بدینم و چہ شنوم
دریاب کہ غم بخور و خونم
اے ماہ رخ نگار سرست
اے آنکہ بچن شہر پایے

یا کارم ہمہ گمست و زاری

مطلع

صبر از رخ تو کدام یارا
ہرگز نکم طلب دوارا
جز من کہ بجان خرم بلارا
از دور ہی کم دعا رارا

یار نظرے منا کہ مارا
تا درو تو بر دوام ماند
ہر کس بجان طلب کند من
یارائے حضور تو مرا نیست

وفاے رخ

ناخواستہ نیز آمدی یار

گر خواستی آن خدائے دادار

فراق یار

کای گنجت خندان دم بہارم
ہجر تو متسام کرد کارم
ورتاب دہند رشتہ دارم
گریم بکنار رود بارم
مہر تو زلفت از دل من
آن صبر کہ داشتہم کنون نیست
چیزیکہ بسیار رہنمون نیست
پر یکسے ام چہ نظر نیست

من خیرہ ز کار روزگارم
اے دشمن جان کنون گذر کن
ہرگز نہ ہم رشتہ از دست
این میگذر و بدل کہ از غم
رفتی بگمان بد و لیکن
اے دلبر من بیسا خدرا
بر خاک سینہ فگندہ باید
اے آنکہ چون تو اگر نیست

کیفیت تصنیف کتاب ماجرای آن

کہ چنین پارہ پارہ باید دوخت
پیش از وقت کے خوری نگار
ہر یکے راہ نو بگرد ایجاد
آنچہ بدرفت و آمد آنچہ نبود
اے سب من بجز کم ہاش فدا
بر مراد رضائے او گنتم
ہست مارا رضائے مولی بس
کس نہ چہ پانڈت بدل پنڈی

از زمان دراز دل سے سوخت
لیک موقوف وقت بود این کار
خلاق و عالم جدا افتاد
در بدعات سرب بکشود
تا مرا یاوری بگرد خدا
ہر چہ گفتم برائے او گفتم
گر نیاید بگوشش رغبت کس
گر نخواہی بسیار پیوندی

بیچ دل رائے کشاید راه
این کلیب دست در کف بجان

تا نگردد معین او الله
اے خوش آنکس کہ بہرہ یافتہ ازان

عزل

دے از دلستان دوری نشاید
ازین بندے کہ برہر بندم افتاد
رہ دلدار پنهان نیست لیکن
ولا مارا بنزدیکم ہے باش
شنید ستم کہ دانا یان بگویند
مراکز عشق تو خوگیر در دم

کہ از دوری گدا ز جان منزاید
رہا گشتن بعقل من نیاید
کہ چشم بستہ حق را کشاید
کہ دیدار تو راحت سے فرزاید
کہ از صحبت محبت سے منزاید
خلاف دیگران جو دت خوش آید

یہ کہ از ہجر تو جان من بر آید

مشو نو مید از رجش کہ آن یار
بجز وصل تو اے دلدار جانی
اگر دلبر نہ بینی ذکر او کن

چو یک در را بہ بند و صد کشاید
علامہ دل بعقل مانیا یید
کہ ذکر دلبران ہم دل رہا یید

عزل

تا ز تو ہستی ات بدر نزد
پا برون نایدت ز گل ہرگز
ہر چہ یارے نشیند اندر دل

تخم شرک از دل بر نزد
تا ترا دو و دل بر نزد
دیگران ہرگز از نظر سر نزد

عزل

بشقت بے نصیب از هر دو دارم
که خاک افتد بفرق روزگارم

نه دین دارم بدست خود نه دنیا
نذارم هیچ فرقی روزم از شب

غزل

دل از غم تو دو نیم گشته
رسمی است که از قدم گشته
از منج مستقیم گشته

اے در دل من مقیم گشته
تنها از منم عشق بازی
تا یار نمی رسد کس آیار

یا عاشقی چیست جان فدا کردن

تا نه سوخته شود دروگردن

سرخ روی نگردی اندر عشق

رباعی

صد دیده کور در می بکشی
آنجا که تویی چه غم ز ما بینایی

اے آنکه اگر تو بر سر رحم آئی
هر چند بتر ز کور هم لیکن

غزل

ناور خوزیز بدهلی نه کرد

این پری آنچه بمن کرده است

یا نیک چشیدیم همه گرم و سرد

از من بیچاره بر آورد گرد
مے گذرانیم بعد سوز و درد

عشق رخ و لب عیار و شوخ
روز و شب از بهر رخ روشنش

غزل

رویش هنوز هست ز جانم غزیر تر
چون صورتش بت من نوبت دیگر

تینم زد و برفت و نکرد از قفا نظر
یار چه صورتی بود و چیست حلیه

<p>دل سے تپید کہ نامہ مبرخو و مرا بمر سر سے ندیدہ ام کہ بنددو چو تو کمر</p>	<p>با و صبا ہوا و ہوس راہ نگاہ کن مہ را ندیدہ ام کہ بدارد تو چو کلاہ</p>
<p>یا یار عزیز از رگ جان قریب تر</p>	
<p>دانی کہ سنگ سخت بنی نار و این بہر</p>	<p>چون نرم دل شود پرستیدن</p>
<p>یا اے بت اگر ترا گزے افتد بدیر</p>	
<p>غزل</p>	
<p>منکہ از شور عشق مجنونم کشتہ آن دو چشم میگویم قامت تو چو شعر موز و نم</p>	<p>پندت اے ہوشیار چون شنوم غسل با ید مرا ببادہ کہ من دہنت بہت چون دل تنگم</p>
<p>غزل</p>	
<p>حیف ما بر غلط عاشق دنیا کردیم چشم پر آب تن راز چو مو اوزا دیم ہائے افسوس چہ بد بود کہ ما می کردیم یعلم اللہ کہ سرا پائیمہ سوز و دردیم</p>	<p>چون در آئینہ عبرت رخ دنیا دیدیم در دہل را چہ بگویم بدون از آہنار سا لہا بے می و معشوق بسیر دیدیم جان من بیچ میسر از غم و در دہل</p>
<p>یا یار در خانہ و ما کرد جہان می کردیم</p>	
<p>قطعہ عربی</p>	
<p>العشق شفاء و سوء العشق ضرر والعاشق فی العالمہ شمس وقمر</p>	<p>الجنة عشق و سوء العشق سقر العالمہ کلہ اسیر الظلمات</p>
<p>وگر نہ ترک تصابی طریق آسان است بدین کمال نباشد چہ ذکر انسان است کہ در نہایت وصف تو عقل حیران است</p>	<p>مرا دلے است ز دست ازل شتر سے بہر بری کہ صورت مثل بود حسن و جمال طریق اہل نظر عیت خامشی و سکوت</p>

۱۹۶

عکزل

عاشق صادق نیار آمد زمانے جز نگار خلق میگوید که نادانی که خود را میکشی عشق بازی نیست کار هر دل سر و ضعیف خلق میگوید که مجنونی و بیوشی و مست	صعبتر دروے نباشد از فراقِ روئے یار آرے آرے میکشم مارا باین و آن چه کار آن دلی باید که بر آتش فراگیر و مسترا گویم اتم همچنان اکنون نه گروم ہوشیار
---	---

قطعہ فرخ

بہر زہ گوئی اور او خشک جان مخرامش چہ حاجت است بخلوت فقیر حاذق را تبر سدا لہ صفا از ملال و بخش دوست	گرت خدائے باید برو خدا را باش کہ ذکر دوست توان کرد در حساب قماش نہ فکر خبث و دوزخ نہ ذکر عسر معاش
--	---

عکزل

دل از زخارف دنیا چو جیفہ آگندہ یتیم را بہ تفقد نواز و ولداری کسیکہ صحبت مارا گزیند از تہ دل بجز متابعت مصطفی کہ راہ جفا است رہ تفقد و نرمی بگیر و ولداری تزلع بر سر و نیار دون مکن ہرگز	سرا ز غرور بستی نیت کہ ہچو منے مگر رسد بجنابش دعا و ہوہ نئے در بیخ و درو کہ از صد ہزار نیست تنے بہر طریق بہ بنیم ہزارا ہر منے مباش ہیچ کسے را بگیر دل شکنے بخضم بند قبالی سپار پیر ہنے
--	---

عکزل

بما شکستہ ولان آن صنم کجا سازد اگر ہزارا جفا کنی خدا نکند براستی کہ برت قدر دوستداران نیست	مگر خدا بد لاش این ہدایت اندازد کہ فرخ از تو بد بگیر کسے ہر دازد کسے اگر چہ پئے خدمت تو جان بازو
--	--

عکزل

اے دلبر زیباے من زلف تو بند پائے من
کوئے تو شد ناوائے من تو جائے جان من شدی

اے دستانِ ماہ رو رو چون ہمے پیچی چو مو
یا دل ہمیداری چو رویا سیر آہن شدی

چون ماہ نو کاہیدہ ام مثل کمان گردیدہ ام
بسیار غمہا دیدہ ام زان دم کہ دور از من شدی

اے دستانِ مہ لقا رو چون بگردانی ز ما
یا دل شدت چون سنگ لایا سیر آہن شدی

اے دستانِ بے وفا تا چند این جور و جہنا
ہر چند نام در قفا تو سیر آہن شدی

عزل

جمال پاک و رخ همچو ارغوان داری
جمال و حسن و لطافت نہ آسپهان داری
نہ نشانِ رستت کہ در لاله زار بنشین
ز بسکہ لشکر دلہا خلق سہرہ رستت
نماند این رخ خوبت بگلشن و گلزار
دہد نشانِ کمر آن بتانے زرینت
بہشت باغ بنے ماند این ز نخدانی
نبود خوبی یوسف مگر ز آدمیان
دلا کلام دگر باشد اہل معنی را
درست کن نظر سے بر خرابی دل خویش

کلاہ گوشہ خوبی بر آسمان داری
کہ گویت چومہ و مہر و گلستان داری
تو جائے خود صنما در قضا جان داری
بہر کجا کہ روی شوکت شہان داری
توزیب جنت و آرائش جہان داری
وگر نہ کیست کہ داند کہ تو میان داری
مگر تو این ثمر از روضہ سبحان داری
تو جان من رخ خوشتر ز انجوان داری
تو ہر چہ رفت کشیدی از بیجان داری
اگر تو منغر حقیقت در استخوان داری

مبصر آن همه تن چشم در صیرم وصال
نه زبیدت که بپندی کمز بخرص و هوا
که گویدت که تو پسر بیزگاری آفتوخ

تو چشم و دل همه در بند آب نان داری
وگر نه بغرض غلط عمر جاودان داری
بدم شاید معنی انیس جان داری

عزل

ز مهر یار اگر چه بچو ظهوری نیست
مقام انجم و خورشید ماه رویدم
خود این جمال که داری ز و مردن است

دلے چه غم که بهر دلم فتورے نیست
بشال تو جمال تو بیج لوزے نیست
بجد و جهد بزنان اوران قصور نیست

عزل و ترخ

مراد است فدای بر شمایل دلدار
در بیخ و درو که بعد از فراق دلتقم
بدر و عشق و غم و آه و سوز و ناله زار
طریق عاشقی و طور آن زمستان پر

بجان دوست که بے دوتم ز جان بزار
که راحت دل و جانم نگار بود نگار
چنان خوشم که یکے از شما یاسغ و بهار
که رفیر عشق نداشتند مردم هشیار

عزل

خلق و عالم جمله در شور و شتر اند
گر دلا زین کوچه بیرون نگذیریم
عاشقان را چیست حاجت با وگر

عشقبازان در مقام دیگر اند
هم سگان کوچه از ما بهتر اند
دلبران عشاق را خود پرورند

عزل

خوش کسانیکه درین مرحله جان سپردند
ترک آن جمله بگفتند که بے دلبر بود
اے بخونبی دلبران را سرور
شاه بازان طریقت را شهباز

همدوشند که بگردند بی پایان بودند
پیش از مردن خود خوشندان و مردند
قرۃ العینین دل هر دلبر
نیست جز اتباع تو بال و پر

نفت

غزل

بسوزاے دل اگر سوزی خیال بجان اگر نالی
بیاساید جهان نفسی که از عشقش بودی

نخواهم تا فتن برآز حکم حضرت عالی
خدا فرمود در قرآن که در روزیکه جا نگاه ^{است}

غزل

گرد است سیم خالص قلب سپاه مارا
هر چند میزند این اغیار راه مارا
دیگر نشان چه باشد اقبال حجاب مارا
شاید که دیده باشد دلبر گناه مارا

اکسیر شد جالش حال تباه مارا
لطف عیم و لب سردم مرا بخواند
در کوسه دل تمام افتاده چون خنک
یار ب سبب چه باشد کان یار از من آرد

غزل

کسی که دین طلبد قصه مختصر دارو
بصلح کوش که جنگ و جمل و سردارو
پس بر رشید که باشد ره پدرو وارو
هنوز حضرتت جیسے مسیح خروارو
و فادوی دل مارا که مستمیر دارو

طریق ما همه آنت کان طریق رسول
ببغیر گفت مرا اللہ کہ اے فرخ
بفتش که تو از تخم دیوی و شمش
بین عیسوی تا ابله مسیحی است
آنکه مهر و وفاتن بندے ندیم

غزل

براستی که جان کج گناه گشت مرا
بے کوسے تو بیخ کونماند است مرا
بے ذکر تو گفتگو نماند است مرا

نگار مست به تیر نگاه گشت مرا
بے روستے تو آرزو نماند است مرا
در وصف تو هر زمان سخن است مرا

رباعی

نظر ارو و بدظنی پر

اگر دل میں تمہارے شہزین ہے
 کوئی جو ظن بد کہتا ہے حادث
 کمان بد شیطا میں کا ہے پیشہ
 تمہارے دل میں شیطان کے ہے پتے
 وہی کرتا ہے ظن بد بلا ریب
 وہ فاسق ہے کہ جس نے رہ گنوا یا
 مگر عاشق کو ہرگز بد نہ کہتو
 اگر عشاق کا ہو پاک دامن
 مگر مشکل یہی ہے در میان میں
 تمہیں یہ بھی سناؤ ان میں مانیں
 وہ عاشق ہی کہ جسکو حسب تقدیر
 نہ شہوت ہے نہ ہی کچھ نفس کا جوش
 لگی سینے میں اسکے آگ غم کی

تو پھر کیوں ظن بد سے ڈر نہیں ہے
 بدی سے خود وہ رکھتا ہے ارادت
 نہ اہل عفت و دین کا ہے پیشہ
 اسی سے میں تمہارے کام کچے
 کہ جو کہتا ہے پر وہ میں ہی عیب
 نظر بازی کو آگ پیشہ بنایا
 وہاں بدظنیوں سے بچکے رہو
 یقین سمجھو کہ ہے تریاک دامن
 کہ گل بے خار کم ہیں بوستان میں
 کہ عاشق کسکو کہتے ہیں جہا نہیں
 محبت کے کمان سے آ لگتا تیر
 ہوا الفت کے پیمانوں سے بدسوش
 نہیں اس کو خیر کچھ بیچ و خم کی

خاتمہ کتاب

این جملہ سرفتمے است ہر مخزن گہر
 عیلم بگیر چون کہ خود اقرار میکنم

وزنہ مرا چہ دست در چہ یار این کلام
 لا یؤخذ المقر علی مذہب الکرام

ذوالحجہ ۱۲۰۰ ہجری
 تمام شد
 بنو امیہ
 کتب